

Regional analyse for Vestfold 2014

Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og
scenarier

KNUT VAREIDE & MARIT O. NYGAARD

TF-notat nr. 64/2014

Tittel: Regional analyse for Vestfold 2014
Undertittel: Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og scenarier
TF-notat nr: 64/2014
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit O. Nygaard
Dato: 16. januar 2015
ISBN: 978-82-7401-760-3
ISSN: 1891-053X
Pris: 180,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: Illustrasjon Nygaard/Vareide
Prosjekt: Regionale analyser 2014
Prosjektnr.: 20140170
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Vestfold fylkeskommune

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

I notatet gis en beskrivelse av utviklingen i Vestfold, med hensyn til befolknings- og næringsutvikling. Sammenhengene og drivkreftene blir analysert ved bruk av Attraktivitetsmodellen. Notatet beskriver også utdanningsnivået i befolkning og næringsliv, innovasjonsgraden i næringslivet og resultatene fra NHOs NæringsNM.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie med analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge, som er utført av Telemarksforskning i 2014. Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Modellen er videreutviklet vesentlig i løpet av 2014, blant annet gjennom at det er utviklet en scenariomodell som viser hvordan utviklingen kan bli i framtiden i ulike scenarier.

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen i slike prosjekt, siden vi får anvendt modeller og empiriske metoder for ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyde seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg.

For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Med den nye scenariomodellen blir den strategiske relevansen enda sterkere, fordi vi har et redskap som kan kalibrere målene i den regionale utviklingen for hver enkel kommune, region eller fylke. Vi kan da også vise hvordan de strukturelle forholdene sannsynligvis vil påvirke framtidig utvikling, og hva som skal til for at et sted kan realisere sine målsettinger.

Bø, 16. januar 2015

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag.....	5
1. Befolkning.....	8
2. Arbeidsplasser	13
3. Bostedsattraktivitet	37
4. Scenarier for framtidig vekst	44
5. Utdanning	51
6. Innovasjon	57
7. NæringsNM.....	66

Sammendrag

Vestfold har hatt en jevn befolkningsvekst i mange år. Folketallet i Vestfold har hatt nesten samme vekst som landet siden 2000. Befolkningen øker som følge av fødselsoverskudd, nettoinnvandring og nettoinnflytting fra andre norske fylker. Fødselsoverskuddet og nettoinnvandringen er imidlertid lavere i Vestfold enn ellers i landet. Vestfold må derfor ha netto innflytting fra andre fylker for å oppnå samme befolkningsvekst som resten av landet. Før 2005 var den innenlandske nettoinnflyttingen så høy at Vestfold hadde høyere befolkningsvekst enn resten av landet. Etter 2005 har den innenlandske nettoflyttingen blitt mindre, slik at Vestfold nå har en befolkningsvekst som er lavere enn befolkningsveksten i Norge.

Arbeidsplassveksten i Vestfold var bedre enn i resten av landet fra 2000 til 2008. Etter finanskrisen har arbeidsplassutviklingen i Vestfold blitt svakere enn i resten av landet. Det er færre arbeidsplasser i næringslivet i Vestfold på slutten av 2013 enn det var i 2008. Næringslivet i de største byene i Vestfold har hatt sterkest nedgang i denne perioden.

Når vi skal analysere utviklingen i næringslivet, deler vi opp næringslivet i tre strategiske næringstyper, basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer. Vi har forsøkt å skille mellom strukturelle årsaksforhold og attraktivitet. De strukturelle betingelsene er forhold som har med lokalisering og bransjestruktur å gjøre, som vanskelig kan påvirkes. Attraktivitet er et mål for om veksten har vært over eller under forventet vekst, der vi har tatt hensyn til de strukturelle betingelsene.

Basisnæringer er de bedriftene som produserer for et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene omfatter primærnæringer, industri og de mest konkurranseutsatte tjenestene som forskning, tele, IKT, engineering og liknende. Vestfold har hatt en nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene, særlig etter 2008. Denne nedgangen skyldes at bransjestrukturen i basisnæringene i Vestfold har vært ugunstig. En høy andel av arbeidsplassene i basisnæringene har vært i bransjer med nedgang, og en lav andel har vært i vekstbransjer. Sett i forhold til bransjestrukturen, har nedgangen vært som forventet. Næringslivet i Vestfolds basisnæringer har samme vekst som landet bransje for bransje.

Besøksnæringene omfatter de bedriftene som er avhengige av at kundene må være personlig til stede. Det er bransjer som overnatting, servering, butikkhandel, kultur og diverse personlige tjenester. Besøksnæringene omfatter turistbransjene, men er definert litt videre. Stedenes egen befolkning er en stor kundegruppe for besøksnæringene, og besøksnæringene blir dermed sterkt påvirket av befolkningsveksten på stedet. Besøksnæringene i Vestfold har hatt et ganske kraftig fall i antall arbeidsplasser etter 2007. Det skyldes ikke lav befolkningsvekst, siden befolkningsveksten er nær landsgjennomsnittet. Dermed ser det ut til at besøksattraktiviteten i Vestfold har blitt svekket.

De regionale næringene består av bransjer som ikke passer inn i basisnæringer eller besøksnæringer, og består av bransjer som bygg og anlegg, finans og forretningsmessig tjenesteyting, transport, engroshandel m.fl. Det er bransjer som ofte ikke får stor oppmerksomhet i kommunale og regionale næringsstrategier, men som er viktige fordi det er mange arbeidsplasser i disse bransjene. De regionale næringene har vokst raskere i Norge enn det besøksnæringene og basisnæringene har. I Vestfold har de regionale næringene hatt nedgang etter 2008, mens de regionale næringene i Norge har hatt vekst.

Næringsattraktivitet er summen av veksten i basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer, etter at de strukturelle virkningene er trukket fra. Næringsattraktiviteten i Vestfold har vært svak, som følge av svak utvikling i besøksnæringene og de regionale næringene. De fylkene som har svakere næringsattraktivitet enn Vestfold er Telemark, Østfold, Hedmark og Oppland. Østlandet utenfor Oslo og Akershus har hatt svak næringsattraktivitet etter finanskrisen.

Næringslivet er også analysert i et kapittel basert på NHOs NæringsNM. NæringsNM måler og rangerer næringsutviklingen med hensyn til lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Vestfold er rangert som nummer ni av 19 fylker i siste NæringsNM, som er basert på tall fra 2013. Vestfold har vært plassert litt over middels i NæringsNM i hele perioden fra 2004 til 2013. I 2000 og 2001 var Vestfold blant de tre beste fylkene. Næringslivet i Vestfold skårer litt over middels når det gjelder lønnsomhet og vekst, men litt under middels når det gjelder nyetableringer.

Utdanningsnivået i både befolkning og næringsliv er også beskrevet og analysert i et eget kapittel. Andelen med høyere utdanning i Vestfold er lavere enn i Norge. Det kommer av at de største byene trekker gjennomsnittet mye opp. Blant de 19 fylkene er utdanningsnivået i Vestfold rangert på syvende plass, så utdanningsnivået i Vestfolds befolkning er høyere enn middels av fylkene. Det er høyere utdanningsnivå blant de som pendler ut av Vestfold enn de som pendler inn. Det indikerer at Vestfold er et attraktivt fylke å bo i blant de med høyere utdanning. Utdanningsnivået i næringslivet er også under landsgjennomsnittet, men likevel litt over middels av fylkene. Noen av kommunene i Vestfold, spesielt Horten, har høyt utdanningsnivå i næringslivet.

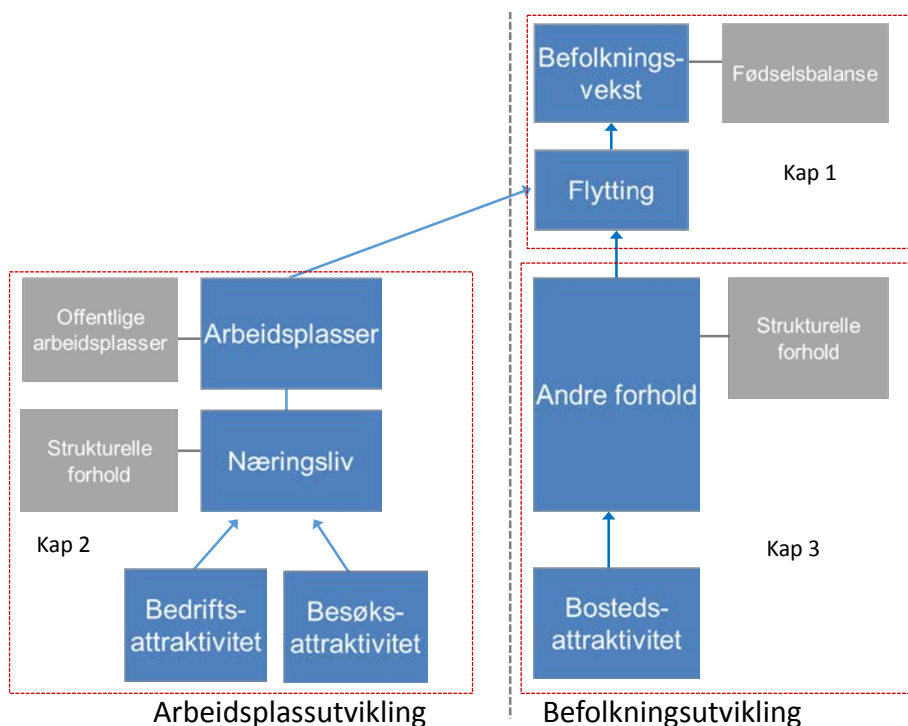
Rapporten har et eget kapittel om innovasjon i næringslivet. Andelen av bedriftene i Vestfold som har gjennomført innovasjoner i form av nye produkter, nye produksjonsmetoder eller nye metode for markedsføring er litt bedre enn middels av fylkene.

I kapitlet om bostedsattraktivitet har vi analysert flyttingen i Vestfold for å avdekke årsakene til nettoflyttingen og nettoinnvandringen. Vestfold er et fylke med et svært tett integrert arbeidsmarked. Omtrent alle arbeidsplassene i Vestfold er tilgjengelig for bosettingen i alle kommunene. Den høye arbeidsmarkedsintegrasjonen er et strukturelt forhold som forsterker nettoflyttingen til fylket. Den svake arbeidsplassutviklingen i Vestfold har bidratt negativt til flyttingen etter finanskrisen. Mesteparten av nettoflyttingen kan forklares av summen av positive strukturelle forhold og negativ arbeidsplassutvikling. Fram til 2005 var det en uforklart høy nettoinnflytting til Vestfold, som indikerer at bostedsattraktiviteten var høy. I de siste årene er nettoflyttingen litt svakere enn forventet. Bostedsattraktiviteten bidrar da ikke positivt til vekst lenger, slik den gjorde tidligere.

I årets rapport har vi også vist ulike scenarier for befolknings- og arbeidsplassutvikling i Vestfold. Et scenario som er basert på at Vestfold utvikler seg som forventet, det vil si at det er normalt attraktiv både for næringsliv og bosetting, viser at befolkningsutviklingen kan bli vesentlig svakere enn SSBs middelframskrivning. Et slikt normalscenario for Vestfold ender opp i 256 000 innbyggere i 2040, mens SSBs framskrivning ender opp i over 293 000 innbyggere samme år. For å nå den befolkningsveksten som SSBs framskriver, må Vestfold bli mer attraktiv både som bosted og for næringsliv. På den andre siden har Vestfold potensial til å få en bedre vekst, dersom de lykkes med å bli blant de mest attraktive fylkene for næringsliv og bosetting. Et høyvekstscenario der Vestfold er blant de mest attraktive fylkene viser at befolkningen kan komme over 300 000 innbyggere i 2040.

Innledning – notatets oppbygging

I de første seks kapitlene i dette notatet vil vi beskrive og analysere utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser. For å analysere drivkreftene i utviklingen vil vi bruke Attraktivitetsmodellen. Denne modellen har Telemarksforskning utviklet for å forstå drivkreftene bak den regionale utviklingen. Modellen er designet spesielt for å skille ut strukturelle drivkrefter, det vil si drivkrefter som det enkelte sted ikke kan gjøre noe med, fra det vi definerer som attraktivitet. Steder kan være attraktive for bedrifter eller besøk. Det fører til at stedet får en sterkere vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet enn de strukturelle forholdene tilsier. Steder kan også være attraktive som bosteder, og dermed få en nettoflytting som er høyere enn forventet ut fra stedets arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Summen av stedets attraktivitet med hensyn til bedrift, besøk og bosetting vil utgjøre stedets samlede attraktivitet.

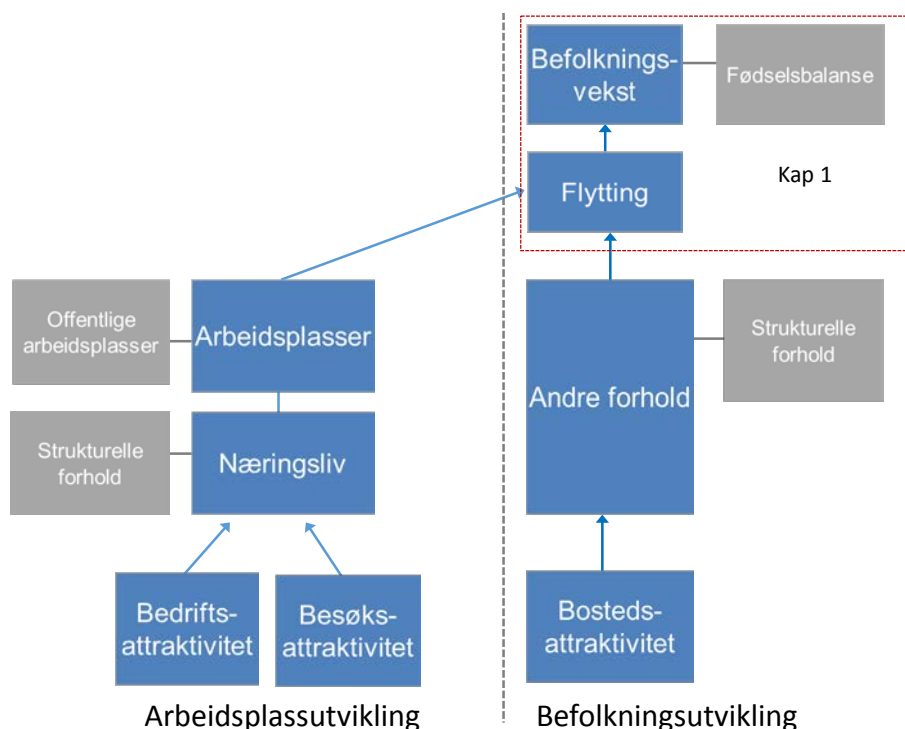
Figur 1: Attraktivitetsmodellen.

Attraktivitetsmodellen er vist skjematisk i figuren over, og vi vil utdype hvordan modellen virker etter hvert i notatet. Notatets struktur vil følge modellen. I kapittel 1 vil vi gi en kort beskrivelse av befolkningsutviklingen. I kapittel 2 vil vi beskrive og analysere arbeidsplassutviklingen, og særlig arbeidsplassutviklingen i næringslivet. I kapittel 3 binder vi samme arbeids- og befolkningsutviklingen, og analyserer nettoflyttingen, de strukturelle flyttefaktorene og bostedsattraktiviteten. Deretter, i kapittel 4, vil vi bruke attraktivitetsmodellen til å vise scenarier for framtidig utvikling av arbeidsplasser og befolkning.

Tre kapitler som ikke har direkte forbindelse med attraktivitetsanalysen følger etter. Kapittel 5 er viet utdanning. Vi ser på formelt kompetansenivå i befolkning og næringsliv. I kapittel 6 viser vi resultater fra innovasjonsundersøkelsen og ser på hvordan næringslivet i fylket presterer på en rekke innovasjonsindikatorer. Til slutt kommer et kapittel om NæringsNM, som viser hvordan næringslivet gjør det med hensyn til nyetableringer, vekst og lønnsomhet.

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er nok den mest sentrale størrelsen i regional utvikling. I dette kapitlet vil vi ganske kort beskrive hvordan befolkningsutviklingen har vært, og hvordan befolkningsendringene er sammensatt av fødselsbalanse og flytting. Vi vil også se på hvordan flyttingen er sammensatt av innenlands flytting og innvandring. Til slutt introduserer vi begrepet relativ flytting, som vi vil bruke i analysene om bostedsattraktivitet i kapittel 4.

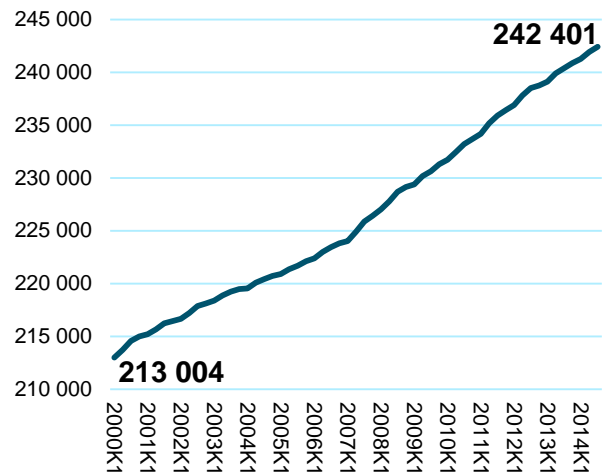

Befolkningsendringer er summen av fødselsbalansen og stedets samlede nettoflytting inkludert netto innvandring. I analysene vil vi nøye oss med å beskrive fødselsbalansen kort. I figuren har såkalt eksogene faktorer fått en grå farge, og fødselsbalansen har blitt definert som eksogen. Det er fordi vi ikke forsøker å forklare eller forstå stedenes fødselsbalanse. Det er ikke vanlig å forsøke å påvirke fødselsbalansen i regionalt utviklingsarbeid, og da er det heller ikke så stor betydning å forstå bakenforliggende årsaker. Vi vet at fødselsbalansen er et resultat av stedets alders- og kjønnsfordeling og fruktbarhet blant stedets kvinner, men vi vil ikke gå nærmere inn på disse faktorene.

I stedet vil vi fokusere på nettoflyttingen. Steder, kommuner og regioner som ønsker å stimulere sin befolkningsvekst fokuserer på å tiltrekke seg innflyttere eller begrense utflyttingen. I begge tilfeller blir nettoflyttingen bedre. Derfor er det flyttingen som det er behov for å forstå. Nettoflyttingen er derfor en sentral komponent i Attraktivitetsmodellen. I dette kapitlet beskrives nettoflyttingen. Senere i notatet, etter at vi har behandlet arbeidsplassveksten og pendlingsmønstrene, vil vi analysere nettoflyttingen med bakgrunn i disse variablene, for å avdekke drivkrefter og forklaringer til at nettoflyttingen varierer fra sted til sted.

1.1.1 Folkemengden

Ved utgangen av september 2014 var det 242 401 innbyggere i Vestfold fylkeskommune. Innbyggertallet har økt fra 213 004 i 2000.

Figur 2: Befolkningen i Vestfold fra 31. mars 2000 til 30. september 2014

1.1.2 Indeksert vekst

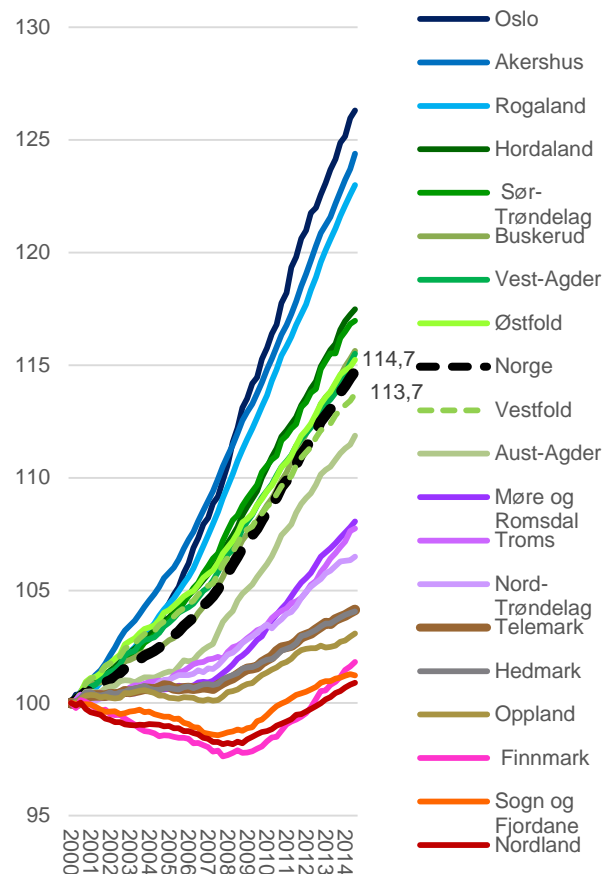
For å sette befolkningsveksten i perspektiv, har vi indeksert befolkningsveksten slik at innbyggertallet i 2000 = 100 for alle fylkene.

Oslo har hatt sterkest befolkningsvekst, etterfulgt av Akershus og Rogaland. Disse tre fylkene har hatt vesentlig høyere befolkningsvekst enn landet.

Hordaland, Sør-Trøndelag, Buskerud og Østfold har hatt noe høyere befolkningsvekst enn Norge.

Vestfold hadde høyere befolkningsvekst enn landet fram til omtrent 2007. Etter det har befolkningsveksten i Vestfold vært svakere enn befolkningsveksten i landet.

I Norge har befolkningen økt med 14,7 prosent i denne perioden. I Vestfold har den prosentvise veksten i befolkningen tilsvart 13,7 prosent.

Figur 3: Indeksert befolkningsvekst i fylkene og Norge fra 1 jan. 2000 til 1 jan. 2014.

1.1.3 Befolkningsutviklingen dekomponert

Vi kan dekomponere befolkningsveksten i Vestfold i innenlands flytting, fødselsbalanse og netto innvandring.

I Vestfold har den innenlandske nettoflyttingen vært jevn og positiv i hele perioden vi har målt for, men den innenlandske nettoflyttingen var mye mer positiv i starten av perioden. Da tilsvarte den innenlandske nettoflyttingen i enkelte perioder over 0,5 prosent av folketallet per år. I den siste 12-månedersperioden vi har tall for (3. kvartal 2014) er den innenlandske nettoflyttingen 0,15 prosent av folketallet.

Fødselsbalansen har vært positiv i alle årene, og den skaper litt vekst.

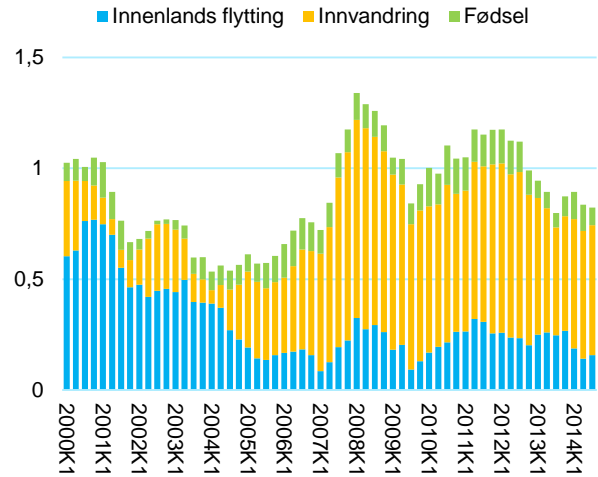
Nettoinnvandringen økte kraftig i Vestfold etter 2006, men har avtatt noe de siste årene.

Figur 5 viser hvordan befolkningsveksten har vært på landsbasis. Fødselsbalansen er positiv på landsbasis. I de siste årene er det nettoinnvandringen til Norge som har bidratt mest til befolkningsveksten.

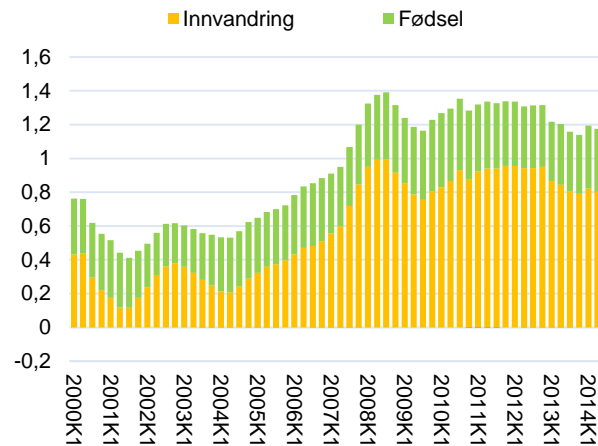
Vi sammenlikner befolkningsutviklingen i Vestfold med befolkningsutviklingen på landsbasis i figur 6. Fødselsbalansen i Vestfold er en del lavere enn fødselsbalansen på landsbasis.

Innvandringen til Vestfold har stort sett vært litt lavere enn den har vært til landet som helhet.

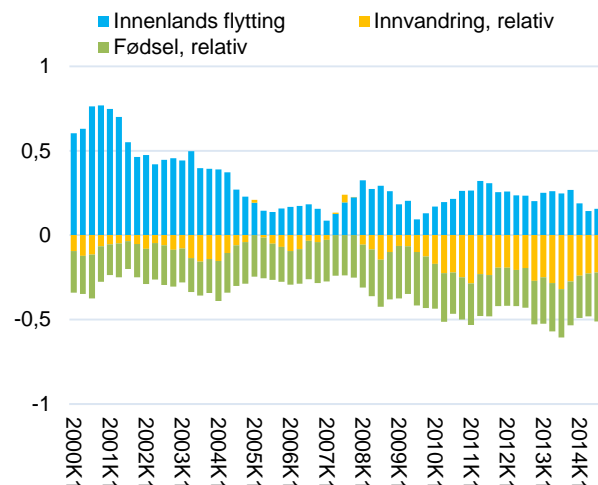
Det er den innenlandske flyttingen som bidro til at befolkningsveksten i Vestfold var høyere enn i Norge i begynnelsen av perioden. I de siste årene har den innenlandske nettoflyttingen ikke vært stor nok til å kompensere for at Vestfold har lavere nettoinnvandring og lavere fødselsoverskudd enn resten av landet. Dermed har befolkningsveksten blitt noe lavere enn for landet som helhet.

Figur 4: Årlige, prosentviser befolkningsendringer siste 12 måneder, målt hvert kvartal i Vestfold, dekomponert i fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring.

Figur 5: Årlige, prosentviser befolkningsendringer Norge, dekomponert i fødselsbalanse og innvandring.

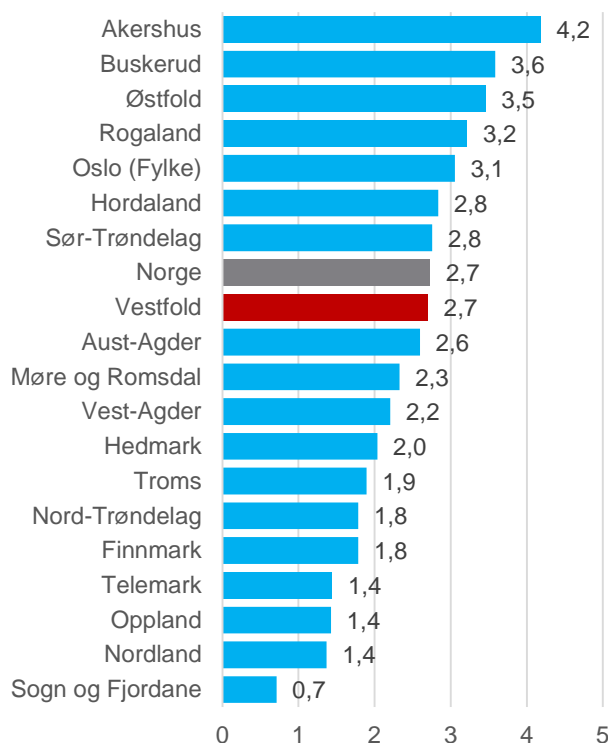
Figur 6: Befolkningsutviklingen i Vestfold relativt til utviklingen på landsbasis.

1.1.4 Nettoflytting i fylkene

Det er flyttebalansen vi er mest opptatt av å forstå i regional utvikling, og da inkluderer vi også nettoinnvandringen. Fødselsbalansen og nettoinnvandringen på landsbasis ligger utenfor handlingsrommet til en kommune, region eller fylkeskommune. Stedene kan derimot selv gjøre tiltak for å påvirke flyttebalansen.

Alle fylker i Norge har hatt en positiv nettoflytting den siste treårsperioden. Det skyldes generell innvandring på landsbasis. Når vi trekker nettoflyttingen på landsbasis fra nettoflyttingen til fylkene, får vi det vi kaller *relativ flytting*.

Vestfold har hatt en nettoflytting som har vært lik landets nettoflytting. Vi så på forrige side at Vestfold har litt lavere nettoinnvandring, men har et overskudd i flyttebalansen til andre norske fylker. I sum har dermed Vestfold hatt en nettoflytting inkludert innvandring som er lik landet.

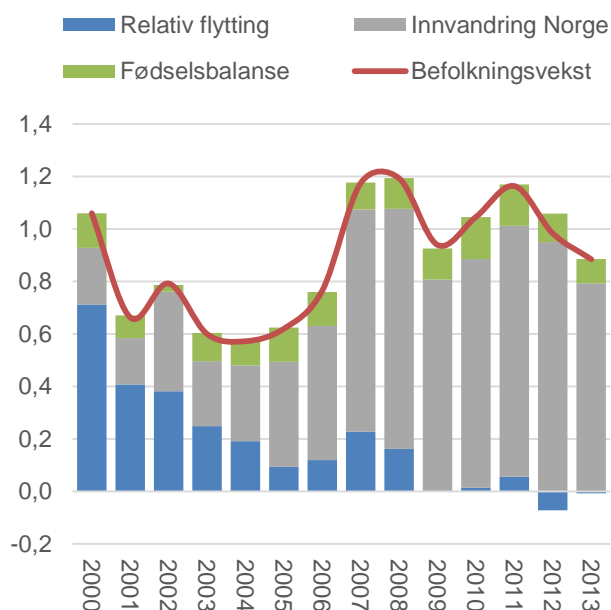

Figur 7: Nettoflytting i fylkene fra 2010 til 2013.

1.1.5 Relativ flytting i Vestfold over tid

Den relative flyttingen i Vestfold var positiv i årene fram til 2008. Etter det har den relative flyttingen i Vestfold vært nær null, som betyr at nettoflyttingen til Vestfold har vært ganske lik nettoflyttingen til Norge.

Tallene for 2014 er ikke kjent ennå, men det kan se ut til at den relative nettoflyttingen til Vestfold blir negativ i 2014.

Figur 8: Den årlige prosentvise befolkningsveksten i Vestfold dekomponert i fødselsbalanse, innvandring til Norge og relativ flytting.

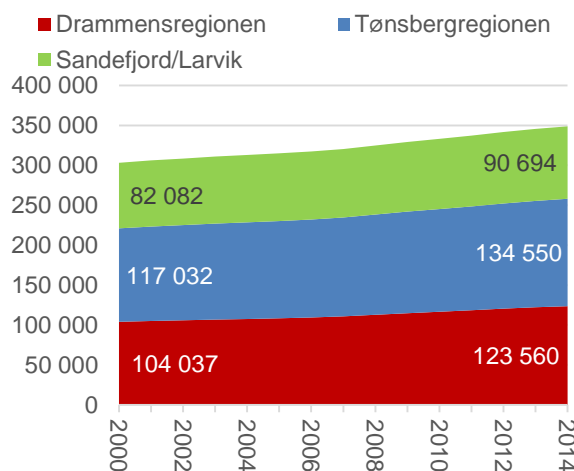
1.1.6 Befolkningsutvikling i regionene

Vestfold er delt inn i tre regioner, hvorav Sande og Svelvik inngår i Drammensregionen.

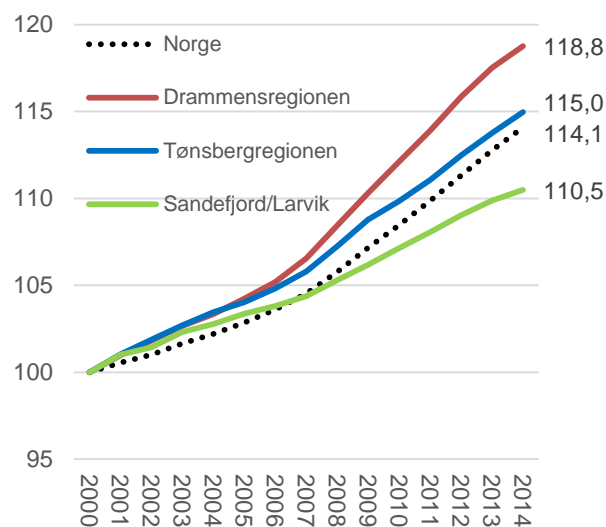
Regioninndelingen er vist på siste side.

Tønsbergregionen er størst med 134 550 innbyggere i 2014.

Drammensregionen har sterkere vekst enn de to regionene som bare har kommuner fra Vestfold. Tønsbergregionen har hatt sterkere vekst enn Norge fra 2000 til 2014. Sandefjord/Larvik har hatt lavere vekst, spesielt etter 2007.

Figur 9: Folkemengden i regionene i Vestfold (og Drammensregionen).

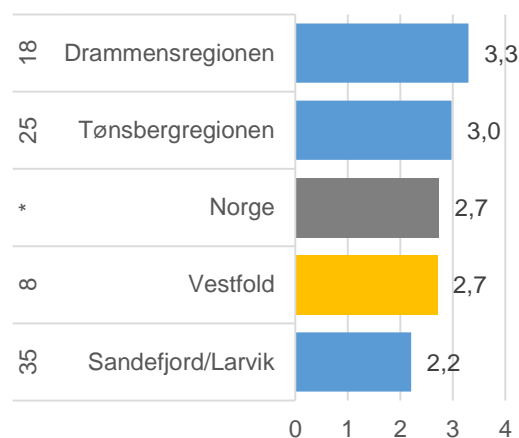

Figur 10: Indeksert befolkningsvekst i fra 2000 til 2013.

1.1.7 Nettoflytting i regionene

Drammensregionen og Tønsbergregionen har hatt en høyere nettoflytting enn landet som helhet den siste treårsperioden. Disse to regionene har da en positiv relativ flytting.

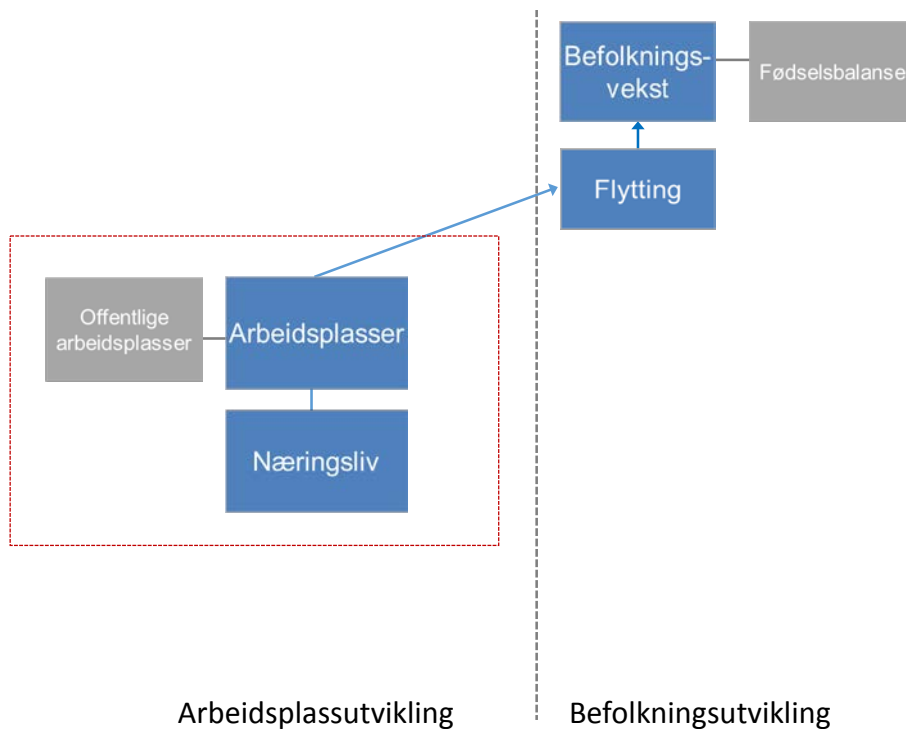
Sandefjord/Larvik har lavest nettoflytting i fylket. Nettoflyttingen til Sandefjord/Larvik er rangert som nummer 35 blant landets 84 regioner, og er derfor over medianregionen.

Figur 11: Nettoflytting i prosent av folketallet til regionene fra 2010 – 2013, rangering blant landets 84 regioner. Fylket er rangert blant landets 19 fylker.

2. Arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi beskrive og analysere utviklingen av antall arbeidsplasser. Arbeidsplassutviklingen er sammen med befolkningsutviklingen de to sentrale størrelsene som vi må beskrive, analysere og forstå i den regionale utviklingen. Vi vil starte med en beskrivelse av utviklingen av antall arbeidsplasser samlet, og sektorvis. Deretter ser vi nærmere på hvordan de enkelte delene av næringslivet har utviklet seg. Til slutt analyserer vi utviklingen i de enkelte delene av næringslivet for å finne ut hvor mye som kan forklares av strukturelle forhold og hvor stor del av utviklingen som synes å komme fra spesielle forhold i regionen.

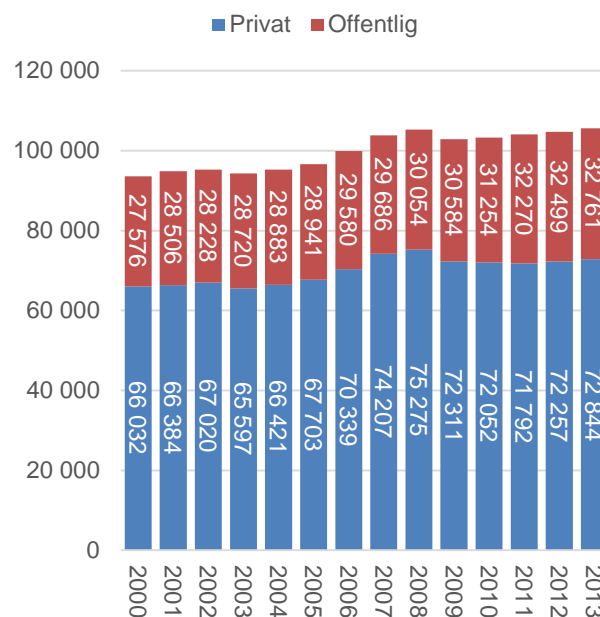
Figur 12: Attraktivitetsmodellen – de delene av attraktivitetsmodellen som beskriver befolkningsutviklingen og arbeidsplassutviklingen.

Vi skal starte med å beskrive den samlede arbeidsplassutviklingen, for deretter å se på hvordan utviklingen er i privat og offentlig sektor.

2.1.1 Antall arbeidsplasser

Det var 72 844 arbeidsplasser i privat sektor i Vestfold på slutten av 2013. I 2008 var det 75 275. Nedgangen har dermed vært på hele 2 431 arbeidsplasser i næringslivet fra 2008 til 2013. De siste to årene har det imidlertid vært en liten vekst.

Det var 32 761 arbeidsplasser i offentlig sektor på slutten av 2013. Antall arbeidsplasser i offentlig sektor har økt jevnt og trutt i alle de siste årene.

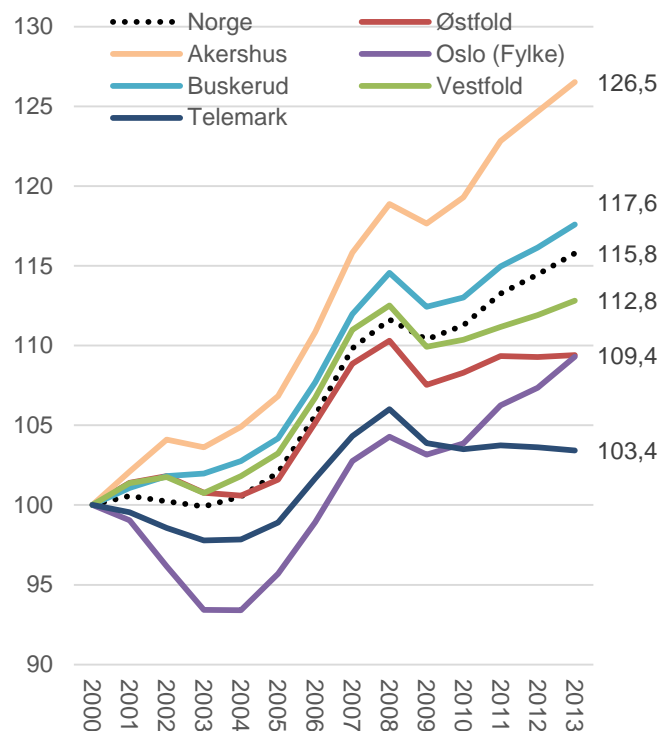

Figur 13: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Vestfold fra 2000 til 2013.

2.1.2 Indeksert arbeidsplassvekst i fylkene

Fra 2000 til 2013 har antall arbeidsplasser i Vestfold, alle sektorer, økt med 12,8 prosent. På landsbasis har veksten vært 15,8 prosent.

Veksten i antall arbeidsplasser i Vestfold fra 2000 til 2008 var høyere enn i landet ellers, men etter finanskrisen har det vært klart lavere vekst i Vestfold. Det samme har skjedd i andre fylker på Østlandet, som f.eks. Østfold og Telemark.

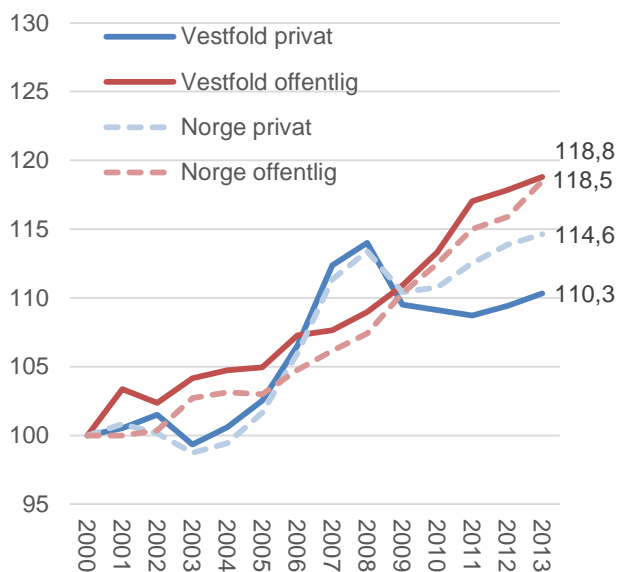

Figur 14: Indeksert arbeidsplassvekst, alle sektorer.

2.2 Vekst i privat sektor

Antall arbeidsplasser i offentlig sektor i Vestfold har vært nesten helt lik veksten i offentlig sektor i Norge.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet i Vestfold var også svært lik resten av landet fram til 2008. Etter finanskrisen har imidlertid utviklingen i Vestfolds næringsliv blitt klart svakere enn næringslivet i landet ellers. Det er altså utviklingen i næringslivet i Vestfold som har ført til at den samlede arbeidsplassutviklingen har vært svak de siste årene.

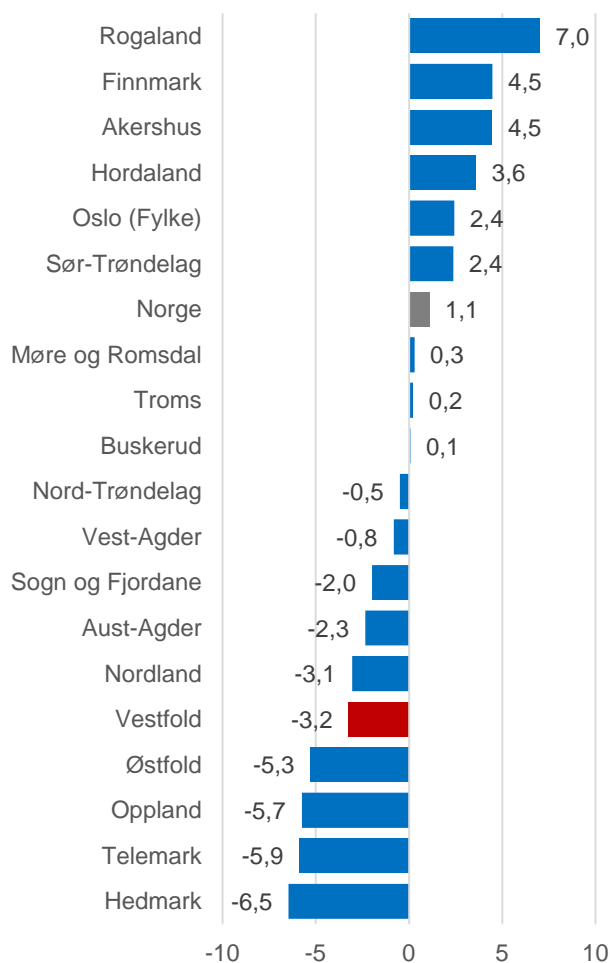

Figur 15: Indeksert arbeidsplassvekst i offentlig og privat sektor i Vestfold og Norge, fra 2000 til 2013.

2.2.1 Vekst i privat sektor i fylkene etter finanskrisen

Etter finanskrisen har veksten i privat sektor vært svært ujevnt fordelt mellom fylkene. På landsbasis har veksten vært på 1,1 prosent. Mange fylker har hatt arbeidsplassnedgang.

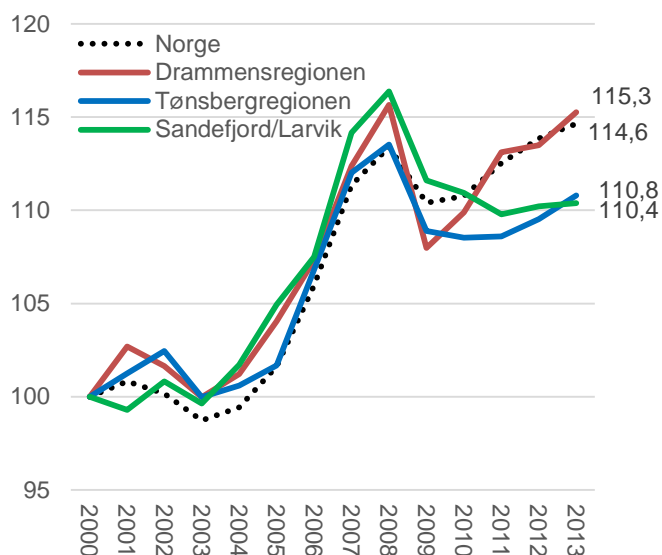
De fem fylkene med svakest utvikling i næringslivet er alle lokalisert til Østlandet. Vestfold har hatt en nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet på 3,2 prosent siden 2008. Fire fylker har hatt svakere utvikling.

Figur 16: Arbeidsplassvekst i privat sektor i fylkene og Norge, 2008-2013.

2.2.2 Næringslivsvekst i regionene

Arbeidsplassutviklingen i næringslivet har vært ganske lik i Tønsbergregionen og Sandefjord/Larvik. Begge regionene har hatt en vekst i antall arbeidsplasser siden 2000 på mellom ti og elleve prosent. Begge regionene har også hatt en svak utvikling etter 2008. Drammensregionen, hvor Svelvik og Sande inngår, har hatt en arbeidsplassvekst i næringslivet på over 15 prosent.

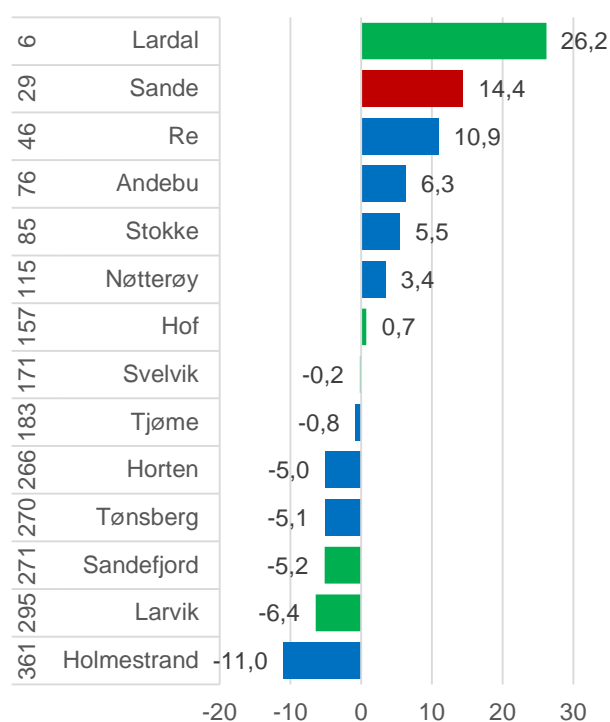

Figur 17: Indeksert vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet i regionene. 2000=100.

2.2.3 Næringslivsvekst i kommunene etter finanskrisen

De største kommunene i Vestfold, som Tønsberg, Sandefjord, Larvik, Horten og Holmestrand, har alle hatt en nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet på over fem prosent siden 2008. I Holmestrand har det vært en nedgang på 11 prosent.

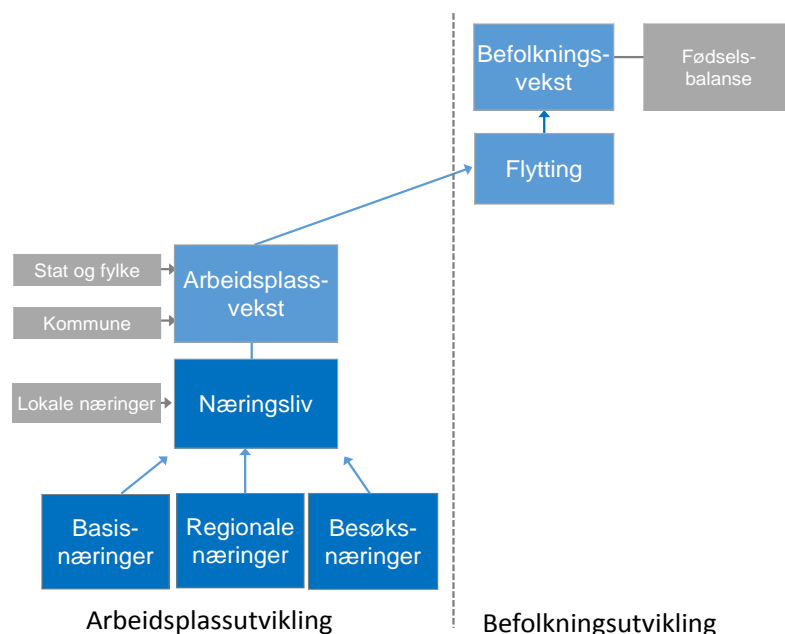
Noen kommuner har hatt en vekst på over ti prosent i antall arbeidsplasser i næringslivet, som Lardal, Sande og Re. Det er kommuner som er blant de 50 kommunene i landet med høyest vekst. Lardal er nummer seks av de 428 kommunene i landet.

Figur 18: Vekst i antall ansatte i næringslivet fra 2008 til 2013. Regionene er gruppert i farger som i grafen over.

2.3 Næringstyper

Vi har nå beskrevet utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet. Det er utviklingen i næringslivet vi ønsker å analysere og forstå. Det er fordi det først og fremst er næringsutviklingen som er i fokus når en ønsker å stimulere til vekst.

Figur 19: Attraktivitetsmodellen. Privat sektor deles inn i fire næringstyper: Lokale næringer, basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer.

Det finnes mange forskjellige bransjeinndelinger¹. For vårt formål har vi delt næringslivet inn i fire strategiske næringstyper.

Basisnæringer er næringsliv som konkurrerer på et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene produserer varer eller tjenester på et sted, som selges og konsumeres hovedsakelig utenfor stedet der produksjonen foregår. Primærnæringer, som landbruk og gruver og industri, tilhører basisnæringene. Samtidig er det en del tjenesteproduksjon som også defineres som basisnæringer. Dette er tjenester som IT, telekom og teknologiske tjenester. Basisnæringene regnes ofte som «motoren» i økonomien. Det er ut ifra basisnæringene mye annen næringsvirksomhet blir skapt.

Besøksnæringer er næringsliv som kjennetegnes av at kunden må være personlig til stede. Besøksnæringene inkluderer all turisme, men også butikkhandel og en del personlige tjenester. Stedets egne innbyggere og besøkende er kunder hos besøksnæringene.

De *regionale* næringene består av bransjer som både har annet næringsliv og offentlige institusjoner og befolkningen som kunder, og som hovedsakelig retter seg mot et regionalt marked. Det er bransjer som bygg og anlegg, transport og forretningsmessig tjenesteyting. Vi finner ofte en konsentrasjon av de regionale næringene i byer og sentra. Det er en sammensatt næringstype, og vi antar at det er ulike drivere for vekst i de regionale næringene.

Lokale næringer er næringsliv som leverer tjenester til den lokale befolkningen, og som i stor grad substituerer tjenester fra offentlig sektor. Dette er tjenester som barnehager, skoler, primærhelsetjenester og renovasjon. De lokale næringene er som regel substitutter for offentlige tjenester. I analysene framover vil vi derfor slå kommunal sektor og lokale næringer sammen. Siden de lokale næringene regnes som eksogene, har de fått en grå farge i figuren.

2.3.1 Bransjer

I tabellen under ser vi hvilke bransjer som inngår i de strategiske næringstypene, og vi ser antall arbeidsplasser i hver bransje. Det er utviklingen i antall ansatte i disse bransjene og næringstypene som til sammen utgjør hele næringslivet, og som vi ønsker å analysere og forstå.

Cellene markert med blått betyr at det er et forholdsvis høyt antall, mens cellene med rødt betyr at det er et forholdsvis lavt antall. På den måten kan vi raskt se hvilke bransjer som har mange arbeidsplasser og hvilke bransjer som har relativt få arbeidsplasser.

Tabell 1: Antall arbeidsplasser i de ulike bransjene i privat sektor i Vestfold.

Næring	SubNæring	Bransje	2000	2005	2008	2011	2012	2013
Basis	Industri	Anna industri	3 026	2 374	2 602	2 289	2 184	2 131
		Næringsmidler	2 780	2 787	2 893	2 787	2 816	2 824
		Olje og gass utvinning						
		Prosessindustri	3 694	2 535	2 581	2 430	2 429	2 434
		Verkstedindustri	6 095	5 702	6 139	5 427	5 627	5 536
	Natur	Fisk	70	53	54	49	59	49
		Gruve	467	418	363	284	282	285
		Landbruk	2 205	1 894	1 891	1 700	1 609	1 528
	Tekn tjenester	Olje og gass	8	3	22	2	2	3
		Teknisk/vitenskap	1 115	1 676	1 944	2 088	2 295	2 349
		Tele og IKT	961	1 226	1 391	1 624	1 709	1 679
Besøk	Aktivitet	1 625	1 948	2 018	2 182	2 126	2 162	
	Handel	10 521	11 651	12 213	11 375	11 138	11 207	
	Overnatting	846	988	1 062	979	980	1 058	
	Servering	1 529	1 741	1 700	1 671	1 690	1 747	
Lokal			3 440	4 396	5 120	5 707	5 506	5 568
Regional	Agentur og Engros	5 205	5 305	5 996	5 850	5 887	5 864	
	Bygg og anlegg	6 156	6 858	8 450	8 313	8 632	8 891	
	Diverse	4 100	4 051	4 316	4 075	4 289	4 311	
	Finans, eiendom, uteie	2 315	2 561	2 524	2 399	2 296	2 381	
	Forr tjenesteyting	3 169	3 226	4 355	4 410	4 442	4 536	
	Transport	5 584	5 233	5 396	4 718	4 716	4 760	
	Utleie av arbeidskraft	1 121	1 077	2 245	1 433	1 543	1 541	
Totalsum			66 032	67 703	75 275	71 792	72 257	72 844

Basisnæringene deles inn i tre underkategorier, industri, naturbaserte næringer og teknologiske tjenester. Vestfold har mange arbeidsplasser i verkstedindustri. Antall arbeidsplasser er lavere i 2013 enn i 2000. Det er også mange arbeidsplasser i næringsmiddelproduksjon, og denne bransjen har hatt vekst i Vestfold. Anna industri har hatt nedgang. Antall arbeidsplasser i landbruket har gått ganske sterkt tilbake i Vestfold. Etter hvert har det også blitt mange arbeidsplasser innen tekniske/vitenskapelige tjenester og i tele og IKT. Det er bransjer som har hatt en sterk økning i antall arbeidsplasser i fylket.

Besøksnæringene deles inn i fire underkategorier: Aktivitet, handel, overnatting og servering. Handelsbransjen sysselsetter klart flest. Alle bransjene i besøksnæringene har hatt vekst i Vestfold.

De regionale næringene er godt representert i Vestfold. Bygg og anlegg er den største bransjen i denne næringstypen. Alle bransjene i de regionale næringene unntatt transportbransjen har hatt vekst siden 2000.

2.3.2 Næringstyper – antall arbeidsplasser

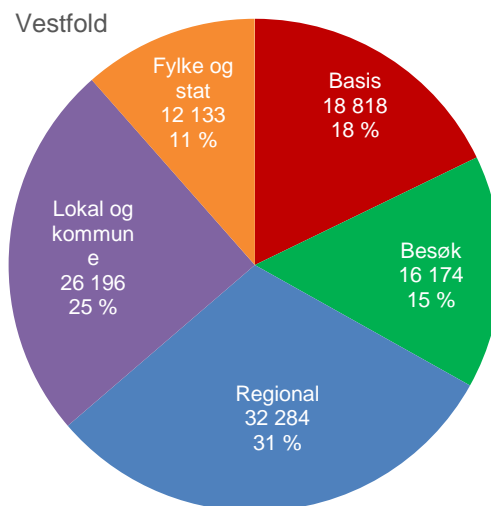
De regionale næringene er størst i Vestfold. I 2013 var det 32 284 arbeidsplasser i de regionale næringene. Dette tilsvarer 31 prosent av arbeidsplassene. På landsbasis utgjør de regionale næringene 32 prosent av arbeidsplassene.

Basisnæringene er litt mindre i Vestfold enn i landet som helhet. 18 prosent av arbeidsplassene er i basisnæringene. På landsbasis er 19 prosent av arbeidsplassene i basisnæringene.

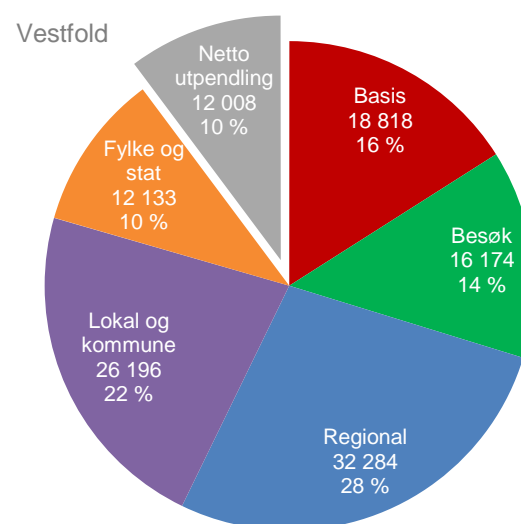
Besøksnæringene er litt større i Vestfold enn i landet som helhet.

Andelen arbeidsplasser innen fylkeskommunal og statlig sektor er litt mindre i Vestfold enn andelen på landsbasis.

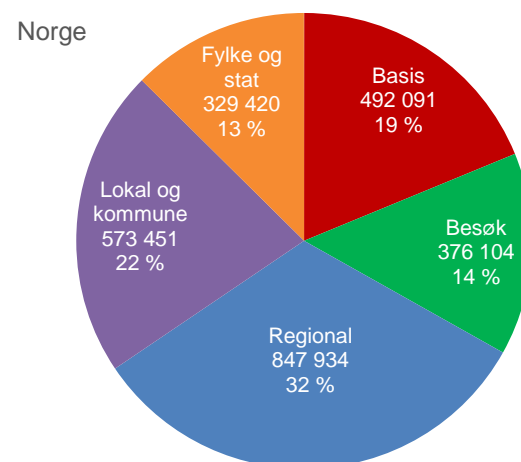
Vestfold er et pendlingsfylke. I 2013 tilsvarte nettoutpendlingen ti prosent av den samlede sysselsettingen.

Figur 20: Antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene samt i offentlig sektor i Vestfold i 2013.

Figur 21: Antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene og offentlig sektor i Vestfold i 2013. Nettoutpendlingen er inkludert. Hele kaken viser samlet sysselsetting.

Figur 22: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Norge i 2013.

2.3.3 Indeksert arbeidsplassvekst

Det er stor forskjell på utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene og sektorene i Vestfold.

Antall ansatte i basisnæringene har krympet siden 2000. I 2013 var det 7,8 prosent færre arbeidsplasser i basisnæringene enn i 2000.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene vokste med 18,9 prosent fra 2000 til 2007. Etter det har antall arbeidsplasser i besøksnæringene falt ganske mye. Likevel er det 11,4 prosent flere arbeidsplasser i besøksnæringene i 2013 enn i 2000.

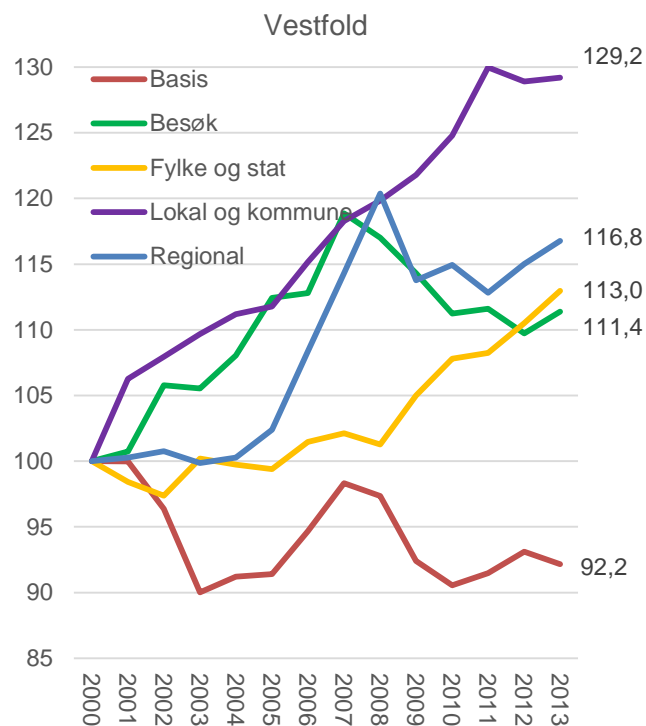
De regionale næringene har hatt en vekst på 16,8 prosent fra 2000 til 2013. Antall arbeidsplasser i de regionale næringene var på topp i 2008.

Antall ansatte i stat og fylke har økt med 13 prosent i Vestfold.

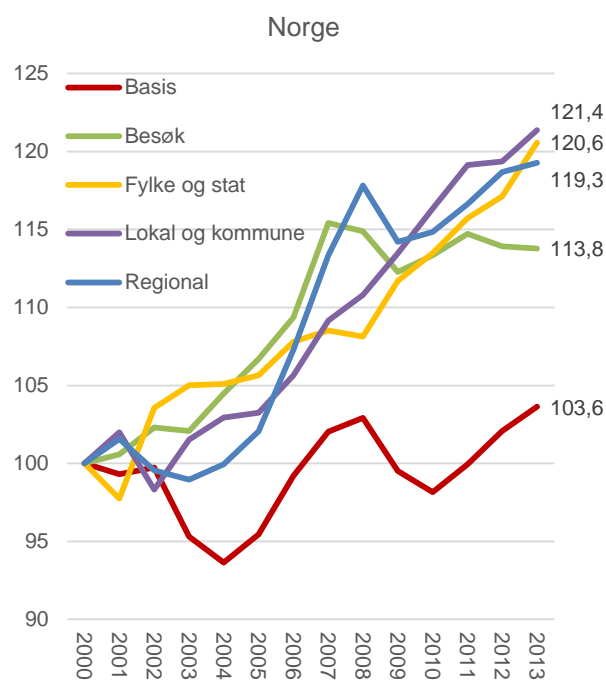
Kommunesektoren og lokale næringer har hatt klart sterkest vekst. Det har blitt nesten 30 prosent flere arbeidsplasser enn i 2000.

Når vi sammenliknet med utviklingen på landsbasis, som er vist i den nederste figuren, ser vi at både basisnæringene, besøksnæringene og de regionale næringene har utviklet seg svakere i Vestfold enn ellers i landet. Det har også vært svakere arbeidsplassvekst i statlig og fylkeskommunal sektor i Vestfold enn ellers i landet.

Lokale næringer og kommunesektorene har imidlertid hatt mye høyere vekst i Vestfold enn ellers i landet. Det er litt pussig, ettersom befolkningsveksten har vært lavere enn i Norge.

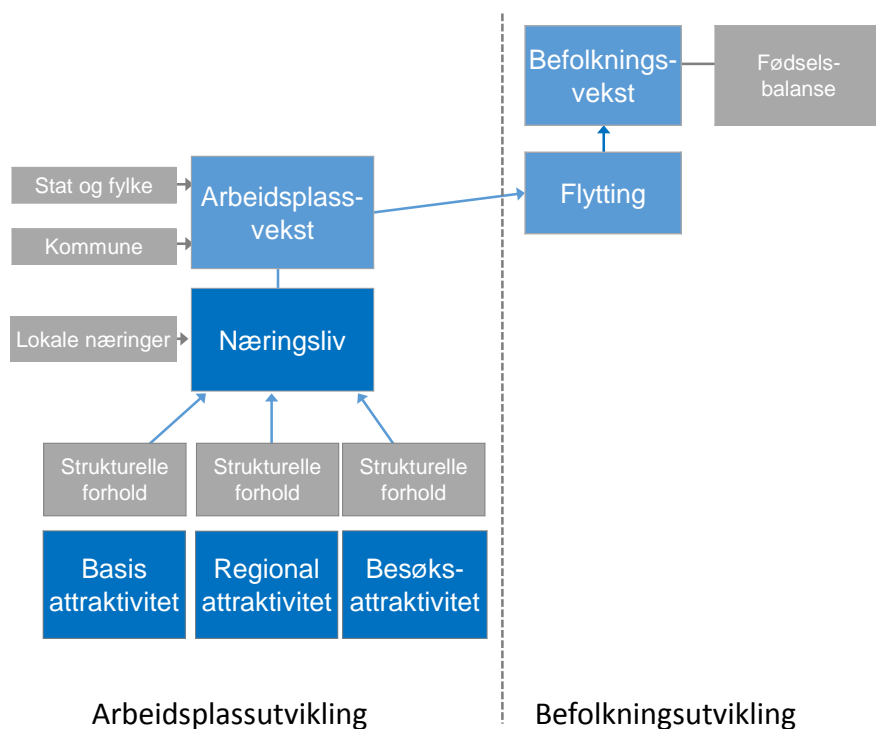
Figur 23: Indeksert arbeidsplassutvikling i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Vestfold fra 2000 til 2013.

Figur 24: Indeksert arbeidsplassvekst i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Norge fra 2000 til 2013.

2.4 Strukturelle forhold og attraktivitet

Vi har nå beskrevet utviklingen i de enkelte strategiske næringstypene. Det neste spørsmålet er hvorfor utviklingen har vært slik. Kan vi avdekke de viktigste drivkreftene bak den faktiske utviklingen?

Figur 25: Attraktivitetsmodellen. Den delen av modellen som omhandler arbeidsplassutvikling. Næringslivet inndeles i næringstyper. Veksten i næringstypene skyldes strukturelle forhold eller attraktivitet.

Vi vil i resten av dette kapittelet analysere hvor mye av utviklingen i de tre næringstypene som kan forklares av strukturelle forhold, og hvor mye som har sin forklaring i interne forhold. Strukturelle forhold er forhold som ikke kan påvirkes i særlig grad i regionen, men som har en signifikant påvirkning på næringslivets utvikling. Hvis utviklingen kan forklares fullt ut av de strukturelle forholdene, betyr det at utviklingen er «som normalt» i regionen. Det vil si at næringslivet utvikler seg som statistisk forventet ut fra forutsetningene. Dersom utviklingen avviker fra det statistisk normale, tyder det på at det har skjedd noe spesielt i regionen som ikke skyldes ytre forhold. Dersom en har et spesielt godt og effektivt næringsarbeid i regionen, vil det kunne føre til at utviklingen blir bedre enn de strukturelle forutsetningene tilsier. Da vil målingene vise at attraktiviteten er høy. Høy attraktivitet kan også skyldes at de største bedriftene har vært spesielt dyktige. Og så kan det være spesielle forhold i regionen som har hatt betydning, men som ikke fanges opp i de statistiske analysene. Attraktivitetsanalysene vil derfor gi en pekepinn, men må tolkes med varsomhet, og helst på bakgrunn av lokal kjennskap til utviklingen på stedet.

2.5 Bransjestruktur

Bransjestrukturen er et forhold som har stor betydning for utviklingen, og da spesielt i basisnæringene. Det er fordi basisnæringene er svært ujevnt fordelt mellom regioner, og fordi utviklingen i den enkelte bransjen i basisnæringene svinger sterkt.

Hvilke bransjer har Vestfold mye av, i forhold til landet som helhet? For å få fram dette bruker vi lokaliseringkvotienter (LQ). LQ for en bransje beregnes gjennom å ta andelen av antall arbeidsplasser i bransjen i forhold til sysselsettingen på stedet, og dele på tilsvarende andel på landsbasis. Hvis tallet er større enn 1, betyr det at der er relativt mye av denne bransjen på stedet. Er tallet mindre enn 1, betyr det at det er lite av denne bransjen. Dersom LQ er lik 1, betyr det at andelen arbeidsplasser på stedet er like høy som i landet som helhet.

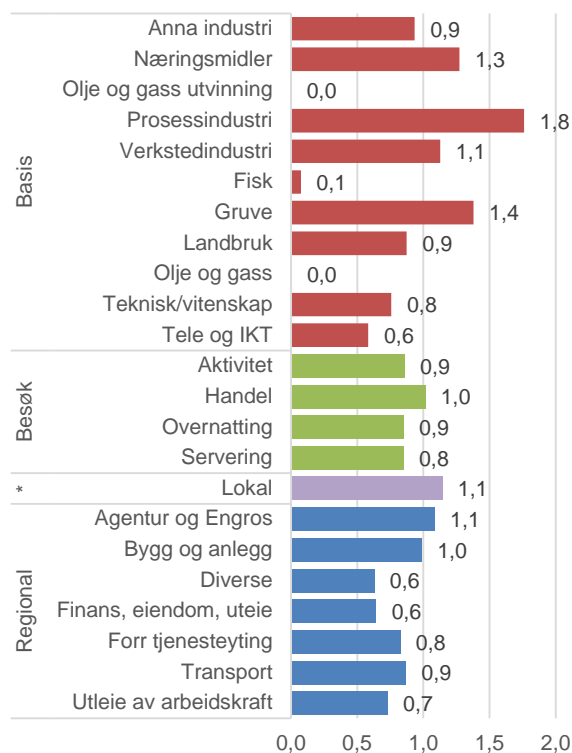
Figur 26 viser lokaliseringkvotientene i Vestfold. Figuren under viser veksten bransjen har hatt på landsbasis de siste årene. På den måten kan vi se om bransjene Vestfold har relativt mye eller lite av er vekst- eller nedgangsbransjer.

Vestfold har relativt mye av prosessindustri, næringsmidler og verkstedindustri, som er bransjer med nedgang på landsbasis. Det er nesten ikke arbeidsplasser i olje- og gassutvinning og tjenester til olje- og gassvirksomhet, som har vært vekstnæring. Det er også en lavere andel av teknisk/vitenskapelige tjenester og tele og IKT som er andre vekstnæring.

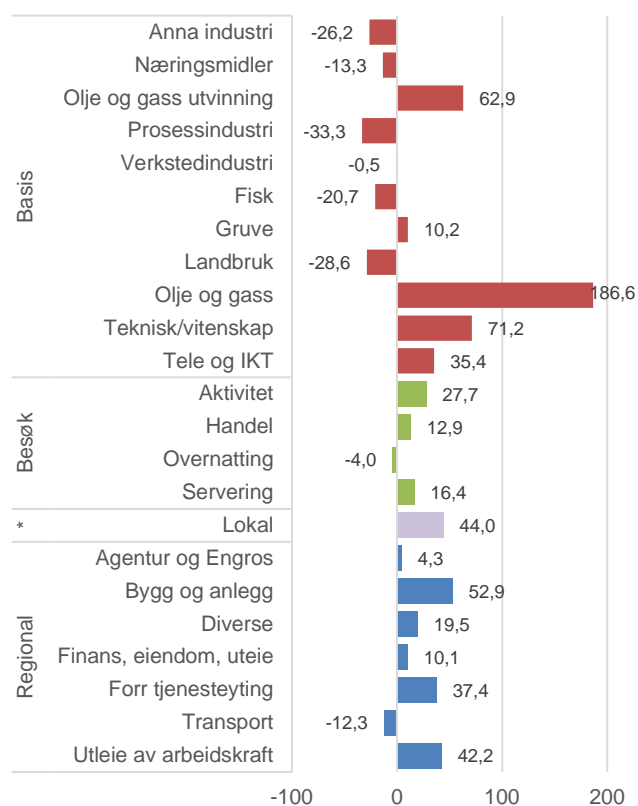
Det er noe lavere andeler besøksnæring i Vestfold enn ellers i landet.

Andelen arbeidsplasser innen handelen er like stor som andelen nasjonalt. Andelen er litt lavere i de øvrige besøksnæringene.

Adelen arbeidsplasser innen agentur og engros er høyere i Vestfold enn i landet som helhet. De andre bransjene i de regionale næringene utgjør en lavere andel av sysselsettingen i Vestfold enn ellers i landet.

Figur 26: Lokaliseringkvotienter for de ulike bransjene i privat sektor i Vestfold, 2013.

Figur 27: Arbeidsplassvekst i de ulike bransjene i Norge i perioden 2000 - 2013.

2.6 Basisnæringer, strukturelle forhold og attraktivitet

Basisnæringene betyr mye for den regionale utviklingen. Basisnæringene skaffer inntekter til regionen gjennom å selge varer og tjenester ut av regionen. Basisnæringene er også mest utsatt for konjunkturer og konkurranse. Samtidig har basisnæringene et stort potensiale gjennom at de leverer varer på et nasjonalt og internasjonalt marked, og er ikke begrenset av etterspørsel i egen region.

Tabellen under viser antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i Vestfold i 2000 og 2013. Tabellen viser endring i absolutte tall, prosentvis endring og vekstimpuls. Vekstimpulsen er endringen målt som andel av samlet sysselsetting, og er sammenliknet med vekstimpulsen nasjonalt. Begrepet vekstimpuls er ikke like intuitivt som arbeidsplassvekst, men den sier mer om hvordan veksten har bidratt til vekst i samlet sysselsetting enn det arbeidsplassveksten alene gjør. Gitt at et sted har én arbeidsplass innen en bransje, og at antall arbeidsplasser øker til to. Da har den prosentvise veksten vært på 100 prosent, men den ekstra arbeidsplassen har neppe bidratt til mye sysselsettingsvekst. Når vi ser på vekstimpulser ser vi hvordan veksten bidrar i forhold til samlet sysselsetting.

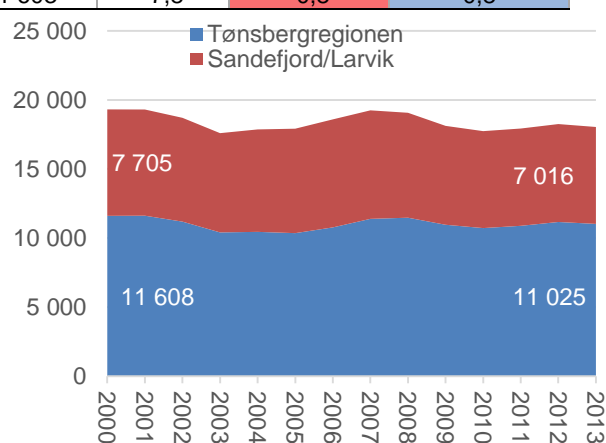
Tabell 2: Antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i Vestfold i 2000 og 2013. Absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls i Vestfold og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis.

SubNæring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Industri	Anna industri	3 026	2 131	-895	-29,6	-0,4	-0,8
	Næringsmidler	2 780	2 824	44	1,6	0,0	-0,3
	Olje og gass utvinning					0,0	0,4
	Prosessindustri	3 694	2 434	-1 260	-34,1	-0,6	-0,7
	Verkstedindustri	6 095	5 536	-559	-9,2	-0,3	0,0
Natur	Fisk	70	49	-21	-30,0	0,0	-0,2
	Gruve	467	285	-182	-39,0	-0,1	0,0
	Landbruk	2 205	1 528	-677	-30,7	-0,3	-0,7
Tekn tjenester	Olje og gass	8	3	-5	-62,5	0,0	1,0
	Teknisk/vitenskap	1 115	2 349	1 234	110,7	0,6	1,3
	Tele og IKT	961	1 679	718	74,7	0,3	0,7
	SUM	20 421	18 818	-1 603	-7,8	-0,8	0,8

Vi kan se at Vestfold har fått vekstimpulser fra teknisk/vitenskapelige tjenester og Tele og IKT. Vekstimpulsene er imidlertid svakere enn hva disse bransjene har bidratt med på landsbasis.

De andre bransjene har gitt negative vekstimpulser, men ikke mye mer negative enn bransjene har gitt på landsbasis. Både anna industri, prosessindustri og landbruk har gitt mindre negative impulser i Vestfold enn bransjene har gitt på landsbasis.

Tabellen viser utviklingen fra 2000 til 2013. Vi husker at det er i perioden etter 2008 at næringsutviklingen i Vestfold har vært svak.

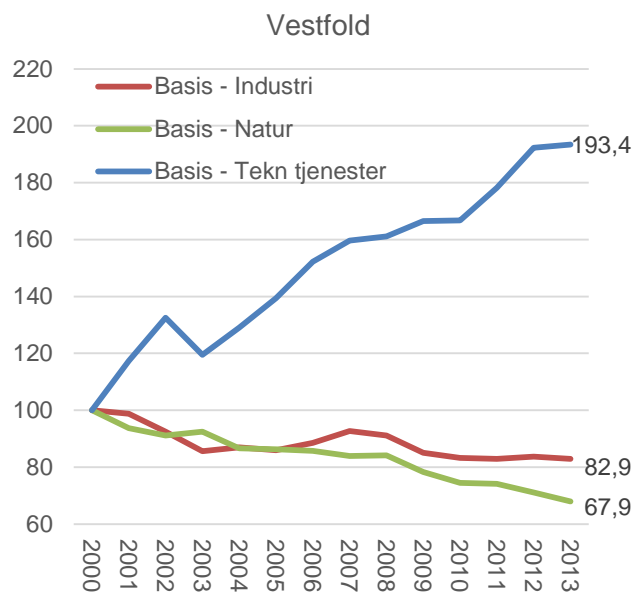
Figur 28: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i regionene i Vestfold fra 2000 til 2013.

2.6.1 Indeksert vekst

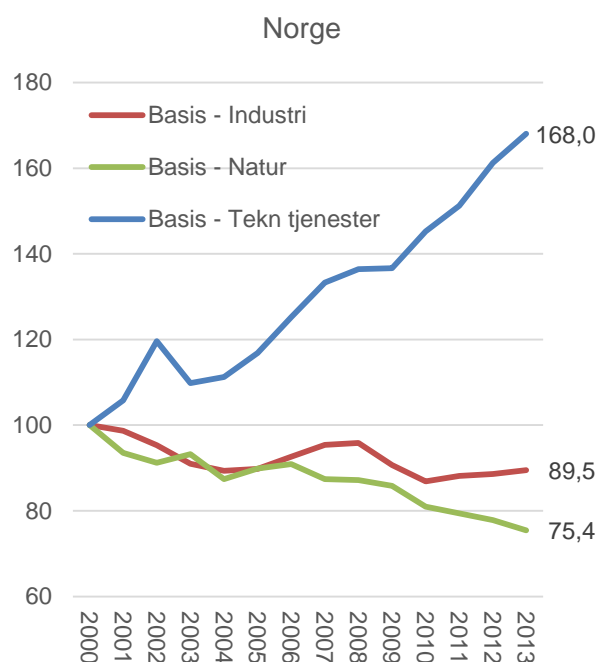
Den indekserte arbeidsplassveksten i sub-næringene til basisnæringene er vist i figurene til høyre. I Vestfold har veksten i antall arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene vært på 93,4 prosent. Dette er høyere enn veksten på landsbasis.

Som i landet for øvrig har det vært arbeidsplassnedgang i de naturbaserte næringene og i industrien. Nedgangen har imidlertid vært sterkere i Vestfold enn i landet som helhet.

Gitt at den strukturelle utviklingen vil fortsette, med vekst i teknologiske tjenester og nedgang i industri og landbruk, har Vestfold fått en mer framtidsrettet struktur i basisnæringene. Det er mye høyere andel av de teknologiske tjenestene i 2013 enn i 2000, samtidig som at industri og landbruk har en mye mindre andel av arbeidsplassene.

Figur 29: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Vestfold, 2000-2013.

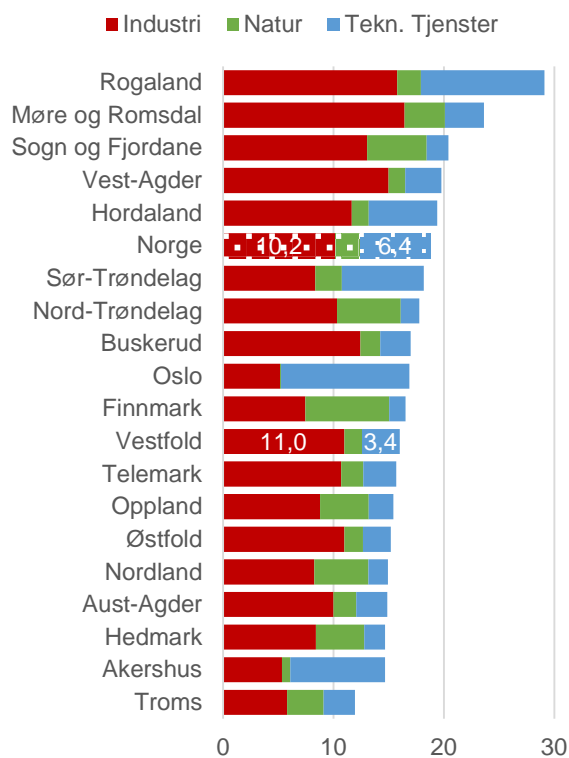

Figur 30: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Norge, 2000-2013.

2.6.2 Nivå basisnæringer

Antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av sysselsettingen er litt under middels i Vestfold.

Industriandelen er litt høyere enn i Norge, mens andelene i naturbaserte bransjer og teknologiske tjenester er under tilsvarende andel for Norge.

Figur 31: Nivå på basisnæringene i 2013, dvs. antall arbeidsplasser som andel av sysselsettingen i fylkene og i Norge.

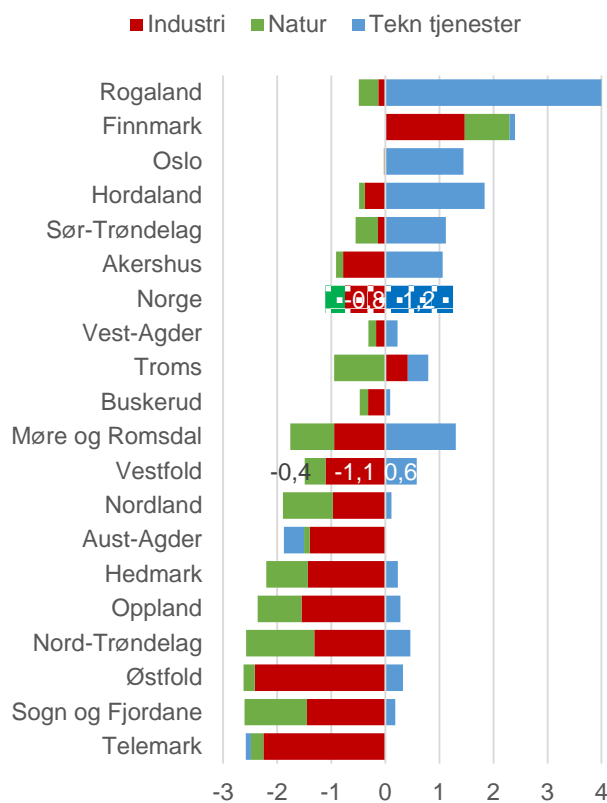
2.6.3 Vekstimpulser etter finanskrisen

Det har vært stor variasjon i veksten i basisnæringene etter finanskrisen. De fleste fylkene har hatt negative vekstimpulser fra industrien og de naturbaserte næringene, og positive vekstimpulser fra de teknologiske tjenestene. Unntaket er Finnmark, som har hatt vekst i industrien og de naturbaserte næringene.

Rogaland har hatt sterke vekstimpulser fra basisnæringene, grunnet sterk vekst i de teknologiske tjenestene.

I Vestfold har de teknologiske tjenestene gitt en vekstimpuls tilsvarende 0,6 prosent av samlet sysselsetting siden 2008. Industrien har bidratt negativt tilsvarende 1,1 prosent av sysselsettingen, mens de naturbaserte næringene, hovedsakelig landbruk, har bidratt negativt tilsvarende 0,4 prosent av samlet sysselsetting.

Mange av fylkene har hatt sterkere negative vekstimpulser fra basisnæringene enn Vestfold.

Figur 32: Vekstimpulser i basisnæringene, 2008-2013, fylkene i Norge og landet som helhet.

2.6.4 Dekomponering av veksten i basisnæringene

For å analysere arbeidsplassutviklingen må vi skille strukturelle forhold fra attraktivitet.

Bransjesammensetningen i næringslivet er et strukturelt forhold som er vanskelig å påvirke lokalt, hvert fall på kort sikt. Vi har sett at Vestfold har mange arbeidsplasser i bransjer med nedgang nasjonalt. Dette må vi justere for, for å kunne se hvordan utviklingen har vært, *gitt forutsetningene*.

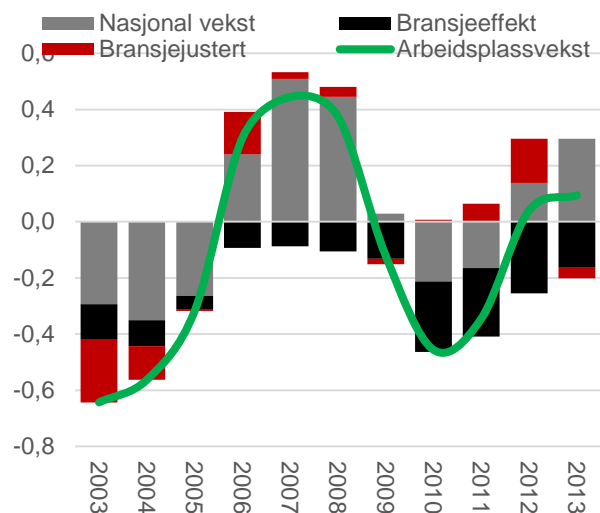
Vi dekomponerer veksten i basisnæringene i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Den bransjejusterte veksten er vekst utover det den nasjonale veksten og bransjeeffekten skulle tilsi. Vi bruker den bransjejusterte veksten som et mål på bedriftsattraktiviteten i basisnæringene.

I alle treårsperiodene siden 2003 har bransjeeffekten vært negativ. Det vil si at det ikke har vært gode strukturbetingelser for vekst i basisnæringene. Restfaktoren, som ikke kan forklares med konjunkturer eller bransjestruktur har variert mellom å være positiv og negativ. Over tid har veksten i basisnæringene i Vestfold vært ganske «normal». Det vil si at Vestfold verken har vært spesielt attraktiv eller spesielt lite attraktiv for basisnæringer.

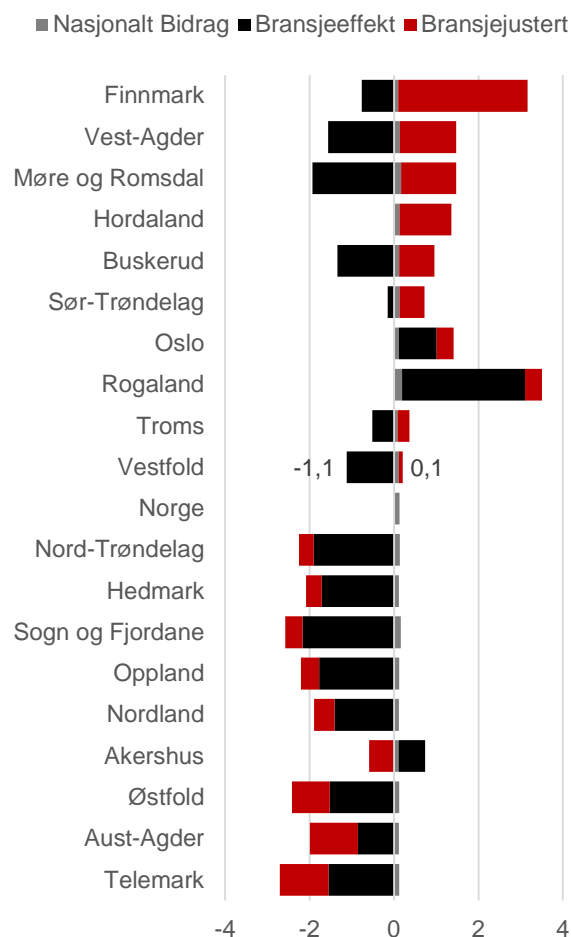
Vi sammenlikner utviklingen i Vestfold med de øvrige fylkene i landet i figur 34. Figuren viser hvordan veksten i basisnæringene etter finanskrisen er dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjejustert vekst.

Det er bare Oslo, Rogaland og Akershus som har hatt en positiv bransjeeffekt i basisnæringene etter finanskrisen. Finnmark har hatt en høy bransjejustert vekst, mens Østfold, Aust-Agder og Telemark har hatt en lav bransjejustert vekst i tillegg til en lav bransjeeffekt.

Vestfold plasserer seg omtrent på midten. Vestfold har hatt en negativ bransjestruktur, men mange fylker har hatt en enda mer negativ bransjestruktur. Attraktiviteten for basisnæringene har også vært rundt middels.

Figur 33: Arbeidsplassveksten i basisnæringene i Vestfold dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 34: Vekstimpulser i basisnæringene i fylkene fra 2008 til 2013, dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Rangering mht. bransjejustert vekst.

2.6.5 Basisnæringer i regionene

Vi så tidligere at nivået på basisnæringene i regionene i Vestfold er litt under middels.

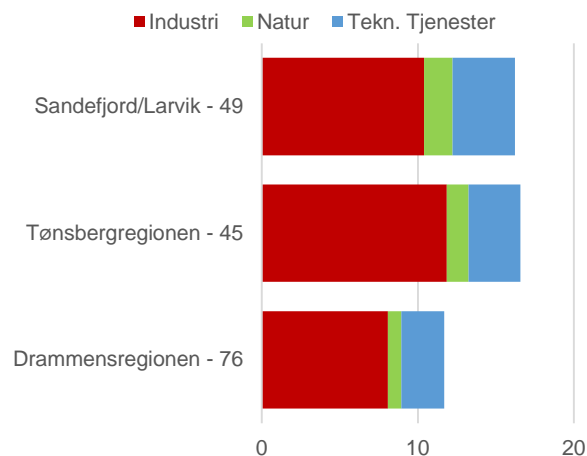
Når vi rangerer regionene etter hvor store basisnæringene er (andel av samlet sysselsetting), finner vi at Tønsbergregionen er rangert som nummer 45 av 84 regioner, mens Sandefjord/Larvik er rangert som nummer 49. Drammensregionen har ganske lite basisnæringer, og er rangert helt nede på 76. plass. Hadde vi sett på de teknologiske tjenestene isolert, ville rangeringene vært over middels. Sandefjord/Larvik er nummer ti av de 84 regionene når det gjelder andelen som arbeidsplassene i de teknologiske tjenestene utgjør av samlet sysselsetting, mens Tønsbergregionen er nummer 20 og Drammensregionen nummer 27.

Alle de tre regionene har fått negative vekstimpulser fra basisnæringene, ettersom antall arbeidsplasser har gått ned fra 2008 til 2013. Når vi sammenlikner med andre norske regioner, har ikke vekstimpulsene vært spesielt svake. Alle regionene er rangert over middels, som betyr at de fleste av de 84 regionene i landet har hatt enda sterkere negative impulser fra nedgang i basisnæringene.

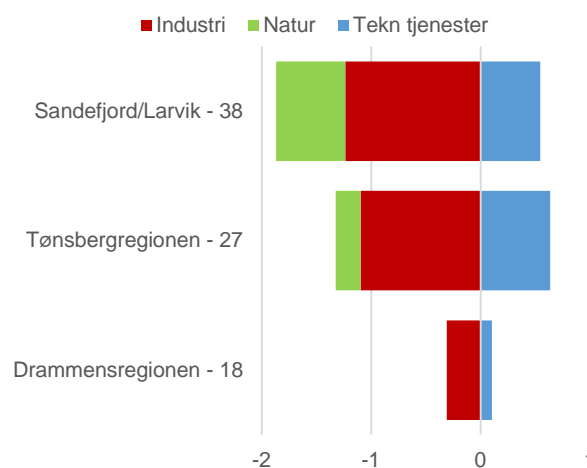
Hva skyldes så denne veksten og nedgangen? Strukturelle forhold, eller andre ting?

I den nederste figuren ser vi at det nasjonale bidraget er nær null. Det betyr at det ikke har vært særlige endringer i antall ansatte i basisnæringene i Norge i dette tidsrommet, fra 2008 til 2013.

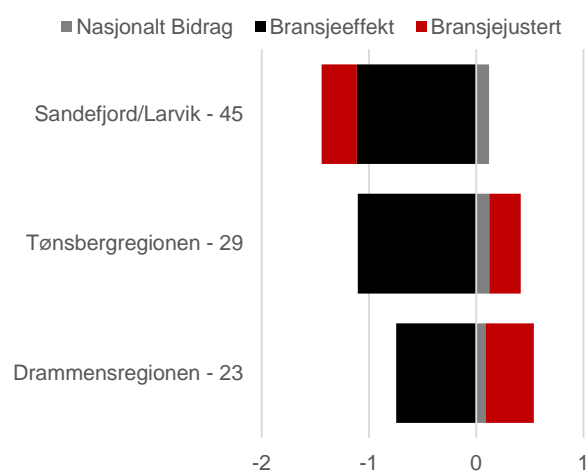
Nedgangen i Tønsbergregionen og Drammensregionen skyldes utelukkende bransjestrukturen. Korrigert for bransjesammensetningen har disse regionene en mer positiv utvikling enn normalt. De har dermed vært litt attraktive for basisnæringer. Sandefjord/Larvik har hatt en negativ bransjustert utvikling, som i vår terminologi betyr at de ikke har vært attraktive for basisnæringer. Av rangeringsnummeret 45 av 84 regioner forstår vi at Sandefjord/Larvik er ganske nær middels.

Figur 35: Nivå på basisnæringene i regionene i 2013. Rangering mht. nivå blant landets 84 regioner.

Figur 36: Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene fra 2008 til 2013. Rangering blant landets 84 regioner.

Figur 37: Vekstimpulser fra basisnæringene i regionene, fra 2008 til 2013. Veksten er dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Rangering mht. bransjustert vekst blant 84 regioner.

2.7 Besøksnæringer, befolkningseffekt og besøksattraktivitet

Besøksnæringer er ikke bare turisme. Handelsbransjen er størst blant besøksnæringene. Besøksnæringene omsetter mest til egen befolkning. Steder med befolkningsvekst kan derfor forvente arbeidsplassvekst i besøksnæringene. Dette må vi justere for når vi skal analysere arbeidsplassutviklingen i besøksnæringene.

Vestfold har hatt befolkningsvekst litt under gjennomsnittet de siste årene. Dette skulle derfor innebære omtrent samme utvikling i besøksnæringene. Men har veksten vært høyere eller lavere enn befolkningseffekten skulle tilsi? Dette vil vi studere nærmere i dette kapittelet.

Tabellen under viser antall arbeidsplasser i besøksnæringene, endring, både i antall og i prosent, samt vekstimpulser. Vekstimpulsene er sammenliknet med vekstimpulsene på landsbasis.

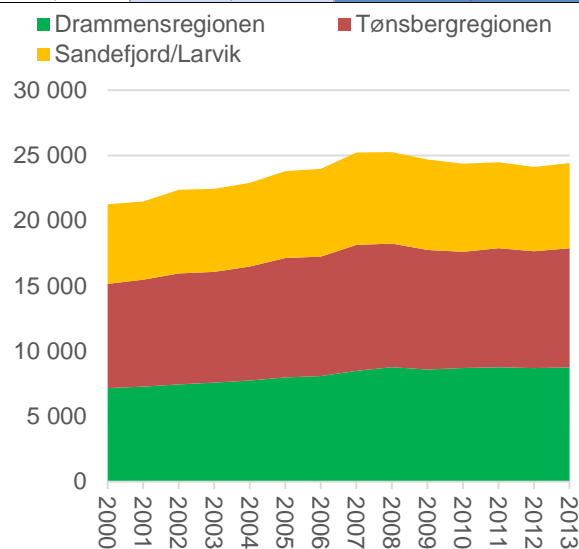
Tabell 3: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Vestfold i 2000 og 2013, absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis i samme periode.

Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Aktivitet	1 625	2 162	537	33,0	0,3	0,5
Handel	10 521	11 207	686	6,5	0,3	1,2
Overnatting	846	1 058	212	25,1	0,1	-0,1
Servering	1 529	1 747	218	14,3	0,1	0,3
	14 521	16 174	1 653	11,4	0,8	2,0

Veksten i antall arbeidsplasser i besøksnæringene har tilsvart 0,8 prosent av sysselsettingen. På landsbasis har veksten tilsvart 2 prosent av sysselsettingen. Det skal riktig nok mer arbeidsplassvekst til i Vestfold for å få høye vekstimpulser enn i andre fylker, siden sysselsettingen er høyere enn antall arbeidsplasser.

Vekstimpulsene for handel, servering og aktivitetsbransjer har vært svakere enn hva disse bransjene har gitt av vekstimpulser i Norge. Overnattingsbransjen har imidlertid hatt litt vekst i Vestfold, mens det har vært en liten nedgang i Norge.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene fordeler seg ganske jevnt mellom regionene.

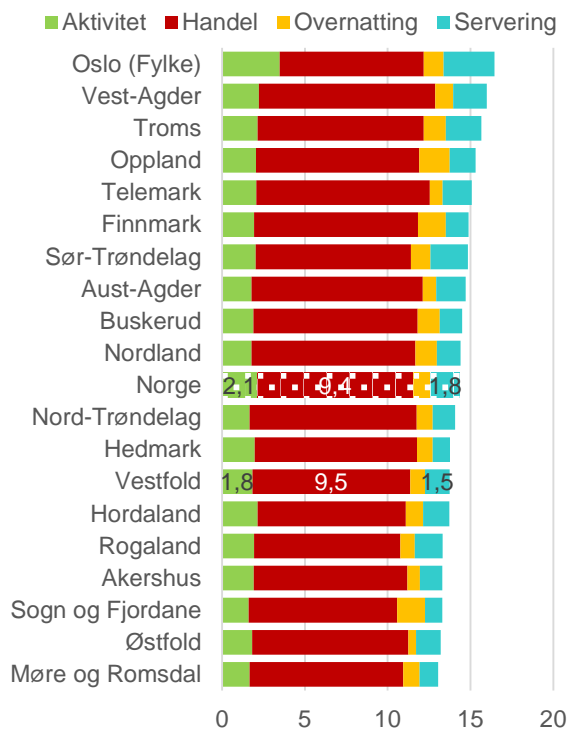

Figur 38: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i regionene i Vestfold (og Drammensregionen).

2.7.1 Nivå besøksnæringer

Nivået på besøksnæringene er jevnere fordelt blant fylkene enn det basisnæringene er. Nivået på besøksnæringene er forholdsvis lavt i Vestfold. Men det er ikke mye lavere enn i landet som helhet.

Handelsbransjen er størst, både i Vestfold, i landet som helhet og i alle de andre fylkene. Her er det butikkhandel som er med, ettersom internetthandel ikke regnes til besøksnæringene. Det er litt høyere andel av arbeidsplasser i butikkhandel i Vestfold enn på landsbasis. Butikkhandelen utgjør 9,5 prosent av samlet sysselsetting i Vestfold, mot 9,4 prosent på landsbasis. Andelen ansatte i aktivitetsnæringer og servering er litt lavere i Vestfold enn i Norge.

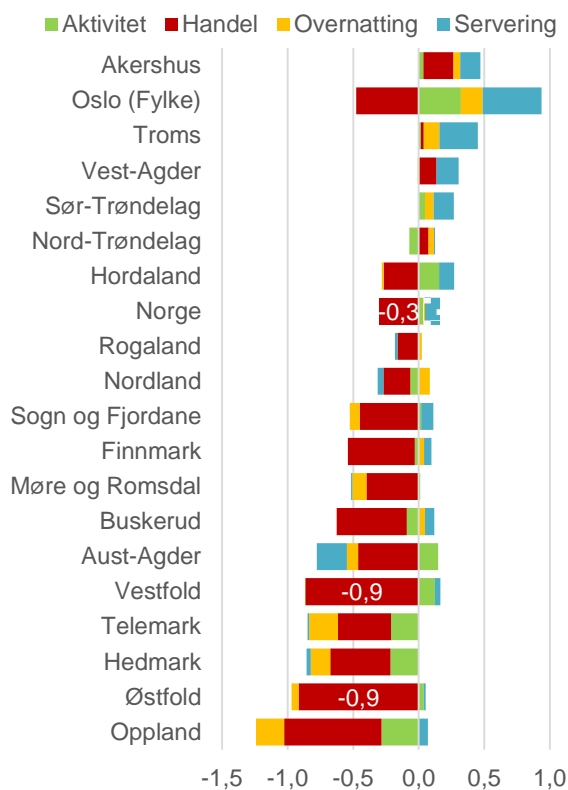
Figur 39: Nivå besøksnæringer i fylkene og i Norge, 2013. Nivået er antall arbeidsplasser som andel av samlet sysselsetting.

2.7.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Etter finanskrisen har landet som helhet fått negative vekstimpulser fra besøksnæringene. Det er nedgangen i handelsbransjen som står for dette. De øvrige bransjene i besøksnæringene har hatt en svak vekst, men den har ikke vært høy nok til å kompensere for nedgangen i handelsbransjen.

Vestfold har, sammen med Østfold, hatt den sterkeste negative vekstimpulsen fra nedgang i butikkhandel. Nedgangen i antall ansatte i butikkhandel i Vestfold og Østfold utgjør 0,9 prosent av samlet sysselsetting.

I de andre besøksnæringene har det vært veldig små endringer i Vestfold.

Figur 40: Vekstimpulser fra besøksnæringene i fylkene, 2008-2013. Vekstimpulsene er målt som vekst i antall arbeidsplasser fra 2008-2013 som prosentvis andel av sysselsettingen i 2008.

2.7.3 Dekomponering av veksten i besøksnæringene

Vi dekomponerer vekstimpulsene fra besøksnæringene i Vestfold i nasjonal vekst, befolkningseffekt og besøksoverskudd. Dersom befolkningsveksten har vært høyere enn befolkningsveksten på landsbasis, vil stedet forvente å få vekst i besøksnæringene, og da vil befolkningseffekten være positiv, og vice versa. Vekst i besøksnæringene som ikke skyldes nasjonal vekst eller befolkningseffekt kaller vi besøksoverskudd. Besøksoverskuddet bruker vi som mål på om stedet har vært attraktivt for besøk.

Befolkningsveksten var høyere i Vestfold enn i landet som helhet fram til 2008. Derfor var det også «forventet» høy vekst i besøksnæringene fram til 2008. Etter 2008 har befolkningsveksten i Vestfold falt til under gjennomsnittet, og da blir også befolkningseffekten litt negativ.

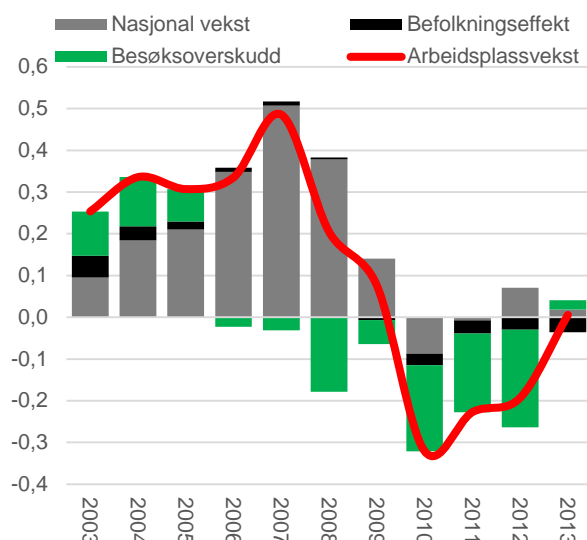
Vestfold hadde en høy attraktivitet for besøksnæringene fram til 2005. Da var veksten i antall arbeidsplasser i Vestfold høyere enn forventet, ut fra nasjonal vekst og fylkets befolkningsvekst. Etter 2005 har besøksattraktiviteten vært negativ fram til den siste perioden (2011-2013).

Etter finanskrisen har alle fylker kunnet forvente arbeidsplassnedgang i besøksnæringene, siden besøksnæringene har hatt nedgang nasjonalt.

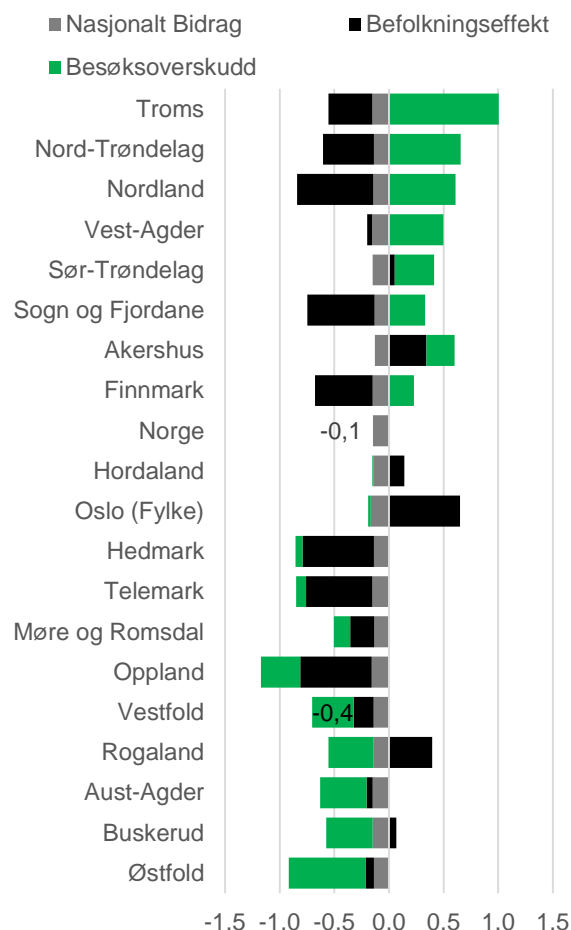
Troms, Nord-Trøndelag og Nordland har hatt en høyere vekst enn deres negative befolkningseffekt skulle tilsi. Disse fylkene har vært attraktive for besøk.

Det er først og fremst Akershus, Oslo og Rogaland som på grunn av sin befolkningsvekst har kunnet forvente en vesentlig vekst i besøksnæringene. Rogaland har hatt en svakere vekst enn befolkningseffekten skulle tilsi, og har ikke vært attraktiv for besøk.

Vestfold har tapt antall arbeidsplasser i besøksnæringene tilsvarende 0,4 prosent av samlet sysselsetting på grunn av lav besøksattraktivitet i denne perioden. Det er femte dårligst av fylkene.

Figur 41: Vekstimpulser fra besøksnæringene i Vestfold, 2000-2013, dekomponert i nasjonalt vekst, befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 42: Vekstimpulser fra besøksnæringene fra 2008 til 2013 i fylkene dekomponert i nasjonal vekst, befolkningseffekt og besøksoverskudd.

2.8 Regionale næringer, struktur og attraktivitet

De regionale næringene er sammensatt av mange ulike bransjer. På landsbasis er det de regionale næringene som er størst og vokser mest, hvis vi ser bort fra offentlig sektor. De regionale næringene er mest konsentrert i de store byene, men de aller fleste kommuner, også små, har en viss grad av regionale næringer, f.eks. bygg og anlegg, transport og forretningsmessige tjenester.

Tabell 4: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i Vestfold i 2000 og 2013, absolutt endring, prosentvis endring, og vekstimpuls i hhv. Vestfold og Norge fra 2000 til 2013.

Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Agentur og engros	5 205	5 864	659	12,7	0,3	0,2
Bygg og anlegg	6 156	8 891	2 735	44,4	1,3	3,1
Diverse	4 100	4 311	211	5,1	0,1	1,1
Finans, eiendom, utleie	2 315	2 381	66	2,9	0,0	0,3
Forr. tjenesteyting	3 169	4 536	1 367	43,1	0,7	1,5
Transport	5 584	4 760	-824	-14,8	-0,4	-0,8
Utleie av arbeidskraft	1 121	1 541	420	37,5	0,2	0,6
	27 650	32 284	4 634	16,8	2,2	6,1

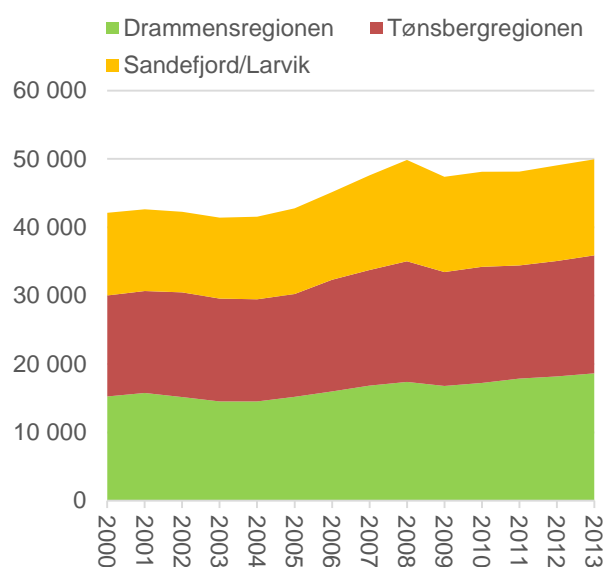
Alle bransjene unntatt transport har hatt vekst i antall ansatte i Vestfold mellom 2000 og 2013.

Bygg og anlegg har hatt størst vekst både i prosent og antall ansatte, og nærmer seg 9 000 arbeidsplasser. Veksten på hele 2 735 arbeidsplasser i bygg- og anleggsbransjen har gitt en vekstimpuls på 1,3 prosent. Selv om bygg- og anleggsbransjen har hatt en sterk vekst, har likevel vekstimpulsen fra denne veksten vært mye lavere enn hva bygg- og anleggsbransjen har gitt i Norge. Vi ser av tabellen at veksten i bygg- og anleggsbransjen i Norge har tilsvart hele 3,1 prosent av samlet sysselsetting.

Vestfold har også fått forholdsvis lave vekstimpulser fra bransjer som finans, eiendom, utleie, forretningsmessig tjenesteyting, utleie av arbeidskraft og diversekategorien.

I bransjen agentur og engros har vekstimpulsene i Vestfold vært litt sterkere enn på landsbasis, og i transportbransjen har det vært litt mindre negativ vekst i Vestfold enn ellers i landet.

Samlet sett har de regionale næringene gitt en vekstimpuls på 2,2 prosent i Vestfold. Det er mye mindre enn hva de regionale næringene har bidratt med i Norge, som er 6,1 prosent.

Figur 43: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene i regionene i Vestfold (og Drammensregionen).

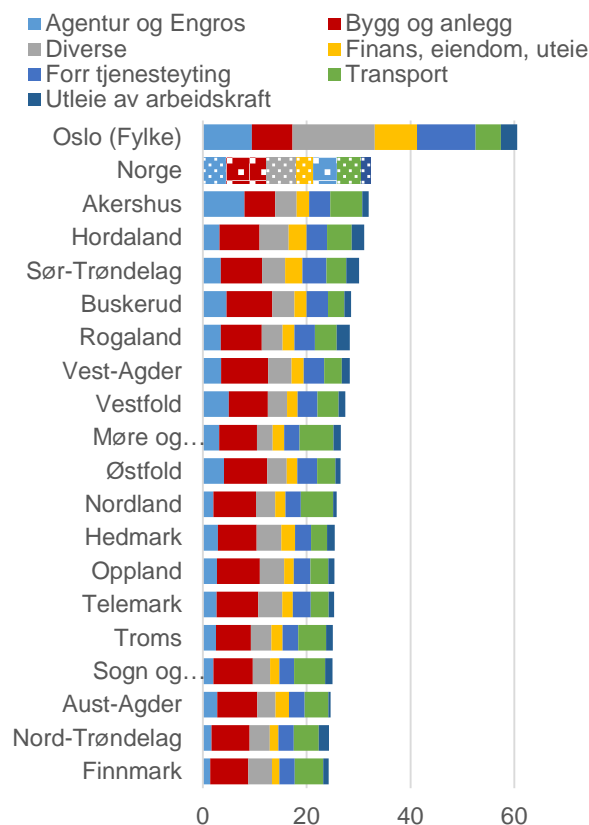
2.8.1 Nivå, regionale næringer

Oslo har desidert mest næringsliv knyttet til de regionale næringene. I Oslo tilsvarer antall arbeidsplasser i de regionale næringene 60 prosent av sysselsettingen. Oslo trekker snittet kraftig opp, og alle andre fylker ligger dermed under landsgjennomsnittet. I de øvrige fylkene er de regionale næringene forholdsvis like store.

Store fylker med en stor by i seg eller i nærheten har gjerne mye regionale næringer. Dette gjelder Akershus, Hordaland, Sør-Trøndelag, Buskerud og Rogaland.

Etter Oslo er det Akershus som toppe listen over nivå på regionale næringer. I Finnmark er det færrest.

Vestfold har omtrent middels nivå på de regionale næringene.

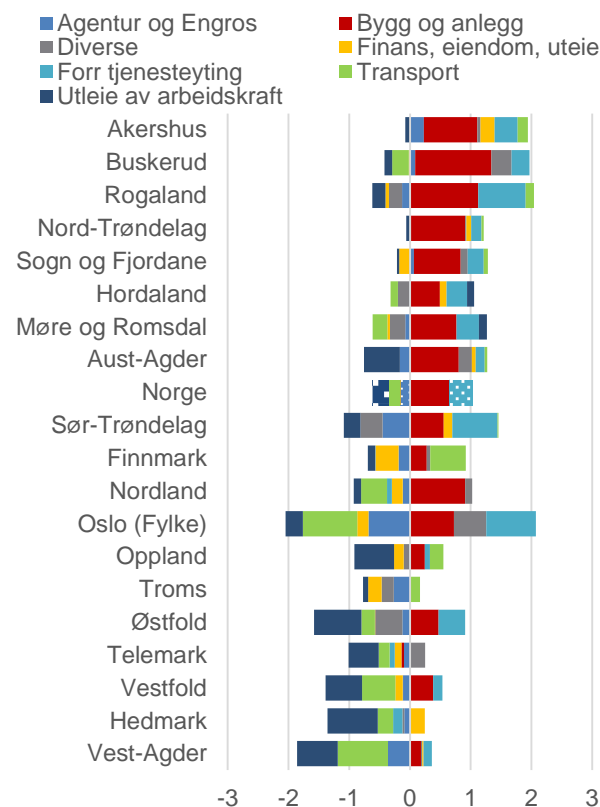
Figur 44: Nivå på de regionale næringene i fylkene og i landet som helhet i 2013.

2.8.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Utviklingen i de regionale næringene er også mindre dramatisk enn i basisnæringene. Men siden de regionale næringene er størst, får arbeidsplassutviklingen i de regionale næringene stor betydning.

Akershus har fått sterke vekstimpulser fra de regionale næringene etter finanskrisen, fulgt av Buskerud og Rogaland.

Vestfold har den tredje svakeste utviklingen i basisnæringene av alle fylkene.

Figur 45: Vekstimpulser fra de regionale næringene fra 2008 til 2013 i fylkene og landet som helhet.

2.8.3 Dekomponering av veksten

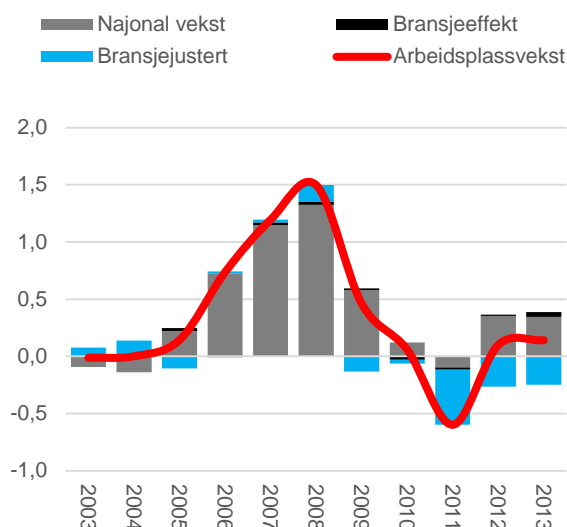
Som for basisnæringene, dekomponerer vi vekstimpulsene fra de regionale næringene i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Den bransjusterte veksten er et mål på attraktiviteten i de regionale næringene.

Bransjeeffekten er mindre i de regionale næringene enn i basisnæringene. De fleste steder har en viss miks av de regionale næringene, og derfor er ikke bransjesammensetningen like utslagsgivende for veksten som den er i basisnæringene. Bransjeeffekten betyr omtrent ingenting for utviklingen i Vestfold.

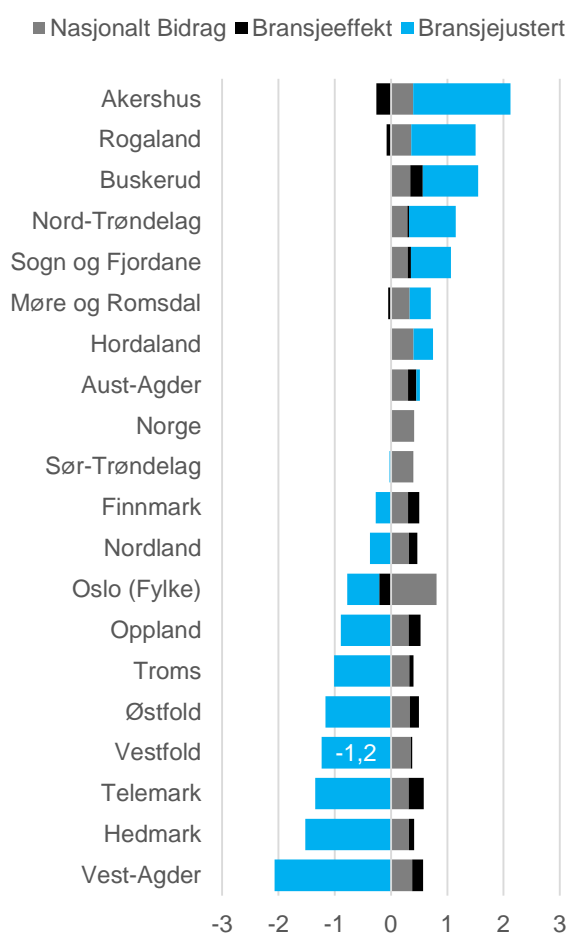
Den bransjusterte utviklingen i de regionale næringene har vært ganske så negativ i de tre siste periodene i Vestfold.

Vi sammenlikner utviklingen i Vestfold med utviklingen i de øvrige fylkene i figur 47. Det har vært nasjonal vekst i de regionale næringene etter 2008. Derfor har alle fylker kunnet forvente noe vekst. Bransjeeffekten er ganske liten, og de fleste fylkene har en positiv bransjeeffekt. Oslo og Akershus er de eneste fylkene med en negativ bransjeeffekt av betydning.

Vestfold har hatt den fjerde svakeste attraktiviteten for de regionale næringene etter 2008. Det har gitt et tap av arbeidsplasser tilsvarende 1,2 prosent av samlet sysselsetting i perioden 2008-2013.

Figur 46: Vekstimpulser fra de regionale næringene i Vestfold fra 2000 til 2013. Vekstimpulsene er dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 47: Vekstimpulser fra de regionale næringene i fylkene og landet som helhet, fra 2008 – 2013, dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst.

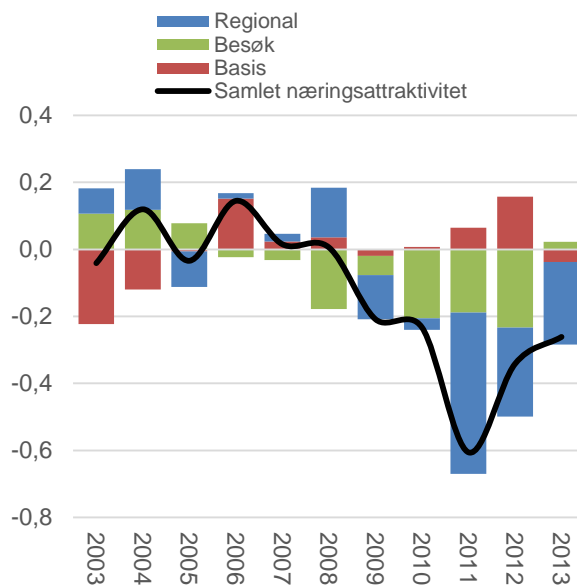
2.9 Oppsummering næringsattraktivitet

Vi vil nå oppsummere næringsattraktiviteten i Vestfold. Figuren til høyre viser hvordan attraktiviteten har vært i de ti siste treårsperiodene. Figuren viser hvor mye den bransjejusterte veksten har tilsvart av samlet sysselsetting. På den måten får vi fram hvor betydningsfulle attraktiviteten i de ulike næringstypene har vært for den samlede næringsveksten.

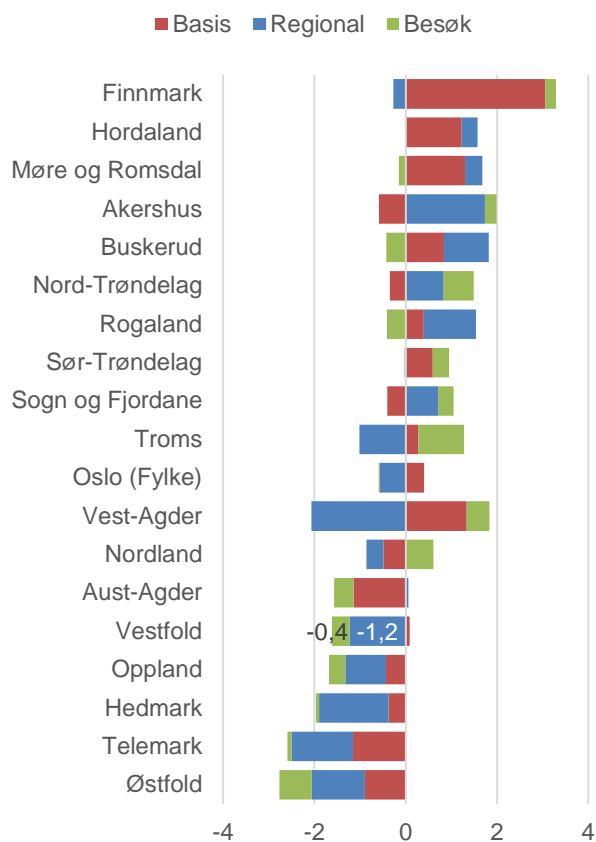
Etter 2008 har de regionale næringene og besøksnæringene utviklet seg svakt i Vestfold. Besøksnæringene har imidlertid prestert litt over middels i den siste treårsperioden. Basisnæringene har i sum utviklet seg litt bedre enn middels.

De fem fylkene som skårer svakest på samlet næringsattraktivitet er alle lokalisert på Østlandet. Vi så tidligere i denne rapporten at disse fem fylkene hadde den svakeste veksten i næringslivet etter 2008. Etter å ha analysert utviklingen med hensyn til bransjestruktur og befolkningsvekst, finner vi at det ikke er strukturelle forklaringer til at disse fylkene har hatt svakest næringslivsvekst.

Vestfold er femte sist av fylkene når det gjelder samlet næringsattraktivitet. Det skyldes den svake utviklingen i de regionale næringene og i besøksnæringene. Basisnæringene i Vestfold har faktisk utviklet seg bedre enn middels, men det har ikke kunnet kompensere for den svake utviklingen i de andre næringstypene.

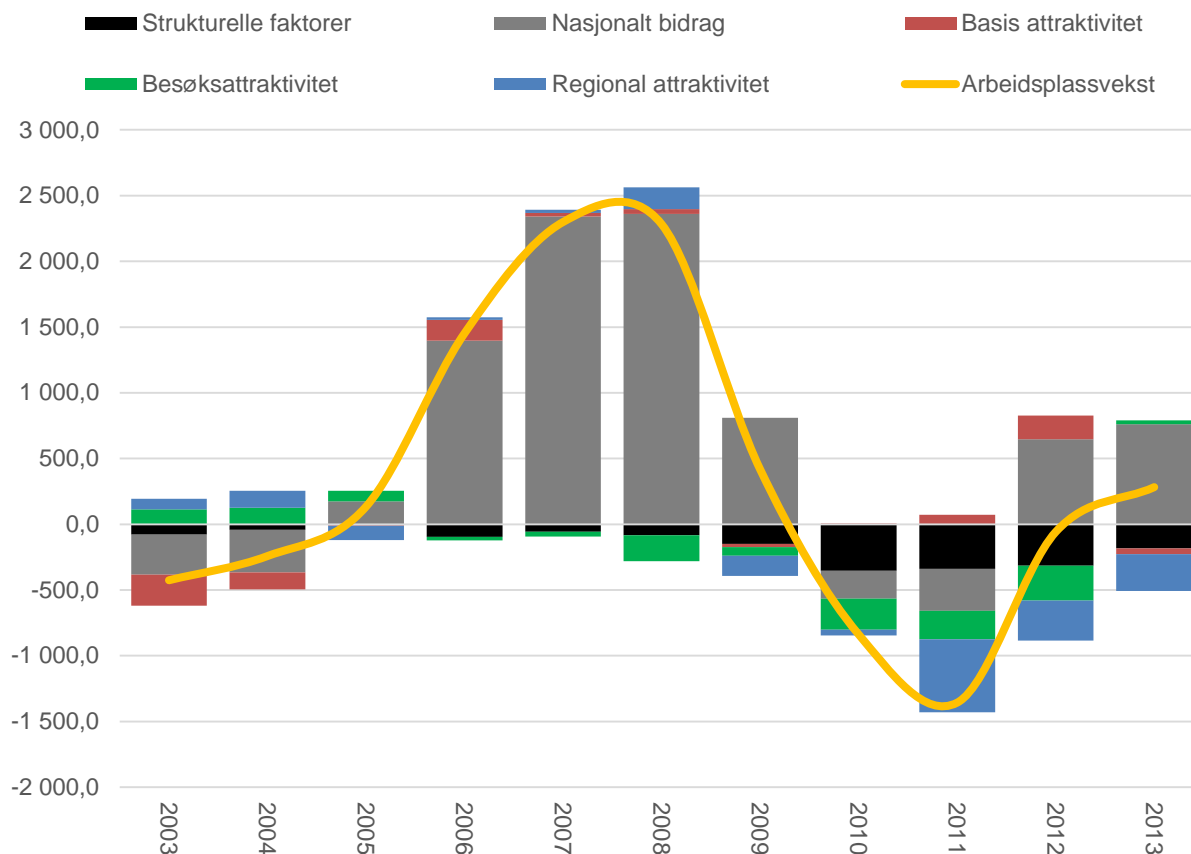
Figur 48: Bransjejustert vekst i de ulike næringstypene, i Vestfold. Stolpene til sammen viser samlet næringsattraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 49: Samlet næringsattraktivitet fylkene fra 2008 til 2013.

2.9.1 Vekst i privat sektor – hvor mye skyldes hva?

Vi så attraktiviteten på forrige side. Men vi har allerede vist at veksten i stor grad er påvirket av nasjonale konjunkturer og strukturelle forhold. Hvor mye betyr egentlig attraktiviteten? Dette viser vi i figuren under.

Figur 50: Vekstimpulser fra privat sektor i Vestfold dekomponert i nasjonal vekst, strukturelle faktorer og attraktivitet for hhv. basis-, besøks- og regionale næringer. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figuren viser at det først og fremst er de nasjonale konjunkturer som betyr mest for veksten i næringslivet i Vestfold. De strukturelle forholdene, særlig bransjestrukturen, har bidratt negativt i de siste periodene, men har ikke hatt stor betydning i forhold til den nasjonale veksten. Næringsattraktiviteten betyr imidlertid mer enn hva man kan få inntrykk av i figuren. Det er fordi det er den relative veksten som har betydning for om Vestfold skal vokse mer eller mindre enn andre fylker. De nasjonale konjunkturer slår omtrent likt ut for alle fylker, men det er næringsattraktiviteten som avgjør hvilke fylker som får den høyeste relative veksten. Det er den relative arbeidsplassveksten som har betydning for nettoflyttingen. Fylker med en positiv relativ vekst, som betyr at arbeidsplassveksten er høyere enn landets arbeidsplassvekst, får sannsynligvis også høyere innflytting og vil øke sin andel av Norges befolkning.

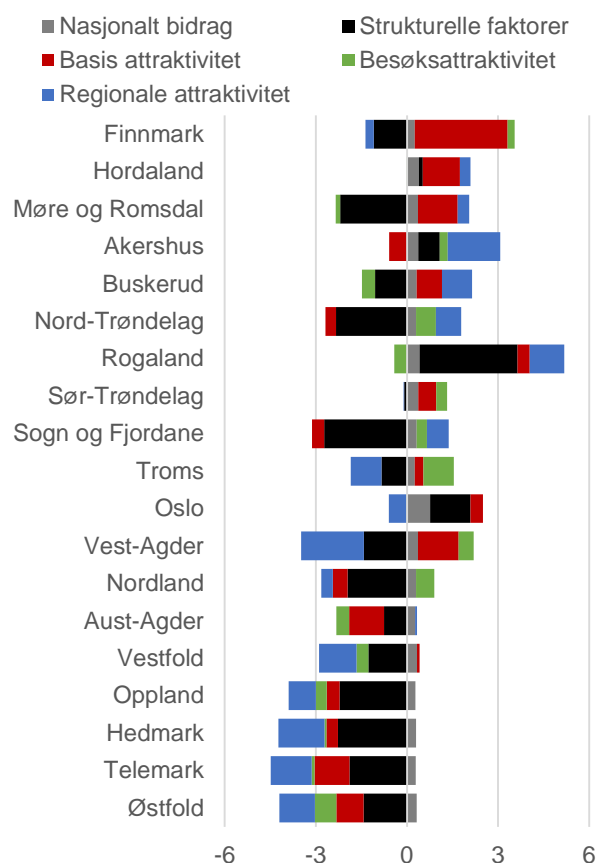
2.9.2 Samlet næringsattraktivitet og struktureffekt i fylkene og regionene

I diagrammet har vi rangert fylkene etter samlet næringsattraktivitet i perioden etter finanskrisa, og samtidig vist hva de strukturelle faktorene har bidratt til.

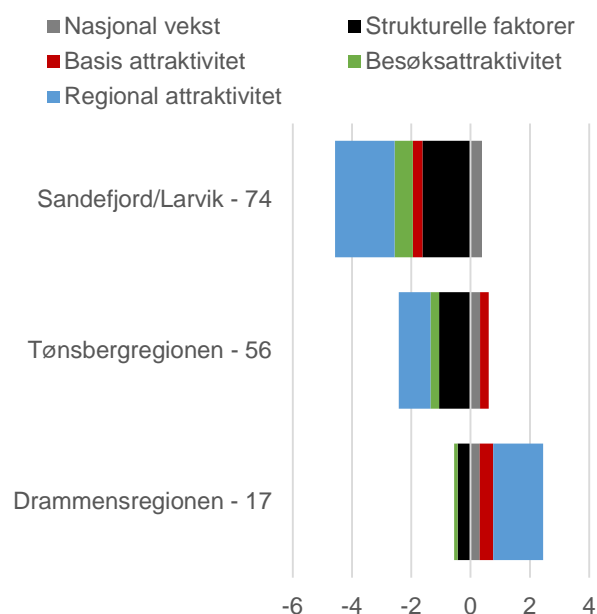
Finmark har den høyeste næringsattraktiviteten (summen av attraktivitet for basisnæringer, regionale næringer og besøk). Den høye næringsattraktiviteten er knyttet til ny oppstart av gruvedrift og at det har vært store fiskeressurser i Barentshavet, samt ringvirkninger av økt oljevirksomhet. Buskerud på femteplass har mye av den positive næringsattraktiviteten knyttet til industrivekst i Kongsberg. De fire vestlandsfylkene er alle høyt plassert. Hordaland er nummer to av fylkene, mens Møre og Romsdal er nummer tre. Også Sogn og Fjordane er over middels, men sliter med å ha hatt de minst gunstige strukturelle forutsetningene. Fylker på det sentrale Østlandet, som Oppland, Hedmark, Telemark og Østfold, har, i tillegg til dårlige strukturelle forhold, en lav næringsattraktivitet i samtlige næringstyper. Vestfold har litt bedre næringsattraktivitet enn disse fylkene, og bedre strukturelle forhold enn Oppland, Hedmark og Telemark.

Sandefjord/Larvik har hatt mer ugunstige strukturelle betingelser enn Tønsbergregionen. Næringsattraktiviteten har vært bedre i Tønsbergregionen enn i Sandefjord/Larvik. Sandefjord/Larvik er rangert som nummer 74 av de 84 regionene i landet med hensyn til samlet næringsattraktivitet, mens Tønsbergregionen er rangert som nummer 56.

Drammensregionen har hatt nesten nøytrale strukturelle forhold, og har også hatt bedre næringsattraktivitet enn de andre regionene. De er rangert som nummer 17 for samlet næringsattraktivitet.

Figur 51: Vekstimpulser fra basis-, besøks- og regionale næringer i fylkene fra 2008 til 2013, dekomponert i nasjonal vekst, strukturelle faktorer og attraktivitet. Rangert etter samlet næringsattraktivitet.

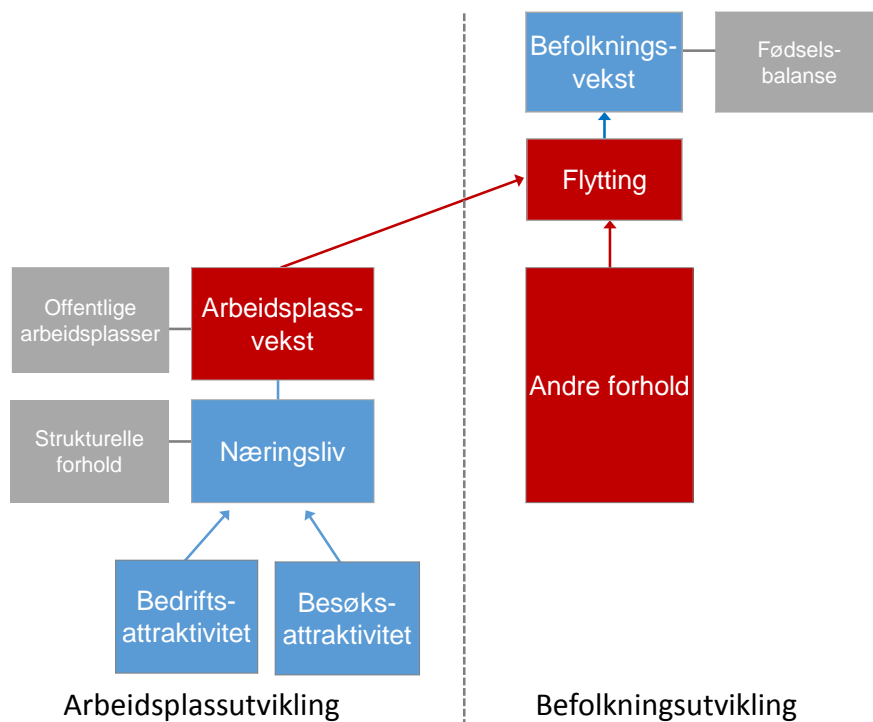

Figur 52: Samlet attraktivitet, nasjonal vekst og strukturelle forhold i basis-, besøks- og regionale næringer i regionene fra 2008 til 2013. Rangering mht. samlet næringsattraktivitet blant landets 84 regioner.

3. Bostedsattraktivitet

Vi har nå beskrevet og analysert utviklingen når det gjelder arbeidsplasser. I dette kapitlet skal vi se spesielt på bostedsattraktivitet. Steder som er attraktive som bosted trekker til seg innflyttere og holder på de som allerede bor på stedet. Slike steder får bedre befolkningsutvikling enn arbeidsplassveksten tilsier. Høy bostedsattraktivitet gjør det også lettere for næringslivet å rekruttere ansatte.

Vi skal nå analysere flyttingen på bakgrunn av arbeidsplassveksten. Hvordan er sammenhengen mellom arbeidsplassveksten og flyttingen? Er det andre forhold enn arbeidsplassveksten som har vært drivkrefter, og som har ført til at stedet har fått flere innflyttere?

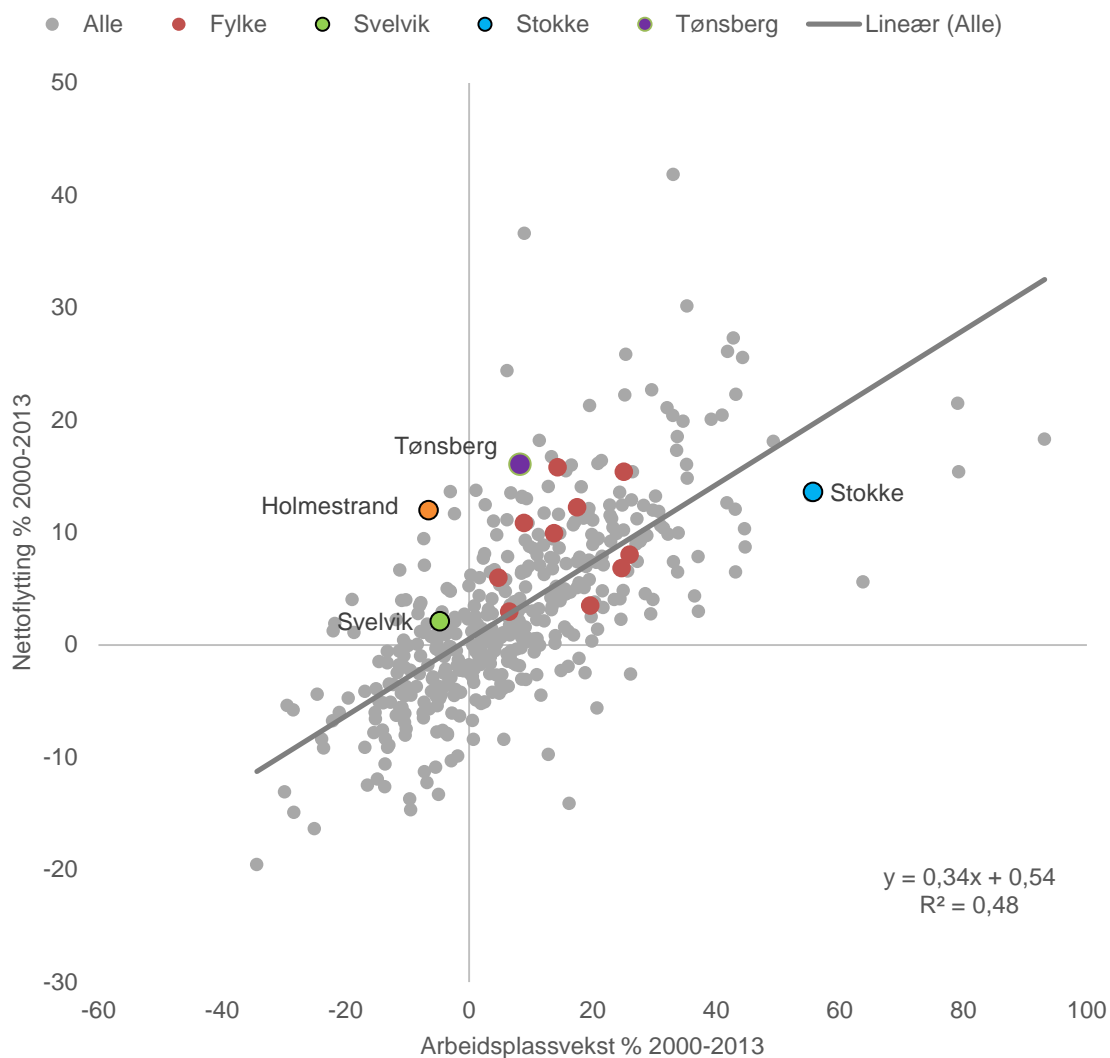

Figur 53: Attraktivitetsmodellen, og den delen vi skal fokusere på i dette kapitlet.

Det er viktig å avdekke sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflyttingen. Når vi kjenner denne sammenhengen, kan vi finne ut av hvor mye av flyttingen som skyldes andre forhold. Etterpå skal vi se nærmere på disse andre forholdene. Det er noen strukturelle forhold som påvirker nettoflyttingen i stor grad. Til slutt kan vi finne ut om stedene er attraktive som bosteder.

3.1 Arbeidsplassvekst og flytting

Hvordan har sammenhengen vært mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner? Det kan vi se gjennom å lage et plott over arbeidsplassvekst og nettoflytting i kommunene i perioden 2000-2013.

Figur 54: Kommunene i Norge plassert etter arbeidsplassvekst og nettoflytting i perioden 2000-2013. De røde prikkene er kommunene i Vestfold.

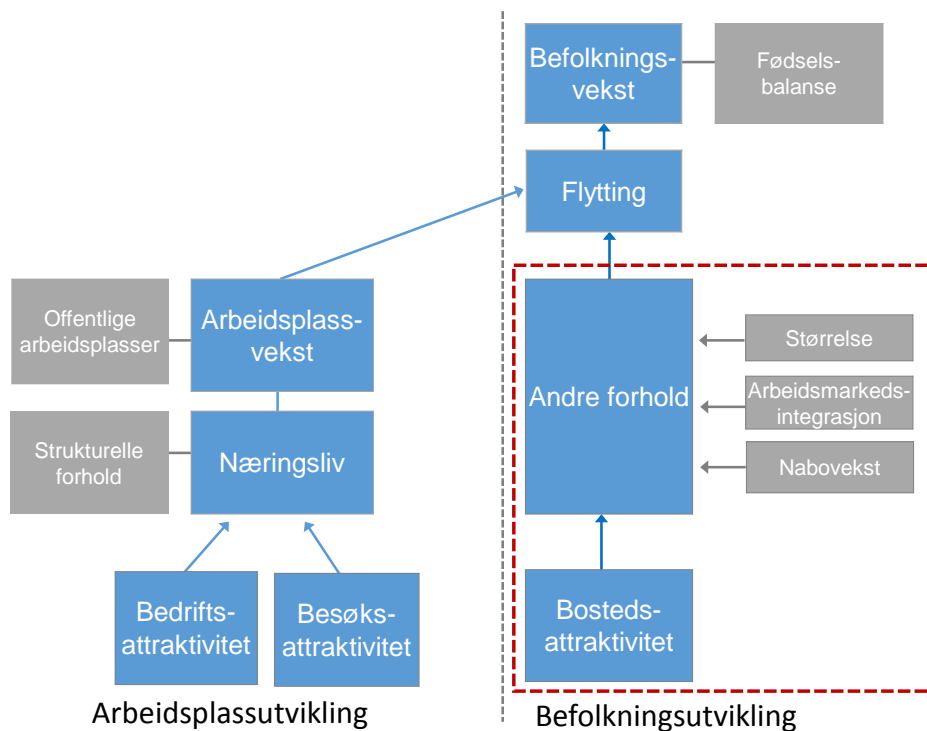
Det er en klar sammenheng mellom arbeidsplassvekst i kommunene og deres nettoflytting. Linjen viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene i perioden 2000-2013. Den representerer ekstra nettoflytting som følge av øking i antall arbeidsplasser.

De fleste kommunene i Vestfold ligger over forventningslinjen. Det betyr at de har høyere verdier for nettoflytting enn arbeidsplassveksten isolert sett skulle tilsi. Tønsberg har høyest nettoinnflytting, selv om mange andre kommuner har høyere arbeidsplassvekst. Holmestrand har størst arbeidsplassnedgang, men har likevel ganske høy netto innflytting. Stokke har klart høyest arbeidsplassvekst. Svelvik har lavest netto innflytting, og har også hatt nedgang i antall arbeidsplasser i kommunen fra 2000 til 2013.

Ingen kommuner i Vestfold har hatt negativ flyttebalanse i perioden fra 2000 til 2013.

3.2 Strukturelle forhold og bostedsattraktivitet

Vi viste på forrige side at noen kommuner har hatt bedre nettoflytting enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre kommuner har mindre nettoflytting. Nå skal vi analysere årsakene til disse avvikene.

Figur 55: Attraktivitetsmodellen.

Strukturelle forhold er faktorer som har en signifikant betydning for utviklingen, men som vanskelig kan påvirkes lokalt. Vi har funnet tre strukturelle forhold som har en signifikant betydning for steders nettoflytting, etter at effekten av arbeidsplassveksten er korrigert for.

Den første er stedets *størrelse*, målt i innbyggertall. Steder med mange innbyggere har systematisk høyere nettoflytting, uavhengig av arbeidsplassveksten.

Den andre faktoren er *arbeidsmarkedsintegrasjon*. Steder som inngår i større arbeidsmarkeder, og som derfor har bedre pendlingsmuligheter for befolkningen, har systematisk høyere nettoflytting. Vi skiller her mellom intern og ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. *Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon* er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i regionen er integrert med arbeidsmarkedet utenfor regionen. Dersom det er en høy andel som pendler inn og ut av regionen er det et tegn på at arbeidsmarkedsintegrasjon er god. Det har positiv betydning for nettoflyttingen, antakelig fordi befolkningen får en større valgfrihet til jobber. *Intern arbeidsmarkedsintegrasjon* er et mål på hvor godt kommunene i en region henger sammen, dvs. hvor stor pendling det er mellom kommunene i en og samme region. Denne faktoren gjelder naturligvis bare for regioner, ikke enkeltkommuner. Dersom den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen er høy, styrkes mulighetene for å få netto innflytting.

Den tredje faktoren, *nabovekst*, er mer dynamisk og kan være helt forskjellig fra år til år. Det er arbeidsplassveksten i omkringliggende steder, veid med andelen som pendler til hvert sted. Dersom de omkringliggende stedene har arbeidsplassvekst, blir nettoflyttingen påvirket positivt.

3.2.1 Strukturelle flyttefaktorer

Alle de tre regionene har gode strukturelle forhold for å få innflytting, men i varierende grad.

Drammensregionen får positive bidrag fra alle de fire strukturforholdene, og har de syvende mest gunstige strukturelle flytteforholdene av alle de 84 regionene i landet. Drammensregionen kommer spesielt godt ut av å ha en høy ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon ved å ligget tett opp til store arbeidsmarkeder i Oslo og Akershus.

Tønsbergregionen er en region med svært tett arbeidsmarkedsintegrasjon mellom kommunene i regionen. Det gjør at alle innbyggerne lett kan nå alle arbeidsplassene i regionen. Det skaper gode forhold for innflytting.

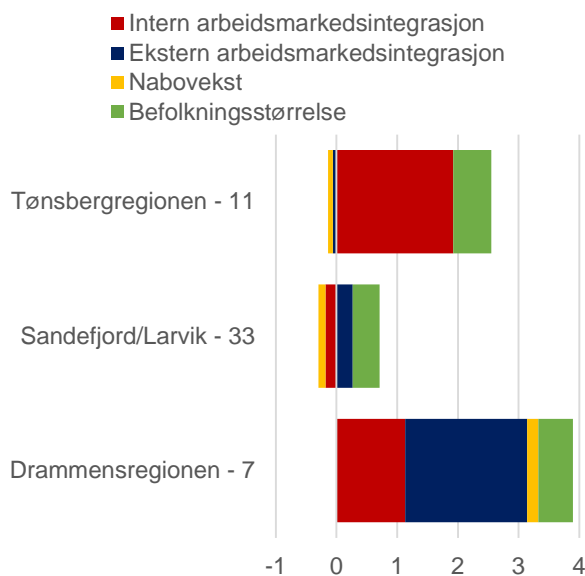
Sandefjord/Larvik har mer nøytrale strukturelle flyttefaktorer, men vinner litt på å være en folkerik region med gode muligheter til å bo i regionen og pendle til andre regioner (ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon).

Vi ser de strukturelle forholdene for flytting på kommunenivå i figur 57.

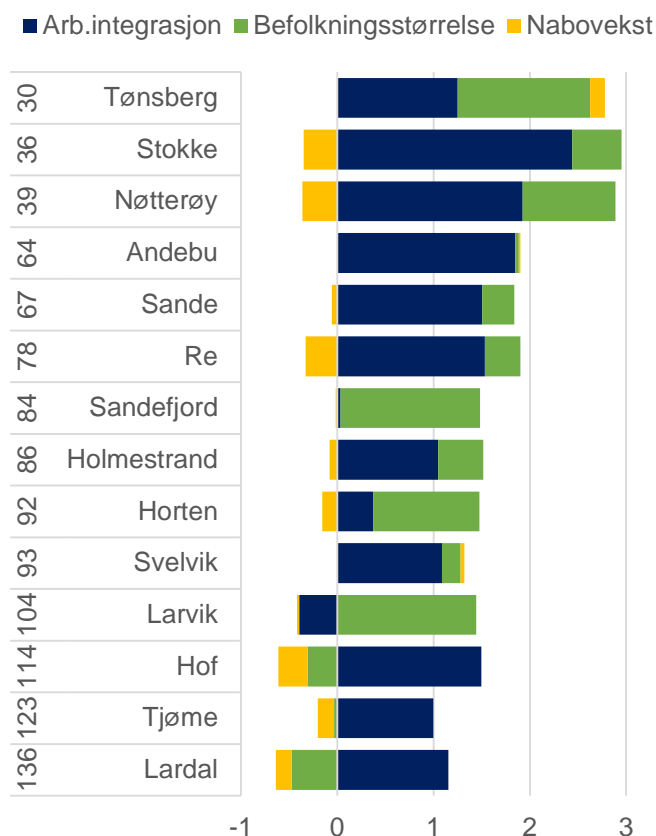
På kommunenivå er befolkningsstørrelsen mer utslagsgivende for nettoflyttingen enn den er på regionnivå.

Alle kommunene i Vestfold har gunstige strukturelle flytteforhold. Det er først og fremst på grunn av høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Bare Larvik har under middels arbeidsmarkedsintegrasjon. De fleste kommunene er også større enn middels av norske regioner. Vestfold har høy befolkningstetthet og lett tilgang til hverandres arbeidsmarkeder. Det gjør det mer attraktivt å flytte til fylket.

Mange av kommunene har negativ nabovekst. Det kommer av at Vestfold har hatt lavere arbeidsplassvekst enn middels.

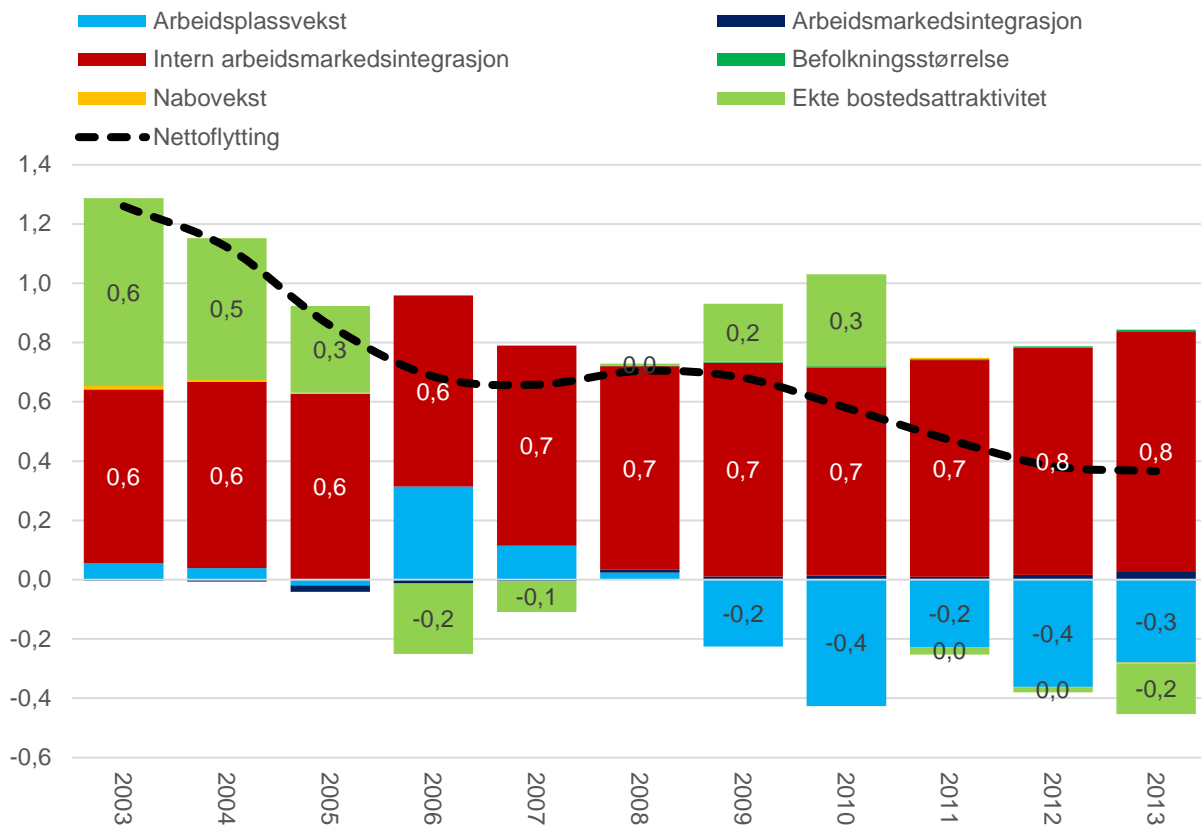
Figur 56: Strukturelle flyttefaktorer i regionene for perioden 2002 – 2013 (summen av fire siste treårsperioder). Rang blant landets 84 regioner.

Figur 57: Effekten av de strukturelle flyttefaktorene på kommunenes nettoflytting siste fire treårsperioder. Ranging blant landets 428 kommuner.

3.2.2 Ekte bostedsattraktivitet

Nå har vi analysert nettoflyttingen, og regnet ut hva som skyldes arbeidsplassvekst og hva som skyldes strukturelle faktorer. Det er imidlertid fremdeles en del av nettoflyttingen som ikke kan forklares av disse faktorene. Når det ikke finnes en ytre forklaring, antar vi at det skyldes forhold som er spesielle for stedet. Denne restfaktoren blir da en indikator for bostedsattraktiviteten. Den viser om nettoflyttingen har vært unormalt høy eller lav, gitt de forholdene som vi vet påvirker nettoflyttingen.

Figur 58: Den relative nettoflyttingen til Vestfold, dekomponert i effekten av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer. Den nettoflyttingen som ikke kan forklares av arbeidsplassveksten eller strukturelle faktorer er en indikator for bostedsattraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt. Enhetene er standardavvik av nettoflytting.

Det som først og fremst har bidratt til den positive nettoflyttingen til Vestfold er den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen. I den siste treårsperioden har den høye interne arbeidsmarkedsintegrasjonen bidratt til at fylket har fått 0,8 standardavvik høyere netto innflytting. Svak arbeidsplassvekst har bidratt negativt de siste periodene. Den siste treårsperioden har den svake arbeidsplassveksten svekket nettoinnflyttingen tilsvarende 0,3 standardavvik. Ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon har betydd lite, ifølge regresjonsanalysene.

Bostedsattraktiviteten er målt som restfaktoren, dvs. den delen av nettoflyttingen som tilsynelatende ikke har noen strukturell forklaring. Fram til 2005 hadde Vestfold en høy bostedsattraktivitet, mens i siste periode har bostedsattraktiviteten blitt negativ.

Helt i begynnelsen av denne rapporten viste vi at Vestfold har fått stadig lavere nettoflytting fra andre fylker, og samtidig lavere nettoinnvandring enn resten av landet. Her ser vi at dette dels skyldes svak arbeidsplassutvikling, men at noe ser ut til å skyldes at bostedsattraktiviteten har sunket.

3.2.3 Bostedsattraktivitet i fylkene

Vi sammenlikner forklaringsfaktorene for nettoflytting i Vestfold med de øvrige fylkene i figurene til høyre. Den øverste figuren viser nettoflyttingen den siste treårsperioden, mens den nederste figuren viser nettoflyttingen de siste tolv årene.

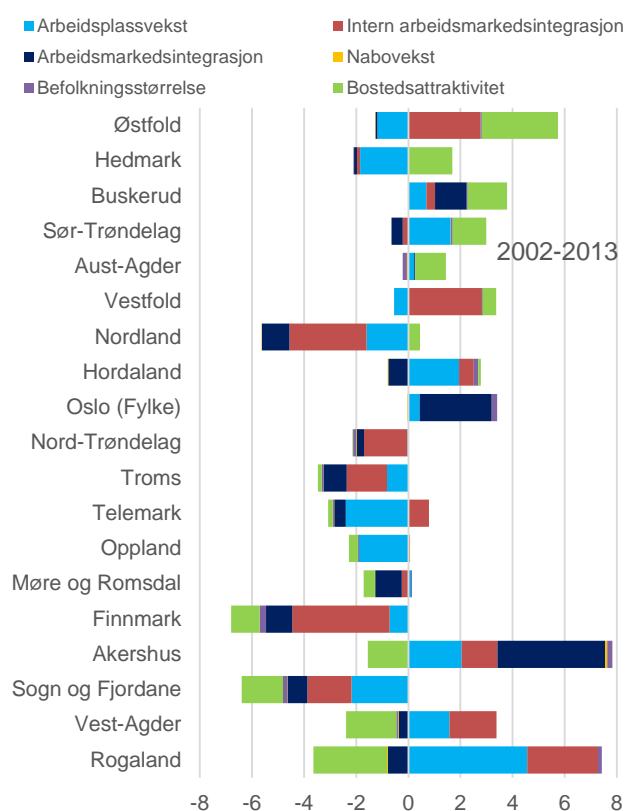
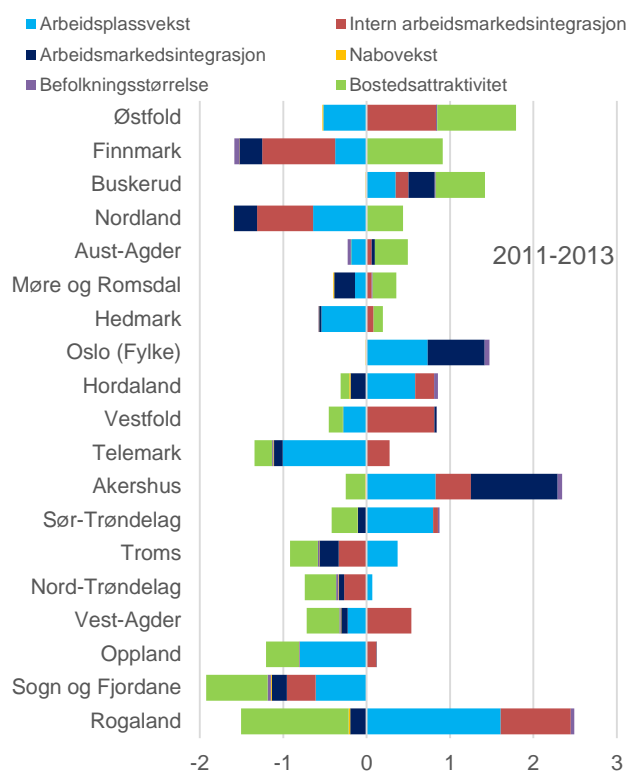
Bare tre fylker nyter godt av en ekstern arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette gjelder spesielt Akershus, men også Oslo og Buskerud.

For de fleste andre fylker spiller den interne arbeidsmarkedsintegrasjonen en viktigere rolle. Finnmark og Nordland har tapt nettoflytting på grunn av spredte arbeidsmarkeder, mens Østfold, Vestfold og Rogaland har tjent innflyttere på å ha god intern arbeidsmarkedsintegrasjon.

Faktoren nabovekst spiller nesten ingen rolle for nettoflyttingen til fylkene. Det er relativt liten andel som pendler over fylkesgrensene, og variasjonen i arbeidsplassveksten er forholdvis liten.

Fylker som Finnmark og Møre og Romsdal har blitt mye mer attraktive som bosted i siste periode enn tidligere. Det reflekterer at disse fylkene har fått en sterkere vekst i arbeidsinnvandringen. De åpnere grensene for arbeidsinnvandring har ført til at de stedene i distriktene som kan tilby arbeidsplasser til innvandrere, har fått sterk økning i innvandringen, og blitt attraktive for utlendinger.

Vestfold har i sum en positiv bostedsattraktivitet de siste tolv årene, men litt negativ bostedsattraktivitet i den siste perioden.

Figur 59: Relativ nettoflytting til fylkene dekomponert i effekt av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer samt bostedsattraktivitet. Den øverste figuren viser den siste treårsperioden. Den nederste figuren viser summen av de fire siste treårsperiodene. Rangering mht. bostedsattraktivitet.

3.2.4 Bostedsattraktivitet i regionene og i kommunene

I figur 60 har vi vist verdiene for bostedsattraktivitet i regionene i Buskerud, Telemark og Vestfold, og rangert regionene.

Sandefjord/Larvik har hatt god bostedsattraktivitet i alle periodene, men er bare så vidt over middels i den siste perioden. Summerer vi bostedsattraktiviteten for de fire siste treårsperiodene, er Sandefjord/Larvik rangert som nummer 11 av de 80 regionene som er rangert.

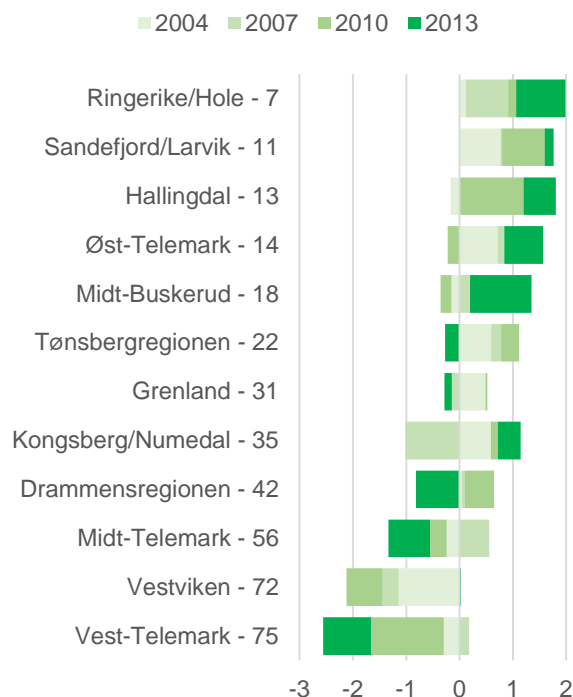
Tønsbergregionen er også en regionen som har vært attraktiv som bosted i sum for de fire siste treårsperiodene, men har vært under middels i den siste perioden.

Drammensregionen har vært lite attraktiv som bosted i den siste treårsperioden, men vi har vist tidligere at Drammensregionen har spesielt gunstige strukturelle forhold for innflytting.

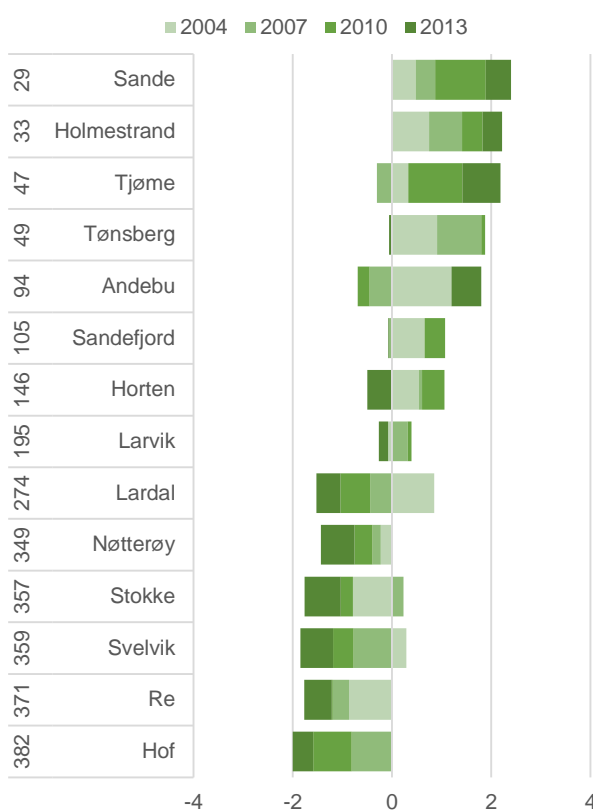
Vi ser bostedattraktiviteten på kommunenivå i figur 61. Sande, Holmestrand, Tjøme og Tønsberg er alle rangert blant de 50 mest attraktive bostedskommunene i landet.

Hof, Re, Svelvik og Stokke har vært Vestfolds minst attraktive for bosted.

Vi har definert fire kategorier som mulige årsaker til bostedsattraktivitet vil kunne plasseres i. Det er omdømme, areal og bygninger, ameniteter (kommunale og kommersielle goder og tjenester) og stedlig kultur og identitet. Når det gjelder variasjoner i bostedsattraktivitet mellom kommune i tett integrerte regioner som Vestfold, er boligmarkedet spesielt viktig, og da særlig nybygging av boliger.

Figur 60: Bostedsattraktivitet fire siste treårsperioder i regionene i Buskerud, Telemark og Vestfold. Rangering blant 80 regioner.

Figur 61: Bostedsattraktiviteten i kommunene i Vestfold for de siste fire treårsperiodene. Rangering blant landets 428 kommuner.

4. Scenarier for framtidig vekst

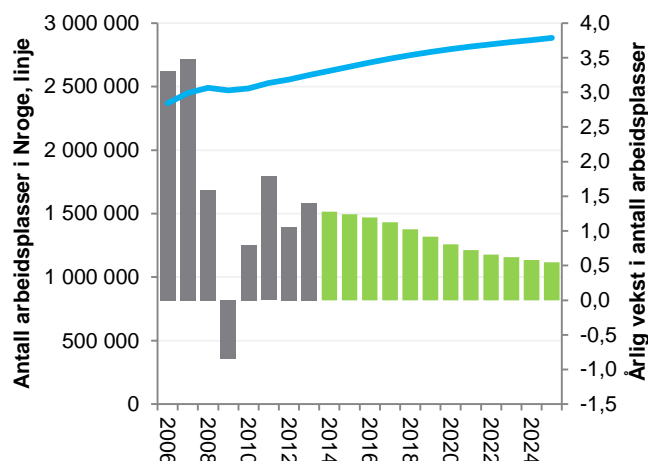
Vi skal avslutte denne delen av rapporten med å se på hva som er sannsynlige og mulige scenarier for framtidig utvikling. Framtidsscenarioene er basert på at de strukturelle forholdene vil fortsette, men at kommunene kan påvirke sin egen attraktivitet.

4.1 Strukturelle forhold

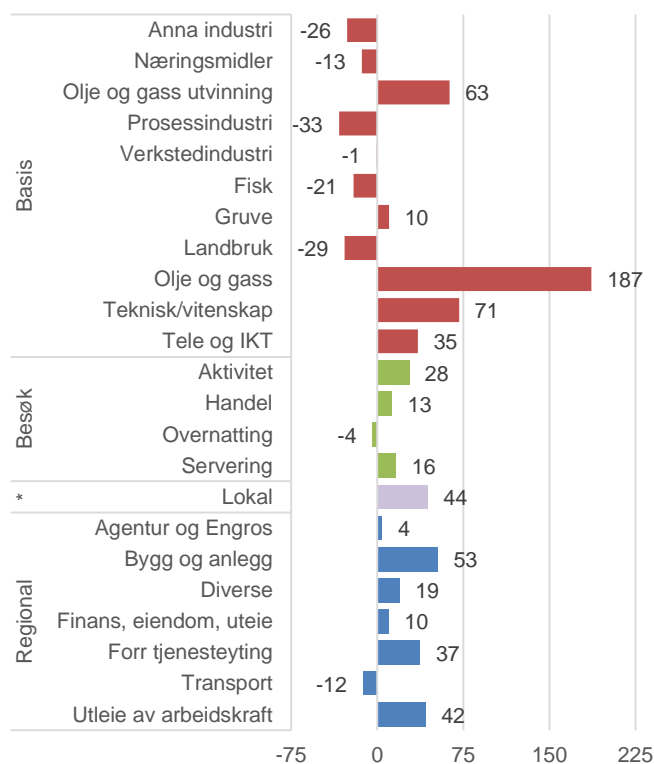
De strukturelle forholdene som kommer til å påvirke hver enkelt kommune vil være et resultat av hvor sterk veksten i hele Norge blir. Dessuten vil veksten i en enkeltkommune også bli påvirket av hvilke sektorer og bransjer som kommer til å vokse i framtiden. Vi skal innledningsvis gjøre rede for hvordan vi kommer fram til et sannsynlig normalscenario for den nasjonale veksten og hvordan den fordeles.

Vi baseres oss på SSBs middelframskriving for befolkningsveksten i Norge. Det forventes sterk innvandring de neste årene, som fører til tilsvarende sterk befolkningsvekst. Deretter antas det at nettoinnvandringen til Norge faller, slik at befolkningsveksten også faller. Framskrivningen gjelder for befolkningsvekst, men vi kan også bruke disse framskrivningene til å beregne sannsynlig arbeidsplassutvikling. Vi forutsetter da ganske enkelt at andelen av befolkningen som er sysselsatt vil være konstantⁱⁱ, slik at befolkning og arbeidsplasser vil vokse i samme takt.

Strukturelle endringer er en av de viktigste drivkreftene for framtidig fordeling av veksten i antall arbeidsplasser mellom kommuner. Kommuner med konsentrasjon i vekstbransjer får vekstimpulser, mens kommuner med mange arbeidsplasser i næringer med nedgang vil bli negativt påvirket. I våre scenarier har vi lagt inn at vekstmønsteret mellom sektorer og bransjer vil fortsette med den samme tendensen i de kommende årene som i perioden 2000-2013. Vi ser hvordan veksten har variert i de ulike bransjene i figur 63.

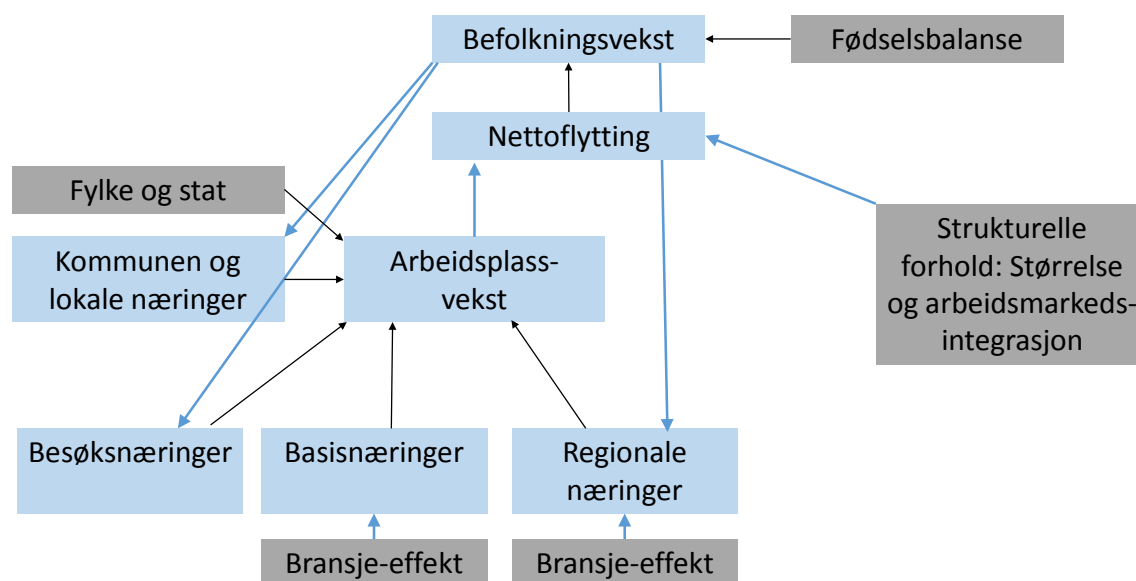
Figur 62: Arbeidsplassveksten i Norge fram til 2013, og beregnet arbeidsplassvekst ut fra at sysselsettingsandelen skal være konstant og SSBs middelframskrivning for befolkningsveksten.

Figur 63: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2013 i Norge.

4.2 Modellens dynamikk

I scenariomodellen bruker vi den samme modellen som vi brukte for å analysere den historiske utviklingen. Det er først og fremst utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser som modellen vil vise. Samtidig viser modellen hvordan antall arbeidsplasser vil fordele seg mellom sektorer og næringstyper.

Figur 64: Scenariomodellens oppbygging. De grå boksene er eksogene variabler, som baserer seg på historiske tall. De blå boksene blir bestemt i modellen. De sorte pilene viser definisjonsmessige sammenhenger, som at befolkningsveksten er summen av fødselsbalansen og nettoflytting, og at arbeidsplassveksten er summen av veksten i alle sektorer og næringstyper. De blå pilene viser sammenhenger som er lagt inn i modellen, og som er basert på regresjonsanalyser av historiske sammenhenger.

I modellen blir framtidig vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer et resultat av forventet vekst i de ulike bransjene på landsbasis, og vi legger da til grunn at veksten i de ulike bransjene i kommunen blir den samme som på landsbasis. Veksten i besøksnæringene er antatt å være den samme som på landsbasis i utgangspunktet, men justert for befolkningsveksten. De regionale næringene blir positivt påvirket av både befolkningsvekst og samtidig påvirket av bransjestrukturen.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i statlig sektor og i fylker antas å fortsette som før, og vil ikke være påvirket av kommunens egen arbeidsplassvekst.

Den relative arbeidsplassveksten i kommunen vil få en effekt på nettoflyttingen. Her baserer vi modellen på den empiriske sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner de ti siste årene. Nettoflyttingen blir også påvirket av strukturelle forhold som kommunens befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon, som antas å ha samme effekt i framtiden som historiske data viser.

Denne modellen representerer «business as usual», der de strukturelle endringene de siste årene framskrives. Samtidig baserer dette scenariet seg på at regionen har en utvikling «som normalt», dvs. at regionen har helt nøytral attraktivitet.

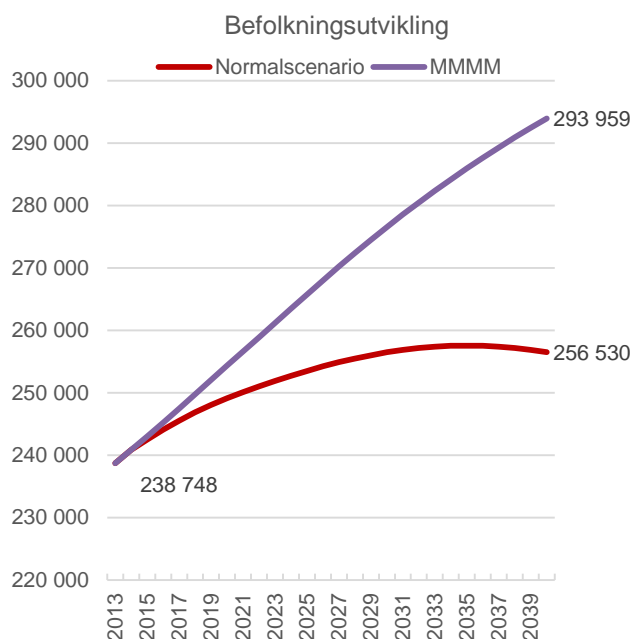
4.3 Normal-scenario for Vestfold

I figuren til høyre viser vi hvilken utvikling Vestfold vil få dersom normalscenariet slår til. Folketallet vil øke i begynnelsen og deretter flate ut og ende opp i 256 530 innbyggere i 2040.

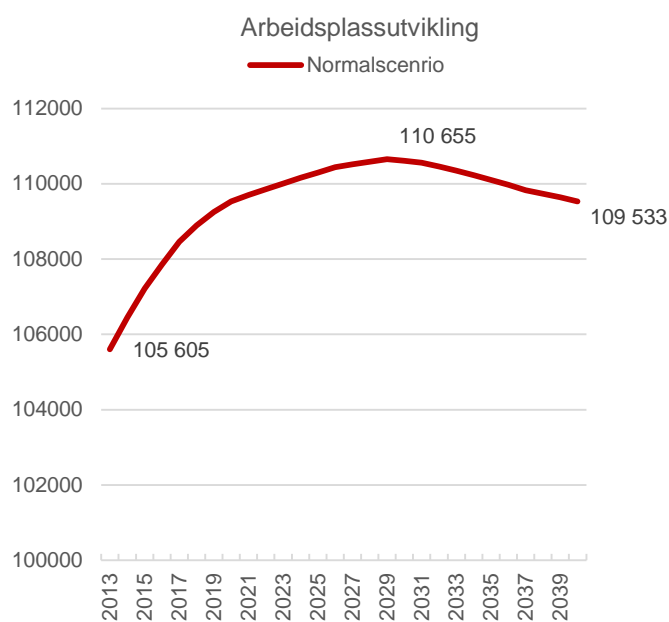
Normalscenariet har svakere befolkningsvekst enn SSBs middelframskrivning, som har et innbyggertall på 293 959 i 2040. Normalscenariene denne modellen viser har sterkere befolkningsvekst i de fire største byene og omegn enn SSBs middelframskrivning og svakere befolkningsvekst i mer perifere strøk.

I figur 66 vises arbeidsplassutviklingen i normalscenariet. Antall arbeidsplasser ligger an til å øke fra 105 605 i 2013 til 109 533 i 2040. Normalscenariet har en liten nedgang de ti siste årene, da den nasjonale veksten spås å bli svak.

Økningen i antall innbyggere i normalscenariet er på omtrent 18 000, mens økningen i antall arbeidsplasser er bare på 4 000. Hvis dette skal kunne realiseres, betyr det at nettoutpendlingen til Vestfold må bli større enn dagens 10 prosent.

Figur 65: Antall innbyggere i Vestfold, framskrevet til 2040. Normalscenariet og SSBs middelframskrivning.

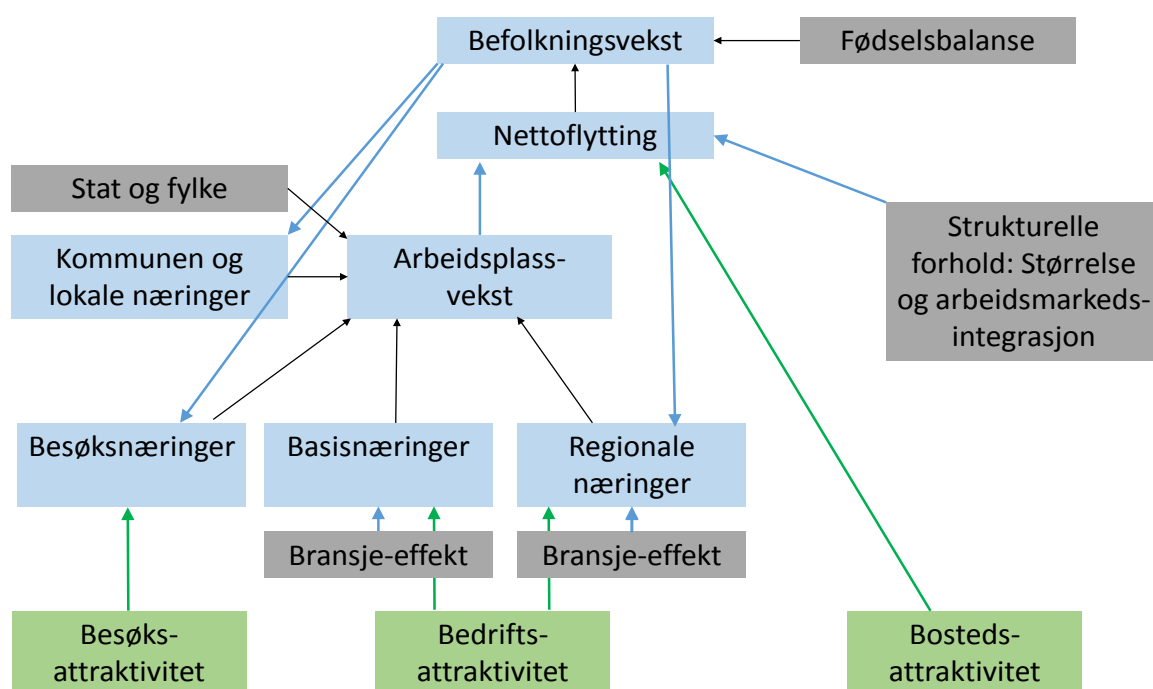

Figur 66: Normalscenario for arbeidsplassvekst i Vestfold.

4.4 Alternative scenarier med ulik attraktivitet

Normalscenariet er basert på at utviklingen i kommunen er absolutt normal, både med hensyn til arbeidsplassvekst i de enkelte bransjene, og med hensyn til nettoflytting i forhold til arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Attraktivitetsmodellen er basert på at kommuner kan påvirke egen vekst og oppnå en bedre utvikling enn slike framskrivninger tilsier. Attraktivitet er «statistisk unormal» vekst.

Vi vil derfor utvide scenariomodellen gjennom å legge inn historisk attraktivitet for regionen, og deretter legger vi inn ulike forutsetninger om framtidig attraktivitet som vil skape vekst i regionen.

Figur 67: Scenario-modellen utvidet med attraktivitet for besøk, bedrift og bosted.

I denne modellen kan vi legge inn verdiene for historisk attraktivitet, dvs. den attraktiviteten som regionen har hatt de siste årene. Da kan vi se hvilken utvikling regionen vil få dersom de fortsetter med den attraktiviteten de har hatt for bosted, bedrifter og besøk i de siste årene.

I de foregående kapitlene har vi sett at Vestfold har hatt høy bostedsattraktivitet de ti siste årene samlet, men svak næringsattraktivitet (summen av attraktivitet for basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer). På neste side vil vi se hvilken utvikling Vestfold vil få hvis dette fortsetter.

4.5 Scenarier for med historisk attraktivitet

Vi kan legge inn de historiske verdieneⁱⁱⁱ for Vestfold sin attraktivitet som bosted, og historiske verdier for attraktiviteten for basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer i modellen, og se hvilken utvikling som det fører til.

Tabell 5: Historiske verdier for attraktiviteten i Vestfold og standardavviket for alle fylkers attraktivitet.

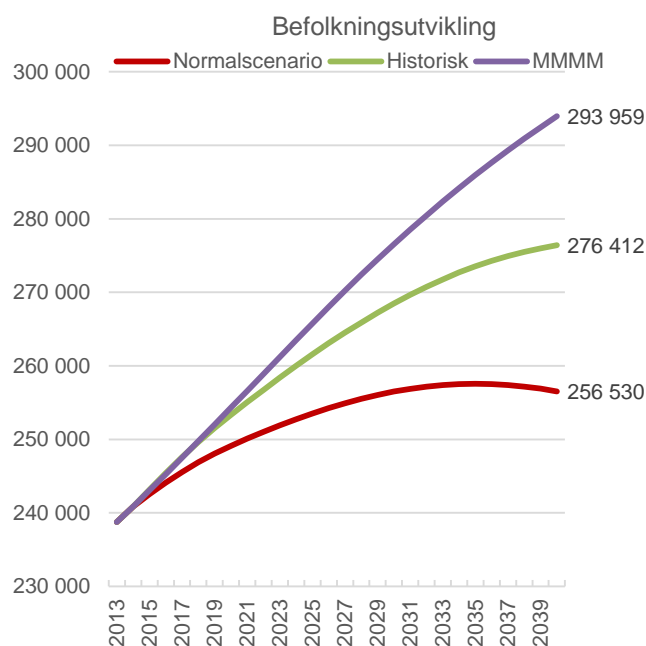
	Historisk	St avvik
Bostedsattraktivitet	0,3	0,2
Bedriftsattraktivitet Basisnæringer	0,1	2,1
Besøksattraktivitet	-0,4	1,3
Bedriftsattraktivitet Regionale næringer	-0,3	1,7

I tabellen over ser vi at den historiske verdien til bostedsattraktiviteten i Vestfold har vært 0,3 i gjennomsnitt de siste ti årene. Det betyr at Vestfold har hatt en høyere nettoinnflytting enn det som arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene tilsier.

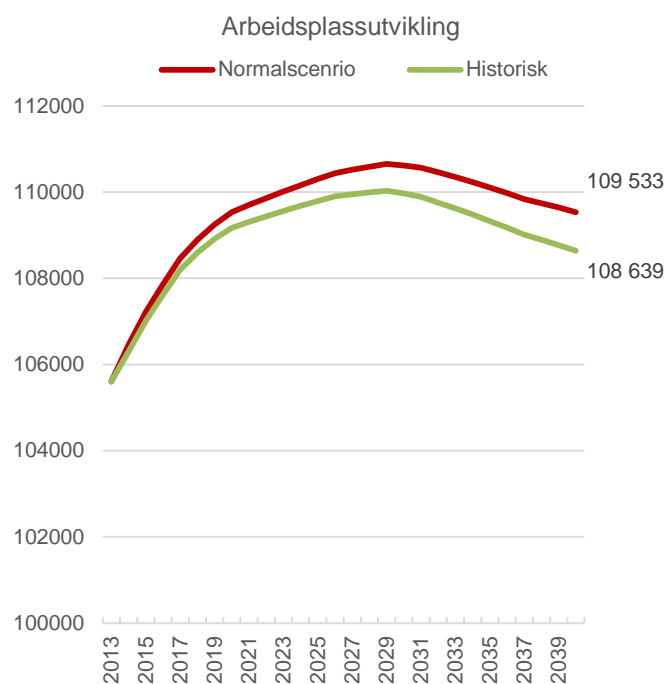
Hvis den høye bostedsattraktiviteten fortsetter, vil veksten i befolkningen bli høyere enn i normalscenariet, men likevel svakere enn SSBs middelframskrivning.

Verdiene for attraktivitet for basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer er i sum litt negative, noe som viser at utviklingen i disse næringstypene har vært svakere enn forventet ut ifra bransjestrukturen.

Dersom de strukturelle trekkene blir videreført og Vestfold fortsetter å ha samme næringsattraktivitet, vil veksten i antall arbeidsplasser bli litt svakere enn i normalscenariet.

Figur 68: Ulike scenarier for attraktivitet og SSBs middelframskrivning for befolkning.

Figur 69: Ulike scenarier for attraktivitet med hensyn til utvikling i samlet antall arbeidsplasser.

4.6 Høyvekstscenario

Vi har til slutt lagt inn verdier for et høyvekstscenario, som viser hvilken vekst Vestfold kan oppnå dersom de lykkes med å være attraktive både som bosted og for næringsliv.

I tabellen under har vi lagt inn verdier for framtidig attraktivitet som vi anser om et «best case».

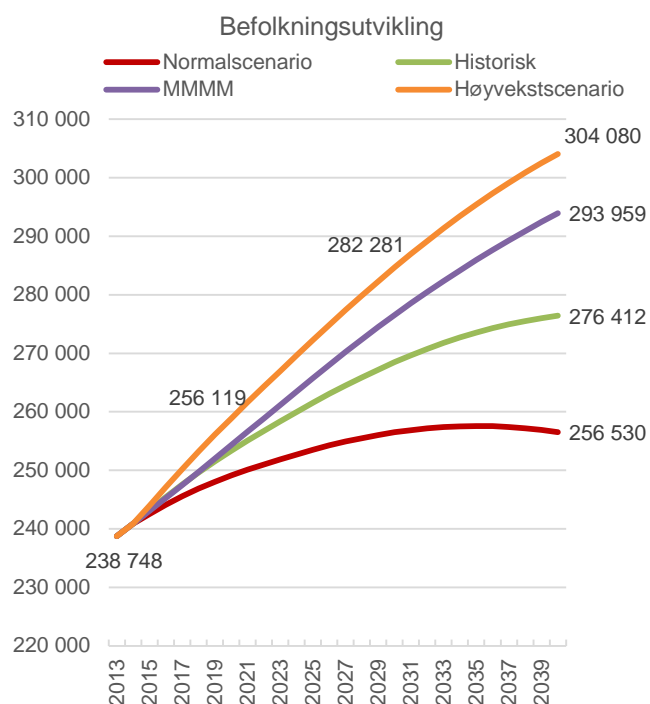
Tabell 6: Verdier for attraktivitet i et høyvekstscenario, historisk attraktivitet og standardavviket for regional attraktivitet.

	Høyvekst	Historisk	St avvik
Bostedsattraktivitet	0,4	0,3	0,2
Bedriftsattraktivitet Basisnæringer	1,0	0,1	2,1
Besøksattraktivitet	1,0	-0,4	1,3
Bedriftsattraktivitet Regionale næringer	1,0	-0,3	1,7

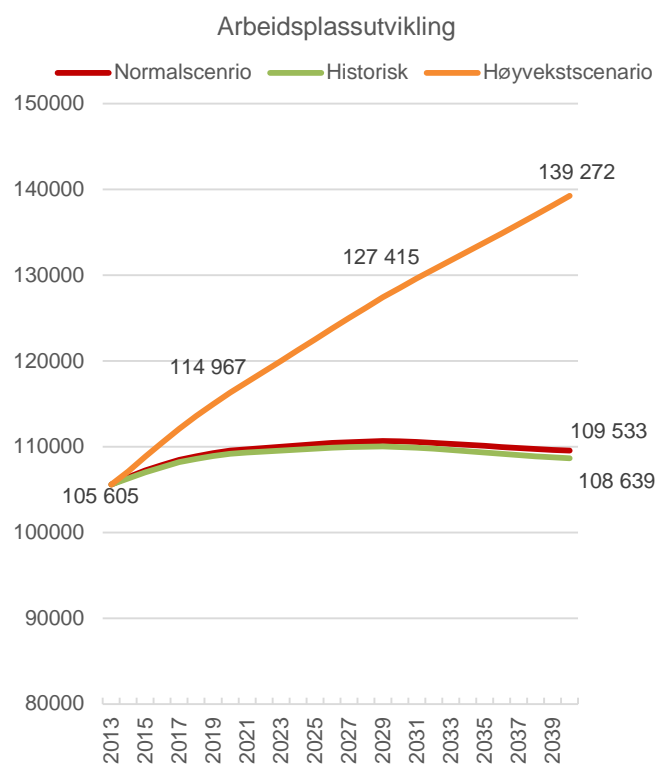
I høyvekstscenarioet er det lagt inn positive verdier for alle attraktivitetsdimensjonene.

I dette høyvekstscenarioet vil folketallet i Vestfold økte til over 304 080 i 2040. Det betyr at Vestfold må være attraktivt både som bosted og for næringslivet for å få denne befolkningsveksten, og at det er lite realistisk at veksten skal bli sterkere uten at de nasjonale forutsetningene blir endret. De viktigste nasjonale forutsetningene for scenariene er Norges nettoinnvandring. Blir nettoinnvandringen til Norge annerledes enn SSB legger til grunn, vil det også påvirke veksten i Vestfold.

Antall arbeidsplasser i høyvekstscenarioet øker fra 105 605 i 2013 til nesten 140 000 i 2040.

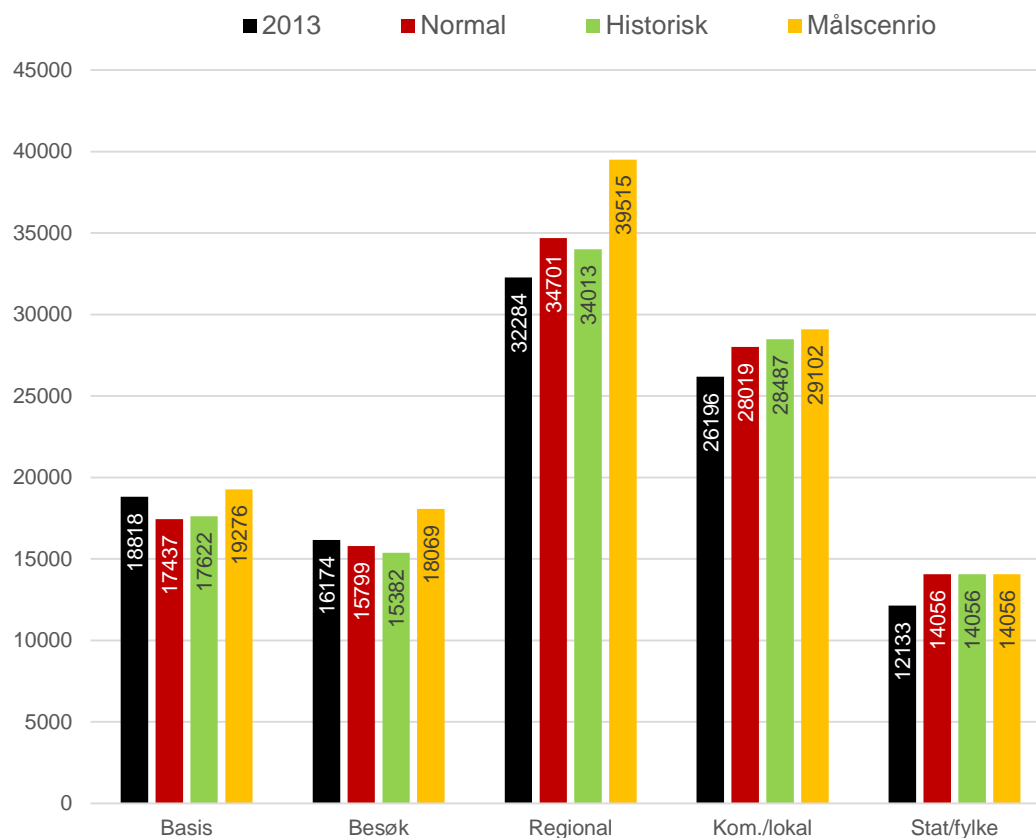
Figur 70: Befolkningsutvikling i ulike scenarier for attraktivitet.

Figur 71: Arbeidsplassutvikling for ulike scenarier for attraktivitet.

4.6.1 Hvor kommer veksten fra i vekstscenariet?

Vi kan også vise hvordan arbeidsplassutviklingen blir i de ulike scenariene når deler opp i de ulike sektorene og næringstypene. I tabellen under viser vi antall arbeidsplasser i 2013, og antall arbeidsplasser i 2023 for de ulike scenariene.

Figur 72: Antall arbeidsplasser i ulike sektorer og næringstyper i 2013, og i 2023 i de ulike scenariene.

I diagrammet over vises antall arbeidsplasser i de tre strategiske næringstypene og i offentlig sektor om ti år i de tre ulike scenariene. Besøksnæringene og de regionale næringene har færre arbeidsplasser i scenariet med historisk attraktivitet enn i normalscenariet, fordi Vestfold historisk sett har hatt lav attraktivitet i disse næringene. I høyvekstscenariet blir det høyere antall arbeidsplasser i alle de tre næringstypene. Mesteparten av arbeidsplassveksten vil komme i de regionale næringene. Det er fordi de regionale næringene har vokst raskere de ti siste årene, og vi har forutsatt at de strukturelle trekkene videreføres.

Et poeng som kommer tydelig fram av denne figuren, er at det ser ut til å være begrenset potensial for arbeidsplassvekst i basisnæringene. Hvis den strukturelle utviklingen fortsetter i samme spor som tidligere, vil veksten i antall arbeidsplasser i basisnæringene bli begrenset, selv om Vestfold gjør det godt i forhold til andre fylker.

5. Utdanning

Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner, er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkning. Deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

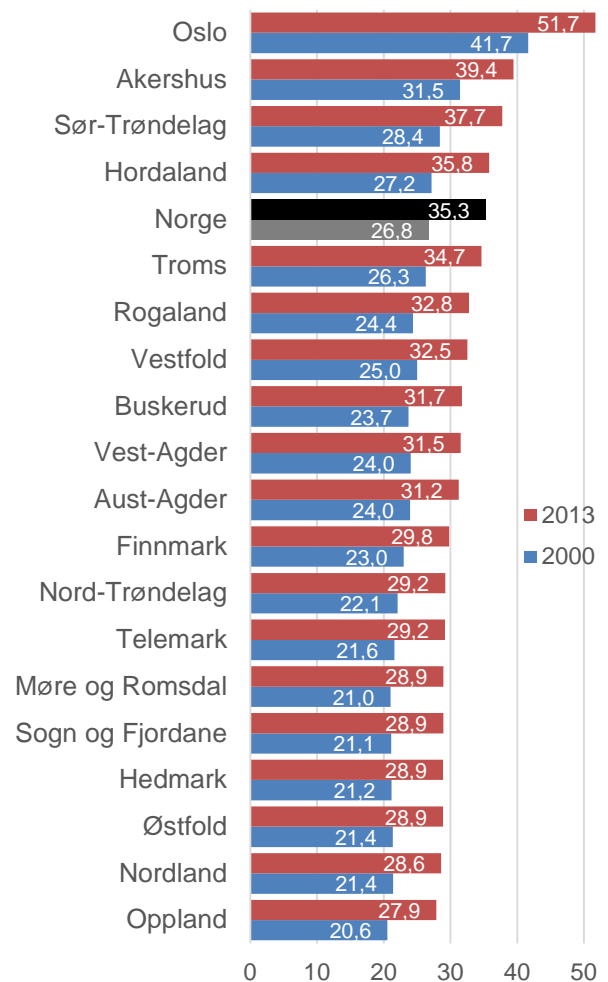
5.1 Utdanning i befolkning

Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom fylkene. Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sin befolkning. 51,9 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har høyere utdanning, dvs. minst tre år på universitet eller høyskole. Da regner vi ut andelen blant den delen av befolkningen som er registrert som sysselsatt. Etter Oslo er det Akershus, Sør-Trøndelag og Hordaland som har høyest andel av de sysselsatte med høyere utdanning. Det er bare fire fylker som har utdanningsnivå over landsgjennomsnittet.

I Vestfold var det 32,5 prosent av den sysselsatte befolkningen med minst treårig utdanning fra høyskole eller universitet. Det plasserer Vestfold som nummer sju av de 19 fylkene.

Det er en vesentlig større andel av befolkningen som har høyere utdanning i 2013 enn i 2000. De unge tar utdanning i større grad enn før, og etter hvert som de trer inn i arbeidslivet til erstatning av de som går ut i pensjon, øker utdanningsnivået år for år.

I Vestfold hadde 25,0 prosent av befolkningen høyere utdanning i 2000. Da var Vestfold nummer seks av fylkene med hensyn til utdanningsnivå. Vestfold har blitt passert av Rogaland, som har hatt en sterkere økning i utdanningsnivået enn Vestfold.

Figur 73: Andel av den sysselsatte befolkningen minst tre års utdanning på høyskole eller universitet.

5.1.1 Utdanningsnivå blant pendlere

Det kan være interessant å se på utdanningsnivået til de som pendler ut og inn av fylkene.

Oslo har en ganske mye høyere utdanningsnivå for de som pendler ut enn de som pendler inn. Det samme gjelder Akershus, Buskerud, Vestfold Sør-Trøndelag og Finnmark. På Østlandet har Østfold, Hedmark, Oppland og Telemark høyere utdanningsnivå blant de som pendler inn. Kanskje betyr det at fylker som Oslo, Akershus og Vestfold er attraktive steder som bosted for folk med høyere utdanning? I så fall vil Hedmark og Telemark vært tilsvarende mindre attraktive for personer med høy utdanning. Kanskje har de med høyere utdanning større preferanse for å bo urbant? Eller bedre råd til å bo i de relativt dyrere byene?

Hvis differansen mellom utdanningsnivå til inn- og utpendlere reflekterer bostedsattraktivitet for personer med høy utdanning, er Vestfold nest mest attraktivt for de med høy utdanning, bare Oslo har høyere positiv differanse mellom ut- og innpendlere.

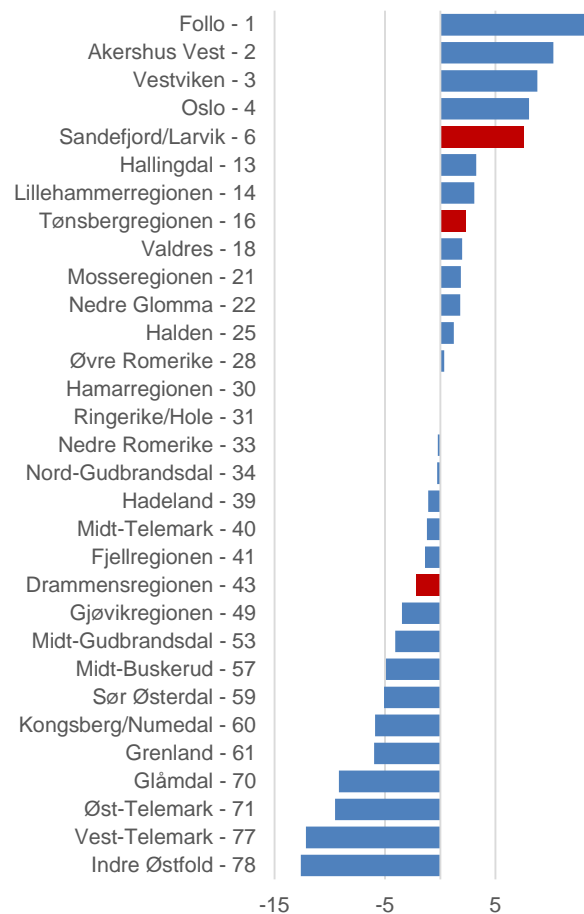
Det blir enda større forskjeller når vi ser på differansen mellom ut- og innpendlere på regionnivå. Follo, Akershus Vest, Vestviken og Oslo er de regionene som har høyest differanse. I disse regionene er utdanningsnivået vesentlig høyere hos de som bor i regionen og pendler ut enn hos de som bor i andre regioner og pendler inn.

Sandefjord/Larvik er plassert like bak disse regionene og er på sjetteplass av regionene. Tønsbergregionen har også høyere utdanningsnivå blant de som pendler ut, og er rangert som nummer 16 av regionene.

Hvis vi går tilbake til 2000 var disse regionene høyere rangert. Da var Sandefjord/Larvik rangert som nummer fire i Norge, mens Tønsbergregionen var rangert som nummer ni. Vestfold synes dermed som et attraktivt sted å bo for personer med høyere utdanning, men dette trekket har blitt noe svekket de siste årene.

Tabell 7: Andel med høyere utdanning hos pendlere, 2013.

	Pendler inn	Pendler ut	Differanse
Oslo	43,6	51,6	8,0
Vestfold	30,8	36,2	5,4
Akershus	42,5	45,7	3,3
Finnmark	30,7	34,0	3,3
Sør-Trøndelag	37,8	39,6	1,8
Buskerud	36,5	38,1	1,6
Rogaland	29,5	28,5	-0,9
Østfold	34,6	31,7	-2,9
Møre og Romsdal	30,4	27,4	-3,1
Aust-Agder	36,3	32,9	-3,4
Sogn og Fjordane	31,8	28,4	-3,4
Oppland	33,5	29,7	-3,9
Vest-Agder	34,6	30,3	-4,3
Hedmark	36,4	30,2	-6,2
Nordland	33,6	26,3	-7,4
Hordaland	37,3	28,9	-8,4
Telemark	38,0	27,9	-10,1
Troms	39,9	29,4	-10,5
Nord-Trøndelag	42,5	30,4	-12,1

Figur 74: Differanse mellom andel med høy utdanning mellom ut- og innpendlere. Rangering blant de 84 regionene.

5.1.2 Utdanningsnivå sektorer

Det er stor forskjell på utdanningsnivået i de ulike sektorene. Fylke og stat har mye høyere andel med høyere utdanning enn de andre sektorene. Over 70 prosent av de som arbeider i fylkeskommunene har høyere utdanning, mens over 65 prosent av de statsansatte har minst 3-årig utdanning. I Vestfold er andelen 76 prosent i fylkeskommunen og 62,3 prosent blant de statsansatte.

Blant kommuneansatte har 46,1 prosent av arbeidstakerne høyere utdanning. Vestfold ligger tett opptil med 46,1.

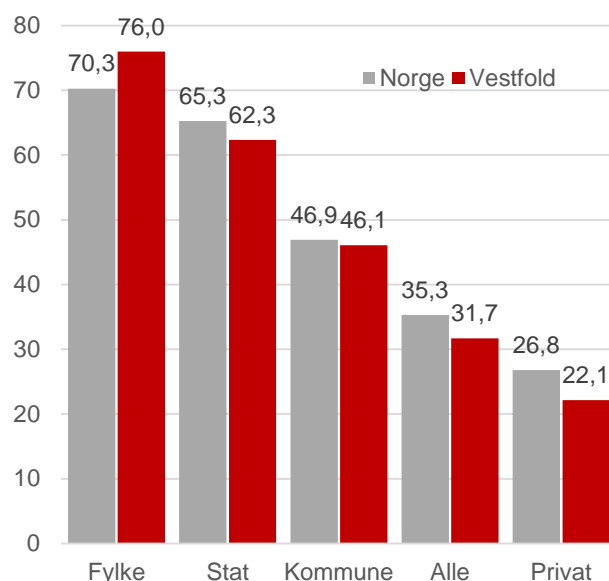
Næringslivet har mye lavere andel utdannede enn i offentlig sektor. 26,8 prosent av de som jobber i næringslivet har høyere utdanning. I Vestfold er andelen ansatte med høy utdanning i næringslivet 22,1 prosent, altså en del lavere enn landsgjennomsnittet.

5.1.3 Utdanningsnivå næringslivet

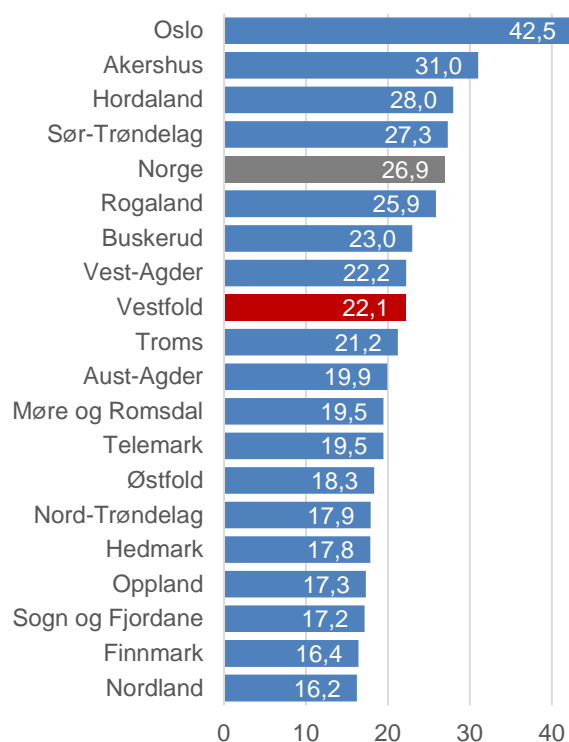
I resten av rapporten skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet er vist i figur 76.

Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sitt næringsliv. 42,5 prosent av de som arbeider i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus, Hordaland og Sør-Trøndelag har også et høyere utdanningsnivå i næringslivet enn tilsvarende tall på landsbasis. Alle de andre fylkene har et lavere utdanningsnivå i næringslivet enn landet som helhet.

Vestfolds andel av næringslivsansatte med høyere utdanning er som nevnt lavere enn for landet, men likevel over middels av fylkene. Vestfold er nummer åtte av de 19 fylkene når det gjelder utdanningsnivå i næringslivet.

Figur 75: Andel med høyere utdanning etter sektor, 2013.

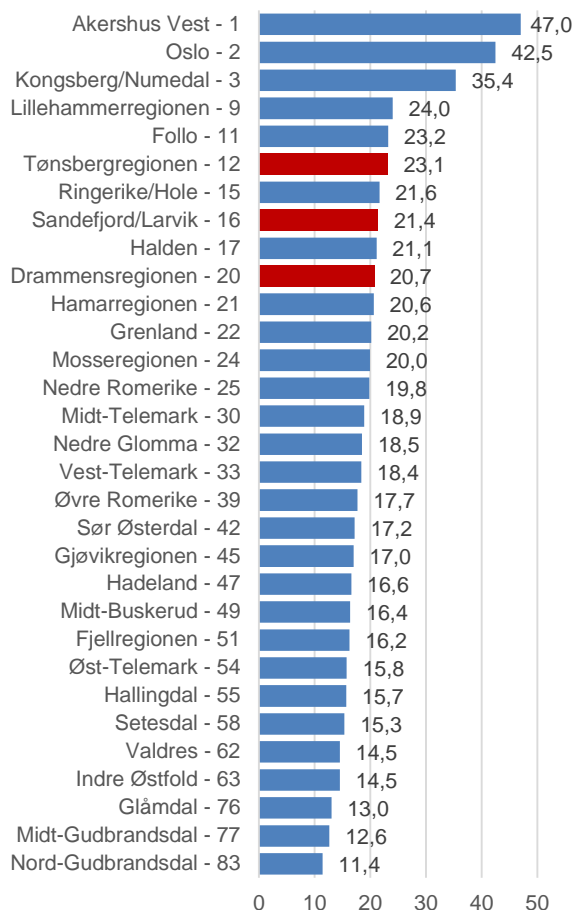
Figur 76: Andel med høyere utdanning i næringslivet, etter arbeidssted i 2013.

5.1.4 Utdanningsnivå regioner

Hvordan varierer utdanningsnivået i næringslivet i regionene?

Akershus Vest, Oslo og Kongsberg/Numedal har det høyeste utdanningsnivået av regionene i Norge. Det har de hatt i hvert fall tilbake til år 2000.

Tønsbergregionen er nummer 12 av de 84 regionene i Norge med hensyn til andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet. Sandefjord/Larvik er nummer 16. Det er veldig små forskjeller mellom regionene som ikke er helt øverst.

Figur 77: Andel med høyere utdanning i næringslivet i regionene, etter arbeidssted, 2013. Rangering blant landets 84 regioner.

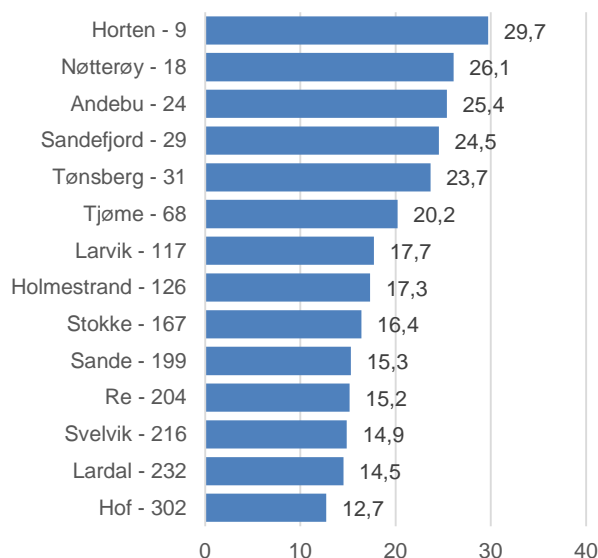
5.1.5 Utdanningsnivå i kommuner

Vi kan også se på utdanningsnivået i næringslivet i kommunene.

Horten har ganske klart det høyeste utdanningsnivået i næringslivet av kommunene i Vestfold. Horten er rangert som nummer ni av de 428 kommunene i landet.

Nøtterøy, Andebu, Sandefjord og Tønsberg er alle blant de 50 kommunene i landet med høyest utdanningsnivå i næringslivet.

Det er bare Hof, Lardal og Svelvik som har under middels utdanningsnivå i næringslivet av norske kommuner.

Figur 78: Andel med høyere utdanning i næringslivet i kommunene, etter arbeidssted, 2013. Rangering blant landets 428 kommuner.

5.2 Hvorfor varierer utdanningsnivået?

Det er store forskjeller mellom utdanningsnivået i de ulike bransjene. I figuren til høyre ser vi at i noen bransjer, som tele og IKT og teknisk/vitenskapelige tjenester, er andelen ansatte med høyere utdanning godt over 50 prosent. I bransjer som bygg og anlegg og handel er andelen rundt 10 prosent.

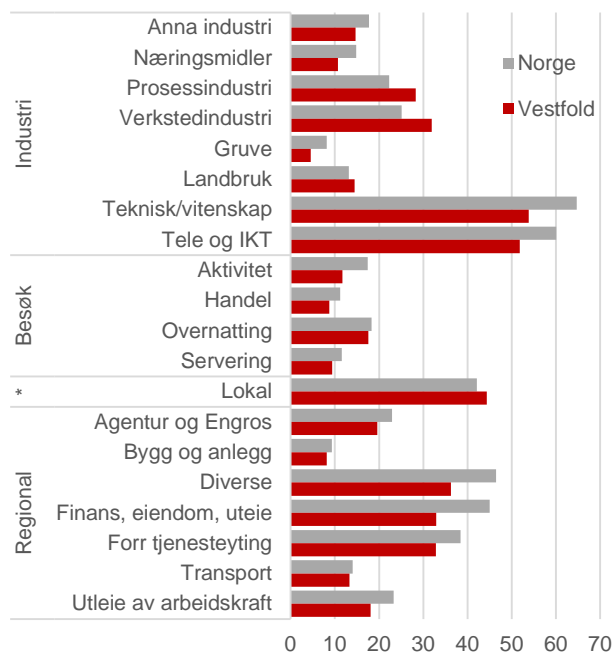
I figuren kan vi også sammenlikne utdanningsnivået mellom Vestfold og Norge bransje for bransje. I tre bransjer, verkstedindustri, prosessindustri og landbruk, er utdanningsnivået i Vestfold høyere enn på landsbasis. I de andre bransjene er utdanningsnivået lavere.

Ettersom det er store forskjeller mellom utdanningsnivå mellom bransjene, vil det være interessant å undersøke om de regionale ulikhetene mellom utdanningsnivå i næringslivet skyldes at bransjestrukturen er forskjellig.

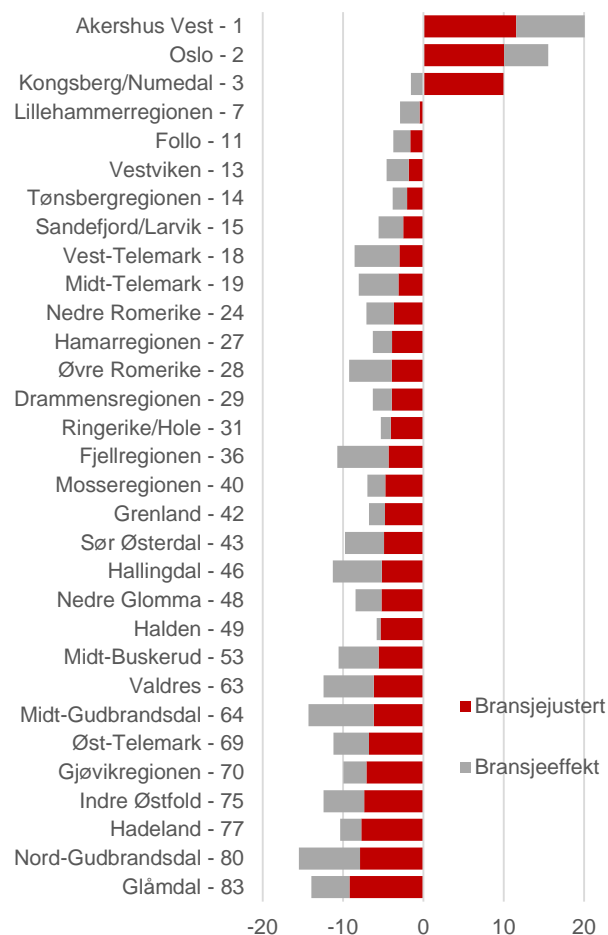
Det har vi gjort i den nederste figuren. Bransjeeffekten er beregnet gjennom å kalkulere hvilken andel ansatte med høy utdanning det ville vært dersom det var gjennomsnittlig utdanningsnivå i hver enkelt bransje, og deretter trekke fra næringslivets generelle utdanningsnivå. Da kan vi se at Akershus Vest ville ha hatt en andel ansatte med høy utdanning i næringslivet som var 8,5 prosent høyere enn gjennomsnittet for Norge. Blant regionene på Østlandet er det bare Oslo og Akershus Vest som har en positiv bransjeeffekt.

Når vi har regnet ut bransjeeffekten, kan vi også se om noen regioner har unormalt høyt utdanningsnivå når bransjeeffekten er trukket fra. Det er tre regioner på Østlandet som har spesielt høy bransjustert utdanningsnivå, Akershus Vest, Oslo og Kongsberg/Numedal. Alle de andre regionene har et utdanningsnivå som er lavere enn bransjestrukturen skulle tilsi.

Tønsbergregionen og Sandefjord/Larvik har begge høyt bransjustert utdanningsnivå i forhold til andre regioner. De er rangert som henholdsvis nummer 14 og 15 i landet.

Figur 79: Andel av ansatte med minst tre års høyere utdanning i ulike bransjer i Norge og Vestfold, 2013.

Figur 80: Avvik mellom regionenes utdanningsnivå i næringslivet og nivået i Norges næringsliv, dekomponert i bransjeeffekt og bransjustert andel.

5.2.1 Bransjejustert utdanningsnivå i kommunene

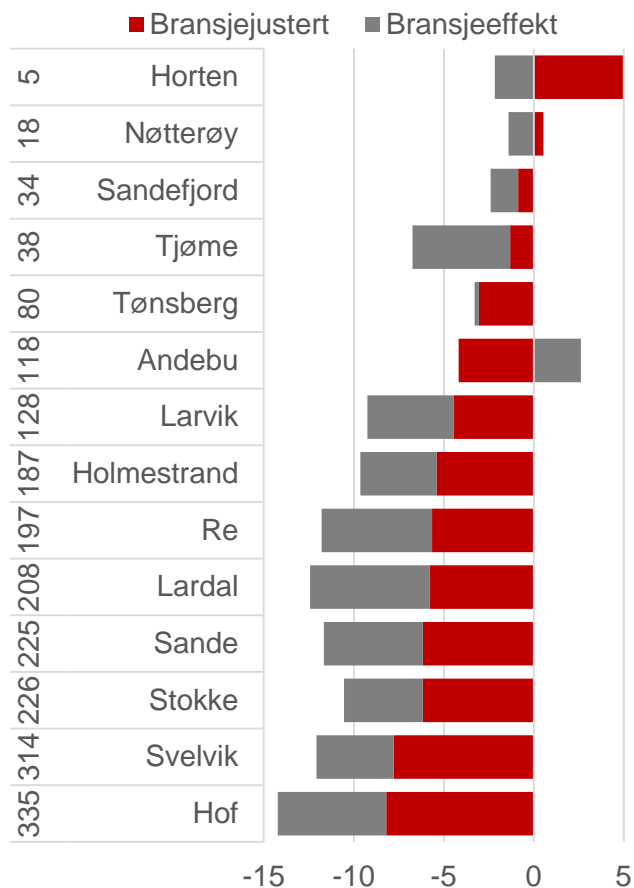
Vi kan gjøre den samme analysen for kommunene som vi gjorde for regionene på forrige side.

I Vestfold skiller Horten seg ganske kraftig ut, gjennom å ha et høyt bransjejustert utdanningsnivå. Horten er faktisk rangert som nummer fem av alle kommunene i landet mht. bransjejustert utdanningsnivå i næringslivet. Nøtterøy er rangert som nummer 18.

Sandefjord er rangert som nummer 34 av de 428 kommunene i landet, selv om utdanningsnivået er lavere enn bransjestrukturen skulle tilsi. Det viser hvor sterkt konsentrert de høyt utdannede i næringslivet er i de store byene. Det blir da nesten meningsløst å sammenlikne utdanningsnivået i en vanlig kommune med utdanningsnivået på landsbasis.

Det er også et annet forhold som kommer fram i disse analysene. Stedene som har en gunstig bransjestruktur for å oppnå høyt utdanningsnivå har også generelt høyt bransjejustert utdanningsnivå. De høyt utdannede har en tendens til å klumpe seg på noen steder, og på slike steder er det forholdvis høyt utdanningsnivå i alle bransjer. Steder med offentlige institusjoner som drar opp utdanningsnivået på stedet, som f.eks. høyskoler, har en tendens til å få høyt utdanningsnivå i alle bransjer i næringslivet.

En skulle tro at det å ha et høyt utdanningsnivå fører til bedre vekst og lønnsomhet i næringslivet, men denne sammenhengen har vi hatt problemer med å påvise.

Figur 81: Avvik mellom kommunenes utdanningsnivå i næringslivet og nivået i Norges næringsliv, dekomponert i bransjeeffekt og bransjejustert andel.

6. Innovasjon

Innovasjon er et sentralt begrep for å forklare global vekst. Nye produkter og forbedrede prosesser skaper økonomisk vekst. Det er derfor interessant å forsøke å måle regionale variasjoner i næringslivets innovasjon. Kan slike forskjeller være med på å forklare hvorfor regionene har ulik næringsutvikling?

Statistisk Sentralbyrå gjennomfører regelmessig en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet, som vi har fått tilgang til. Siste utgave av denne undersøkelsen ble gjennomført i 2012 og omfattet 6 595 foretak. Mange av disse hadde virksomhet i flere bransjer og kommuner, og hadde til sammen 10 165 bedrifter. Undersøkelsen har en rekke spørsmål om FoU, innovasjon og samarbeid. Vi har konsentrert oss om spørsmål som går direkte på om bedriftene faktisk har gjennomført innovasjoner.

Tabell 8: Spørsmål fra innovasjonsundersøkelsen som er brukt i innovasjonsmålingen.

	Tekst: Verdi lik 1 hvis...	Kort navn	Vekt
Produkt-innovasjon	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden 2010-2012	Vare	2
	foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester i perioden 2010-2012	Tjeneste	2
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for markedet i perioden 2010-2012	Nytt for markedet	4
	foretaket hadde produktinnovasjoner nye for verdensmarkedet i perioden 2010-2012	Nytt i verden	4
Prosess-innovasjon	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller fremstilling av varer og tjenester i 2010-2012	Metode	2
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon av varer og tjenester i 2010-2012	Distribusjon	1
	foretaket har introdusert nye eller vesentlig støttefunksjoner, som systemer for vedlikehold, innkjøp, regnskap eller IT i 2010-2012	Støttefunksjon	1
	noen av prosessinnovasjonene introdusert i perioden 2010-2012 var nye for foretakets marked	Ny metode for markedet	3
Markeds-innovasjon	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: vesentlige endringer i design (utseende/utforming) av en vare eller tjeneste	Design	2
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye media eller nye måter for promotering av produktet	Media	1
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	foretaket i 2010-2012 introduserte markedsinnovasjoner i form av: nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de spørsmålene som danner grunnlag for indikatorer for innovasjon i regioner og fylker. De er samlet i tre typer av innovasjon: Produktinnovasjon, prosessinnovasjon og markedsinnovasjon. Det er også definert vekt for hvert av spørsmålene, som vi bruker når vi skal lage en samlet indeks for innovasjon. Vektingen er skjønnsmessig, og baserer seg på at noen av spørsmålene intuitivt virker å være viktigere enn andre. Spørsmål om produktinnovasjoner er nye for markedet og om produktinnovasjonene er nye for verdensmarkedet er tillagt størst vekt. Spørsmål om nye måter for produkt plassering eller nye metoder for prising er gitt lavest vekt.

6.1 Innovasjonsfrekvens

Den enkleste og mest direkte metoden å måle regional innovasjon på er å se på andelen, eller frekvensen, av bedrifter som oppgir å ha gjennomført innovasjoner av de 11 ulike typer, basert på de 12 spørsmålene i tabellen på forrige side.

Tabell 9: Prosentvis andel av bedriftene som oppgir ulike typer av innovasjon.

Rang	Fylke	N	Produkt				Prosess				Marked				Innovasjonsgrad
			Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunksjon	Ny metode for markedet	Design	Media	Markedskanal	Prising	
1	Sør-Trøndelag	665	15,8	12,2	20,6	7,7	12,8	5,7	10,1	7,2	16,1	16,1	10,6	9,4	290,3
2	Hordaland	958	14,9	12,2	19,6	8,8	10,0	7,0	10,4	6,9	15,6	15,3	9,9	7,4	281,1
3	Sogn og Fjordane	245	14,7	8,2	18,0	6,5	17,1	5,3	10,2	11,8	14,3	12,7	10,8	10,0	280,8
4	Oslo	1475	15,3	14,2	20,5	7,1	8,0	5,8	9,6	5,6	17,2	15,4	10,9	10,0	278,2
5	Akershus	878	16,9	10,7	20,4	7,5	11,4	5,5	9,3	6,6	13,7	14,5	10,1	7,9	275,1
6	Telemark	320	17,8	12,5	18,4	6,6	12,5	7,2	9,4	5,6	12,1	14,6	5,6	9,6	265,3
7	Møre og Romsdal	672	15,5	9,1	19,0	8,0	12,4	4,3	8,5	5,2	13,2	16,2	8,6	5,7	260,3
8	Vestfold	449	17,8	8,5	19,2	5,6	7,3	4,9	9,1	6,0	14,5	14,0	10,1	8,3	250,4
9	Rogaland	1092	15,3	9,4	17,5	8,9	8,9	3,8	8,9	6,3	11,3	12,7	9,0	7,3	247,9
10	Buskerud	474	15,4	7,4	17,5	7,2	10,1	2,3	7,0	5,3	11,0	14,1	8,5	7,9	234,0
11	Østfold	468	14,7	7,3	16,9	4,3	10,3	4,5	8,1	5,6	14,9	15,5	9,1	8,9	232,7
12	Troms	311	10,3	10,9	15,1	4,2	10,9	7,4	9,6	7,4	12,7	12,0	9,8	7,0	226,4
13	Oppland	325	13,8	8,0	17,5	4,3	10,5	2,5	7,7	5,2	11,9	14,3	7,9	6,4	223,1
14	Nord-Trøndelag	244	14,3	6,6	15,6	1,6	15,6	6,1	8,2	6,1	14,0	10,4	9,2	5,2	220,2
15	Aust-Agder	213	15,0	4,2	14,1	5,6	8,9	3,8	5,2	5,2	12,1	17,7	7,0	11,2	210,6
16	Nordland	492	10,2	8,1	13,6	3,7	10,8	5,3	7,7	8,1	11,6	10,1	8,7	6,7	205,6
17	Hedmark	342	11,1	6,4	13,2	0,3	9,4	7,0	8,2	9,1	14,7	12,7	12,1	7,8	202,2
18	Vest-Agder	359	12,8	7,0	14,8	4,7	8,4	3,3	8,1	3,9	10,7	14,3	9,1	8,8	202,1
19	Finnmark	142	4,9	9,2	7,0	0,7	8,5	4,9	4,2	4,9	8,3	4,9	7,6	2,1	126,4
	<i>Norge</i>	<i>10165</i>	<i>14,8</i>	<i>10,1</i>	<i>18,0</i>	<i>6,5</i>	<i>10,3</i>	<i>5,2</i>	<i>8,9</i>	<i>6,4</i>	<i>13,8</i>	<i>14,2</i>	<i>9,5</i>	<i>8,0</i>	<i>252,2</i>

I tabellen over ser vi hvordan andelen av innovative bedrifter varierer mellom fylker, for de 11 ulike innovasjonstypene. Vi ser også resultatet av en samlet indeks for innovasjon til slutt, der vi har brukt vektene fra tabellen på forrige side.

Målt på denne måten er det Sør-Trøndelag som har høyest andel innovative foretak, fulgt av Hordaland, Sogn og Fjordane og Oslo.

449 bedrifter i Vestfold har svart på undersøkelsen. Av dem oppgir en relativt høy andel at de har introdusert produktinnovasjoner i form av nye eller vesentlig forbedrede varer. Det er også en forholdsvis høy andel som oppgir å ha introdusert produktinnovasjoner som er nye for markedet.

Jevnt over framstår Vestfolds næringsliv som ganske innovativt. Vestfold kommer litt under landsgjennomsnittet på den samlede innovasjonsgraden, men er over medianverdien.

6.1.1 Innovasjonsfrekvens – enbedriftsforetak og flerbedriftsforetak

Et kompliserende forhold er at vi har en del foretak som har bedrifter i flere kommuner. Store industriforetak som f.eks. Hydro, Orkla og Statoil har virksomhet i en rekke kommuner. I tallene på forrige side har vi regnet hver enkelt bedrift i slike flerbedriftsforetak som innovative dersom foretaket har oppgitt å ha innovasjon. Spørsmålet er om ikke statistikken over innovasjon i enbedriftsforetakene er et bedre mål på regional innovasjon, enn statistikk som tar med avdelinger av større foretak. Hvis vi tar ut en tabell som på forrige side, men bare med enbedriftsforetak får vi følgende tall:

Tabell 10: Andel av enbedriftsforetakene som oppgir ulike typer av innovasjon.

Rang	Fylke	N	Produkt				Prosess				Marked				Innovasjonsgrad
			Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støttefunksjon	Ny metode for markedet	Design	Media	Markedskanal	Prising	
1	Sør-Trøndelag	307	15,0	9,8	16,3	8,8	10,7	3,9	7,5	7,5	11,7	12,7	8,8	9,8	250,9
2	Akershus	505	16,8	8,9	16,4	7,7	9,7	4,0	6,9	5,5	13,7	12,5	8,3	6,5	242,1
3	Sogn og Fjordane	107	15,9	4,7	14,4	5,6	12,1	2,8	8,4	5,6	15,9	15,0	15,9	11,2	233,8
4	Oslo	963	13,0	12,7	15,6	5,9	5,7	4,9	7,0	4,8	16,4	14,4	10,5	9,3	232,1
5	Møre og Romsdal	319	17,6	5,3	14,5	8,5	11,0	2,8	5,3	4,7	14,7	11,3	9,1	5,6	229,9
6	Vestfold	251	18,7	8,0	15,2	6,0	6,4	2,8	5,6	4,8	15,1	12,0	11,2	8,4	225,6
7	Oppland	164	16,5	6,1	15,5	6,1	11,6	4,3	6,1	5,5	10,4	12,8	6,1	6,7	221,3
8	Hordaland	488	14,1	7,2	13,9	7,0	7,6	2,9	8,0	5,1	13,7	12,9	7,2	7,2	215,2
9	Buskerud	259	15,4	3,1	12,8	8,9	8,1	0,4	3,1	4,6	10,4	10,8	8,1	6,9	196,5
10	Rogaland	556	15,5	5,6	13,4	7,4	7,7	2,0	5,9	5,2	8,6	8,6	6,3	5,8	196,1
11	Vest-Agder	158	17,1	4,4	14,6	5,7	7,6	0,6	5,1	1,3	12,0	11,4	8,2	8,9	192,9
12	Nordland	201	12,9	5,0	11,8	3,5	13,4	2,5	4,5	6,0	10,9	12,9	9,0	7,0	191,6
13	Nord-Trøndelag	124	15,3	3,2	11,4	0,8	13,7	5,6	4,8	4,8	14,5	9,7	7,3	4,8	183,2
14	Telemark	151	14,6	4,0	10,7	6,0	8,6	2,0	4,0	3,3	10,6	9,9	6,6	8,6	175,4
15	Aust-Agder	127	15,7	2,4	9,9	4,7	6,3	4,7	5,5	3,1	11,0	13,4	7,9	10,2	171,6
16	Østfold	242	13,2	3,3	12,0	4,1	6,6	1,7	3,7	2,5	11,6	14,0	7,9	6,6	168,0
17	Hedmark	139	9,4	5,0	9,2	0,7	8,6	1,4	5,0	2,9	12,2	10,1	5,8	6,5	141,3
18	Troms	147	8,2	6,1	7,5	2,0	11,6	4,8	4,8	2,7	5,4	11,6	6,1	4,8	135,6
19	Finnmark	66	4,5	7,6	5,7	0,0	7,6	3,0	0,0	0,0	7,6	4,5	7,6	3,0	90,3
	Norge	5287	14,6	7,2	13,9	6,1	8,5	3,2	5,9	4,7	12,7	12,1	8,4	7,5	209,4

Når vi bare måler innovasjonsgraden i foretak som bare har virksomhet på ett sted, får vi en litt annen rangering, enn vi fikk når vi tok med flerbedriftsforetakene. Sør-Trøndelag har fortsatt høyest innovasjonsgrad, men nå er Akershus nummer to.

251 av bedriftene i Vestfold er enbedriftsforetak. Enbedriftsforetakene i Vestfold er mer innovative enn landsgjennomsnittet, når vi måler innovasjonsgraden på den måten vi har gjort, med vektning for de ulike innovasjonstypene, slik vi refererte til i introduksjonen til dette kapittelet.

Vestfold klatrer nå opp på rangeringsstigen, fra 8. til 6. plass.

Vestfolds enbedriftsforetak er innovative innen marked, spesielt innen design.

Andelen bedrifter som oppgir å ha introdusert produktinnovasjoner i form av forbedrede varer samt innovasjoner som er nye for markedet er høyere i Vestfold enn i de fleste andre fylker.

6.1.2 Innovasjonsgrad fylker

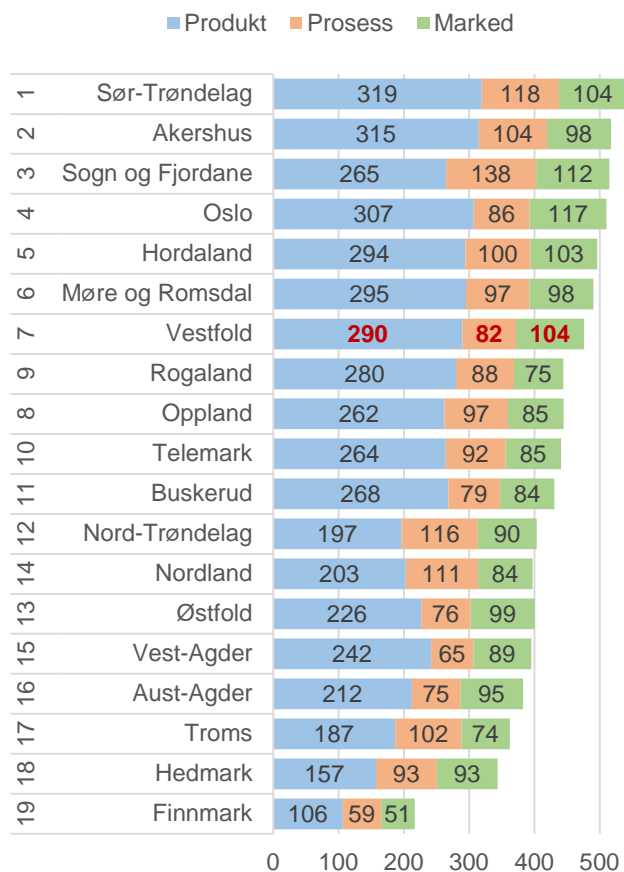
Hvis vi skal foreta en rangering av fylkene når det gjelder andeler innovative foretak, kan vi kombinere resultatene fra de to tabellene vi har vist på de foregående sidene. Vi får da en rangering som vist i figuren til høyre. Sør-Trøndelag har den høyeste innovasjonsgraden, fulgt av Akershus, Sogn og Fjordane og Oslo. Da vi lage tilsvarende rangering for innovasjonsundersøkelsen i 2010 var det Møre og Romsdal som kom på topp.

Figuren illustrerer også at det er liten forskjell mellom fylkene, bortsett fra Finnmark og Hedmark som har en del lavere frekvens av innovative foretak. Når det er lite som skiller fylkene, vil rangeringen bli ganske sterkt påvirket av valg av indikatorer.

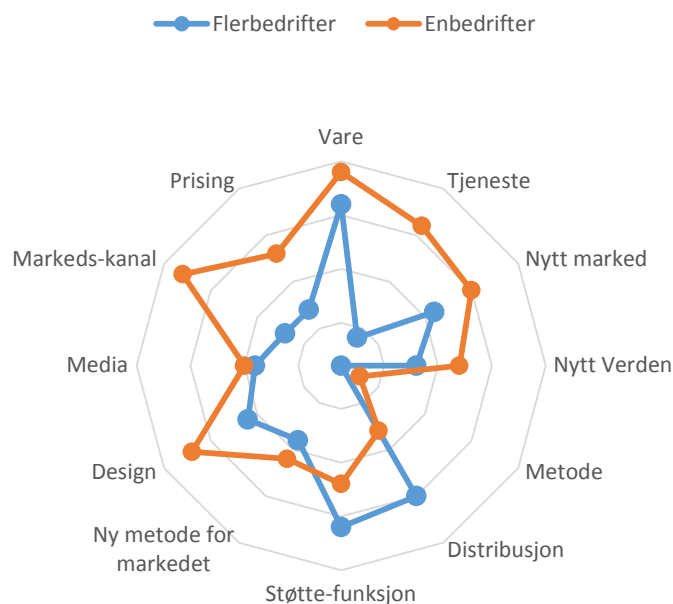
Når vi kombinerer resultatene fra de to foregående tabellene, kommer Vestfold på en 7. plass. Det er bedre enn for de fleste andre fylker. Vestfolds næringsliv framstår som mer innovativt enn næringslivet i Rogaland.

Noen fylker har et klart skille i innovasjonsgrad mellom enbedrifts- og flerbedriftsforetak. Figuren nederst til høyre viser rangeringen til Vestfolds enbedrifts- og flerbedriftsforetak for de ulike innovasjonstypene. På de fleste områder er Vestfolds enbedriftsforetak mer innovative enn flerbedriftsforetakene. Unntaket er innen støttefunksjon og distribusjon. Det betyr at det er en høyere andel flerbedriftsforetak som oppgir å ha introdusert forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon, samt støttefunksjoner som systemer for vedlikehold, innkjøp og regnskap.

Vestfold har høyest andel enbedriftsforetak som oppgir at de har introdusert produktinnovasjoner i form av nye eller vesentlig forbedrede varer.

Figur 82: Innovasjonsgrad i fylkene

Figur 83: Rangering for Vestfold for de ulike innovasjonstypene.

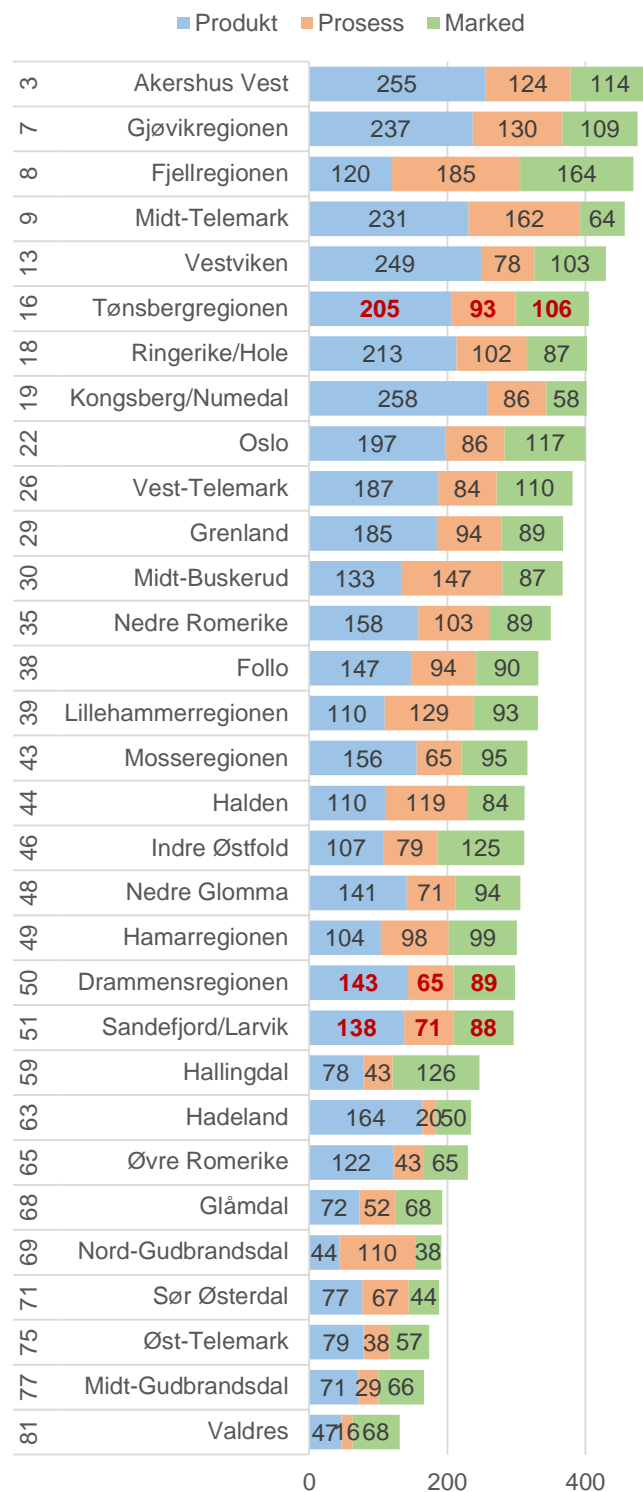
6.1.3 Innovasjonsgrad i regionene

Andelen innovative bedrifter varierer ikke så mye mellom fylker, men variasjonene er sterkere mellom regioner. Noen regioner er slått sammen på grunn av lavt antall bedrifter som er med i undersøkelsen, slik at det er 83 regioner som er rangert.

I figuren til høyre har vi vist hvordan regionene på Østlandet kom ut.

Tønsbergregionen har et innovativt næringsliv. Næringslivet i Drammensregionen og Sandefjord/Larvik framstår som noe under middels innovativt.

Innovasjonsgraden måles gjennom selvrapporing. Dermed kan det være kulturelle så vel som strukturelle forhold som spiller inn når bedriftene selv skal oppgi hvor innovative de har vært. Begreper som «innovasjon» og «innovativt» er noe vage og tvetydige, så hvordan man svarer på undersøkelsen kan også gjenspeile hvordan man tolker i ordene. Derfor skal vi være litt forsiktig med å trekke slutninger basert på svarene fra denne undersøkelsen. Basert på det vi har, framstår næringslivet i Tønsbergregionen betraktelig mer innovativt enn i Sandefjord/Larvik.

Figur 84: Innovasjonsgrad i regionene, etter samme metode som for fylker på forrige side

6.2 Innovasjonsklima

Andelen av innovative foretak varierer ganske sterkt mellom ulike bransjer. I en bransje som produksjon av datamaskiner og elektroniske produkter oppgir over 65 prosent av foretakene at de har introdusert nye produkter på markedet, mens i andre bransjer er andelen null. Samtidig øker sannsynligheten for at bedriften er innovativ med størrelsen til bedriften. Dermed vil en region som har mange bedrifter i bransjer med høy innovasjonsgrad naturlig få en høyere andel innovative bedrifter, mens regioner med mange bedrifter i bransjer med lav andel innovative bedrifter vil sannsynligvis få lave andeler med innovative bedrifter. Vi kan måle andelen innovative bedrifter i regionene, der vi samtidig korrigerer for ulikheter i bransjestruktur og fordeling mellom små og store bedrifter. Da får vi et uttrykk for om regionen har høy eller lav andel innovative foretak gitt sin bransje- og størrelsesstruktur. Vi kaller dette for *innovasjonsklima*^w. Vi konsentrerer oss om enbedriftsforetakene i denne analysen. Resultatene av denne analysen er gitt i tabellen under.

Tabell 11: Innovasjonsklima, målt som over eller underhyppighet i et område for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Verdiene er gjort om til rangering, der 1=beste fylke og 19=dårligste.

Rang	Fylke	Produkt				Prosess			Marked			
		Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Pricing
1	Oppland	1	2	1	5	3	3	3	11	4	17	8
2	Sogn og Fjordane	5	12	4	10	4	9	1	1	1	1	1
3	Akershus	2	9	2	4	6	7	8	7	10	11	18
4	Møre og Romsdal	4	10	8	3	7	10	7	3	12	5	16
5	Sør-Trøndelag	14	5	3	2	8	8	5	15	9	7	5
6	Hordaland	10	8	6	6	13	11	2	5	5	13	10
7	Vestfold	3	4	9	12	19	13	14	4	13	2	7
8	Oslo	12	6	5	9	17	6	16	6	7	3	13
9	Nordland	15	7	10	13	2	12	11	9	3	4	6
10	Buskerud	13	16	12	1	12	18	18	13	11	6	9
11	Nord-Trøndelag	11	11	13	18	1	1	6	2	16	12	15
12	Vest-Agder	7	15	7	11	15	19	13	10	14	9	3
13	Rogaland	6	14	11	8	14	15	4	18	18	15	14
14	Telemark	8	17	14	7	9	14	15	12	15	16	4
15	Østfold	16	18	15	15	16	17	17	14	2	14	12
16	Aust-Agder	9	19	18	14	18	4	12	16	6	10	2
17	Troms	18	3	19	16	5	2	10	19	8	18	17
18	Finnmark	19	1	16	17	11	5	19	17	19	8	19
19	Hedmark	17	13	17	19	10	16	9	8	17	19	11

Oppland er rangert på topp av fylkene, mens Hedmark er rangert sist. Det er litt overraskende, ettersom disse to fylkene har mange likhetstrekk ellers. Sogn og Fjordane er rangert som nummer to.

Innovasjonsgraden i Vestfolds næringsliv ser ikke ut til å kunne forklares av strukturelle forhold eller størrelse. Vestfold får en plassering som er omtrent som før. Når vi justerer for bransjestruktur og størrelse, er stadig andelen enbedriftsforetak som oppgir å ha introdusert nye produktinnovasjoner i form av nye eller forbedrede varer høy. Jevnt over gjør Vestfold det bra innen produkt- og markedsinnovasjon, men mindre bra innen prosessinnovasjon. Vestfold gjør det dårligst mht. variabelen «metode». Det betyr at det er en forholdsvis lav andel bedrifter som oppgir at de har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon eller framstilling av varer og tjenester.

6.2.1 Innovasjonsklima i regionene

Vi kan bruke samme metode for å beregne innovasjonsklima i regionene. Vi tar da utgangspunkt i rangeringer for hver enkelt innovasjonstype. Resultatene for regionene på Østlandet er vist i tabellen under.

Tabell 12: Innovasjonsklima, målt som sannsynlighet for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Tallene i tabellen viser rangering for hver av indikatorene fra 1=beste region til 83=dårligste region.

Rang	Region	Produkt				Prosess				Marked					
		Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt Verden	Metode	Distribusjon	Støtte-funksjon	Design	Media	Markeds-kanal	Prising	Produkt	Prosess	Marked
3	Gjøvikregionen	2	21	1	5	11	17	20	24	9	25	17	1	11	18
5	Vest-Telemark	7	24	12	1	77	10	6	3	67	15	9	5	42	6
6	Fjellregionen	10	7	7	66	4	16	1	5	40	55	2	14	2	9
11	Vestviken	9	14	11	2	50	75	46	33	25	17	21	4	57	23
18	Akershus Vest	24	42	26	15	26	45	44	29	48	38	66	21	29	35
23	Øvre Romerike	17	18	14	22	78	53	38	41	45	71	23	12	73	48
24	Lillehammerregionen	68	6	43	31	21	2	7	14	43	66	39	40	9	25
25	Follo	35	19	23	27	34	15	36	26	53	70	59	25	27	44
27	Nedre Romerike	21	44	22	34	29	23	26	50	28	21	57	28	24	42
28	Midt-Buskerud	40	78	41	13	3	74	81	47	55	62	58	35	8	53
29	Hallingdal	47	28	21	49	71	62	78	21	2	5	8	38	77	4
30	Oslo	37	27	33	28	56	35	50	27	39	34	48	31	54	27
33	Kongsberg/Numedal	15	81	45	3	39	76	83	52	70	50	67	22	59	63
36	Tønsbergregionen	32	46	49	21	46	31	54	30	50	20	35	36	48	28
37	Midt-Telemark	6	71	31	23	12	54	67	56	83	77	77	23	25	80
38	Sandefjord/Larvik	31	29	19	51	64	81	17	38	51	23	53	30	61	40
40	Indre Østfold	34	54	38	48	52	42	71	16	13	26	24	42	65	16
43	Mossregionen	49	30	32	25	65	79	45	23	60	59	50	33	70	41
50	Grenland	38	53	58	33	32	44	52	48	27	40	27	47	35	43
51	Midt-Gudbrandsdal	65	2	35	65	38	55	19	53	59	76	38	39	39	66
53	Drammensregionen	42	45	50	35	61	39	57	39	38	37	29	46	62	37
54	Ringerike/Hole	39	39	63	36	45	65	11	11	75	81	32	53	44	38
58	Hamarregionen	61	34	56	74	41	49	39	28	47	49	31	61	45	32
59	Nedre Glomma	48	72	61	38	54	40	48	60	16	41	45	56	53	47
60	Nord-Gudbrandsdal	55	64	44	73	6	64	13	83	37	83	37	59	10	81
69	Valdres	71	66	71	41	75	56	61	25	29	52	71	69	78	33
77	Hadeland	56	70	47	71	79	69	70	82	77	64	80	62	81	83
78	Øst-Telemark	74	80	75	29	80	72	77	72	72	80	16	70	82	77
80	Glåmdal	75	76	80	76	73	66	72	54	57	53	78	79	79	60
81	Halden	83	47	78	83	60	83	37	76	20	75	76	81	67	76
83	Sør Østerdal	72	73	82	81	48	51	63	80	65	78	75	82	64	82

Den høye innovasjonsgraden i næringslivet i Tønsbergregionen ser ut til å kanskje skyldes bransjestruktur eller størrelse, for regionen faller på rangeringsstigen når vi korrigerer for strukturelle forhold. På den annen side stiger Sandefjord/Larvik opp. Kanskje den litt lave innovasjonsgraden i Sandefjord/Larvik dermed har sin forklaring i strukturelle forhold.

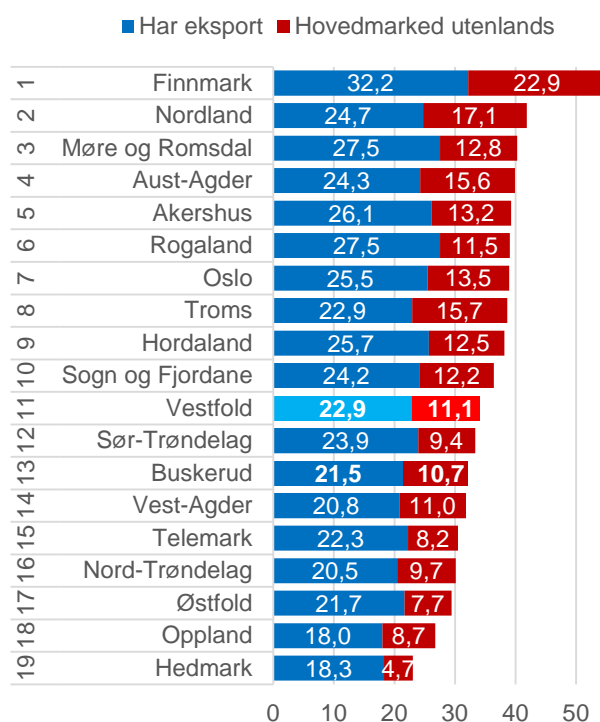
6.3 Internasjonalisering

Hvilke fylker har det mest internasjonale næringslivet? Innovasjonsundersøkelsen har også data på hvorvidt bedriftene selger varer og tjenester til utlandet, og om de har sitt hovedmarked utenlands. Det kan vi bruke for å se hvordan tilbøyeligheten til å selge varer og tjenester utenlands varierer mellom fylkene.

I figuren til høyre ser vi hvordan andelen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands varierer mellom fylkene.

Finnmark har den høyeste andelen av eksportbedrifter i utvalget. Finnmark har også den høyeste andelen av bedrifter med hovedmarkedet utenlands.

I underkant av en fjerdedel av bedriftene i Vestfold eksporterer sine varer og tjenester utenlands, mens 11 prosent av bedriftene har sitt hovedmarked utenlands. Vestfold er middels internasjonal blant fylkene når vi måler internasjonalisering på denne måten.

Figur 85: Andel av bedrifter i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands.

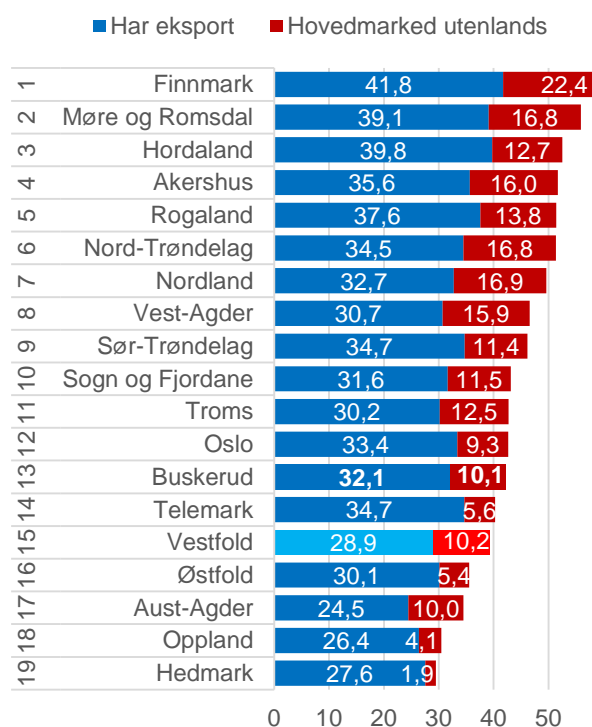
6.3.1 Andel ansatte i eksportbedrifter

I figuren over viste vi andelen av bedrifter med eksport. Da vil små og store bedrifter telle like mye. Vi kan også se på andelen av de ansatte som arbeider i eksportbedrifter. Det er vist i den nederste figuren.

Tallene er annerledes. Det er høyere andeler av ansatte i bedrifter med eksport. Det er fordi store bedrifter har sterkere tilbøyelighet til å ha eksport.

Rangeringen av fylkene blir noe annerledes. Finnmark er fremdeles på topp, men nå er Møre og Romsdal nummer to og Hordaland nummer tre.

Andelen ansatte i eksportbedrifter er forholdsvis lav i Vestfold sammenliknet med andelen i de andre fylkene. 28,9 prosent av de som jobber i næringslivet i utvalget jobber i en eksportbedrift. 10,2 prosent av de som jobber i næringslivet i Vestfold jobber i en bedrift som har sitt hovedmarked utenlands.

Figur 86: Andel av ansatte i innovasjonsundersøkelsen i bedrifter som oppgir at de selger til utlandet, og som har sitt hovedmarked utenlands.

6.3.2 Internasjonalisering regioner

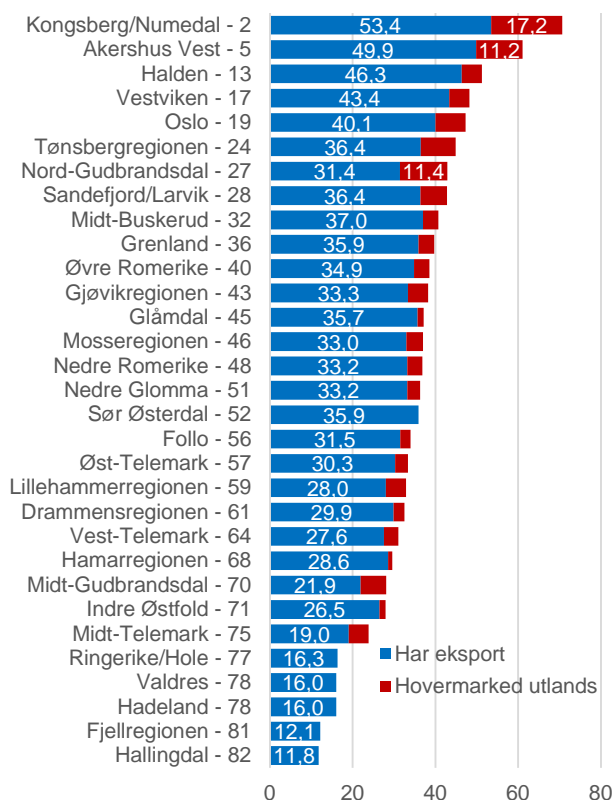
Andelen av bedrifter som har eksport varierer ganske sterkt mellom regionene.

I figur 87 ser vi hvordan andelen eksportbedrifter varierer i regionene på Østlandet. Kongsberg/Numedal har det mest internasjonale næringslivet av regionene på Østlandet, og har den nest høyeste andelen eksportbedrifter av alle regionene i landet.

Regioner som Halden, Vestviken og Oslo har også ganske stor andel av eksportbedrifter.

Både Tønsbergregionen og Sandefjord/Larvik har et ganske internasjonalt næringsliv. Over en tredel av bedriftene i disse regionene eksporterer sine varer og tjenester utenlands, og de har en høy rangering.

Drammensregionen har et under middels internasjonalt næringsliv.

Figur 87: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands.

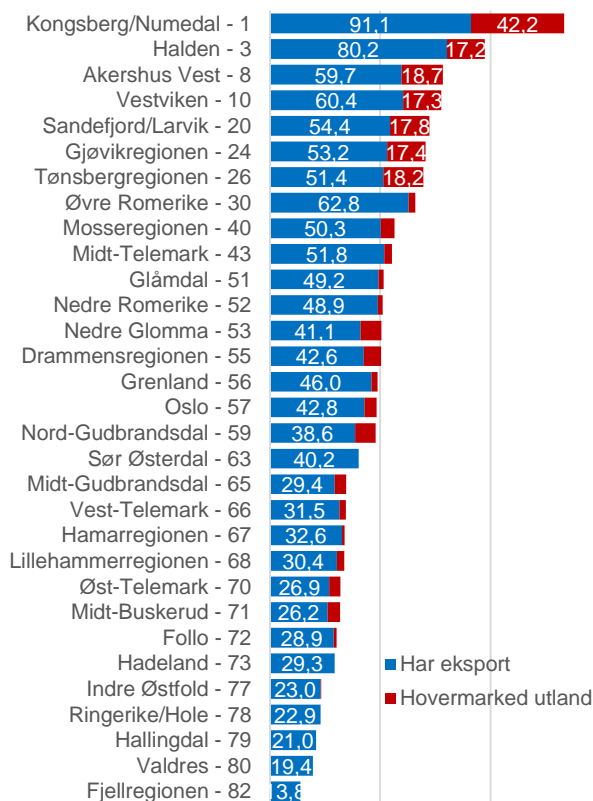
6.3.3 Andel ansatte i eksportbedrifter

Vi kan også se på hvor stor andel av de ansatte som arbeider i eksportbedrifter, som vist i den nederste figuren.

Både i Sandefjord/Larvik og i Tønsbergregionen jobber over halvparten av de ansatte i næringslivet i eksportbedrifter. Andelen er høy sammenliknet med de fleste andre regioner.

Det er forholdsvis få ansatte i eksportbedrifter i Drammensregionen, men andelen er likevel høyere enn i f.eks. Grenland og Oslo.

Likevel ser det ut til at det er Tønsbergregionen og Sandefjord/Larvik som skiller seg ut ved å ha et internasjonalt næringsliv i Vestfold.

Figur 88: Andel av ansatte i bedrifter som har eksport og som har sitt hovedmarked utenlands.

7. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^v.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping 10. Andel foretak med vekst i verdiskaping, justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder.
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 11. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren forteller oss om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak, samt innflyttede foretak fratrukket utflyttede.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andelen lønnsomme foretak justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en indikator som justerer for bransjestruktur, omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak av samtlige regnskapspliktige foretak på stedet, som har vekst i verdiskapingen. Det er også en siste indikator der det er justert for forskjeller i bransjestruktur, omsetning og alder til foretakene.

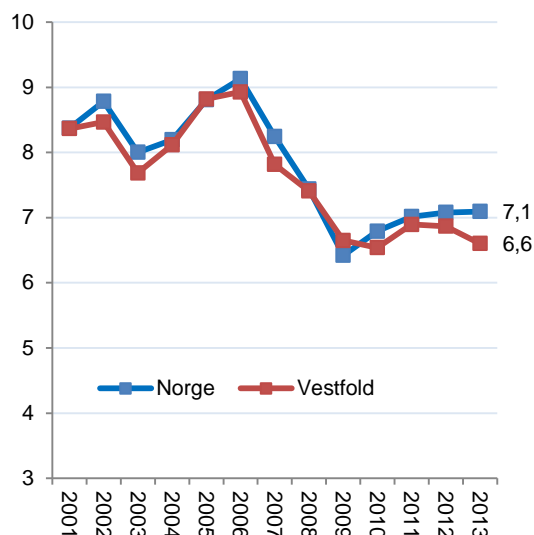
Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen på stedet. For hver indikator rangeres både regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe. Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av NæringsNM.

7.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I de siste årene har landets etableringsfrekvens ligget rundt sju prosent.

Etableringsfrekvensen i Vestfold har stort sett vært omtrent like høy som i landet som helhet. I det siste året har etableringsfrekvensen i Vestfold sunket noe, og den var på 6,6 prosent i 2013.

Figur 89: Etableringsfrekvensen i Norge og Vestfold i perioden 2001-2013.

7.1.1 Etableringsfrekvens i fylkene

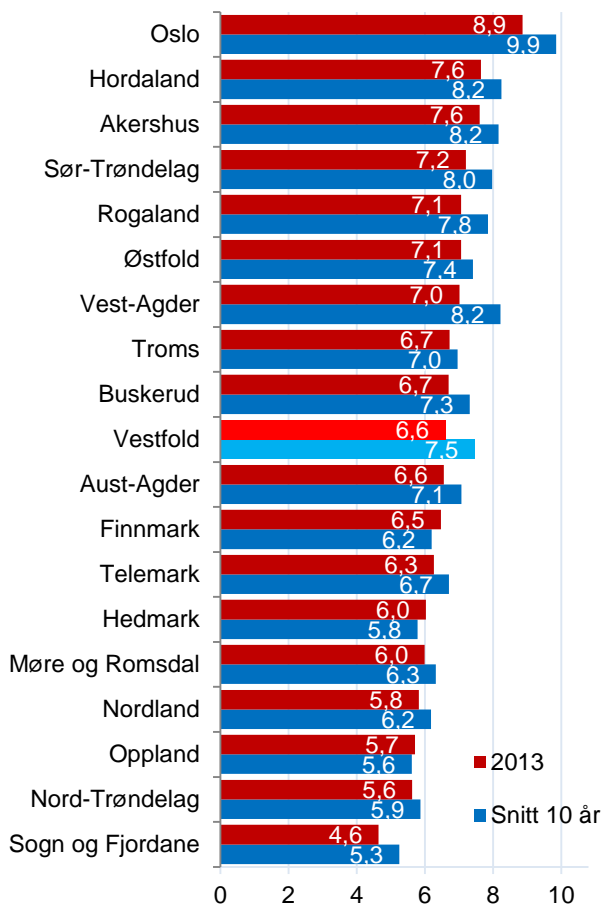
I figuren til høyre ser vi etableringsindeksen i alle fylkene, for 2013, og som gjennomsnitt for de ti siste årene.

Oslo har hatt høyest etableringsfrekvens, mens Sogn og Fjordane har lavest etableringsfrekvens både i 2013 og i snitt siste ti år.

Noe av forskjellen i etableringsfrekvensen mellom fylkene kan forklares av bransjestrukturen. Enkelte fylker har mange foretak i bransjer hvor det er mange nyetableringer, som i tjenesteytende sektor. Andre fylker har en stor andel av bedriftene i bransjer med lite nyetablering, som industri og landbruk. Oslo og Akershus har en fordelaktig næringsstruktur for å få mange nyetableringer.

Det kan se ut til at vekst, og spesielt høy vekst i befolkningen, forårsaker høy etableringsfrekvens. Høy etableringsfrekvens har sannsynlig vis mindre effekt på arbeidsplassvekst og dermed befolkning. Det er fordi nyetableringene stort sett er små, og utgjør en liten andel av samlet antall ansatte.

Etableringsfrekvensen i Vestfold er rangert middels blant fylkene. Den er litt høyere enn i Aust-Agder, men litt lavere enn i Buskerud og Troms. Forskjellene er imidlertid ikke veldig store.

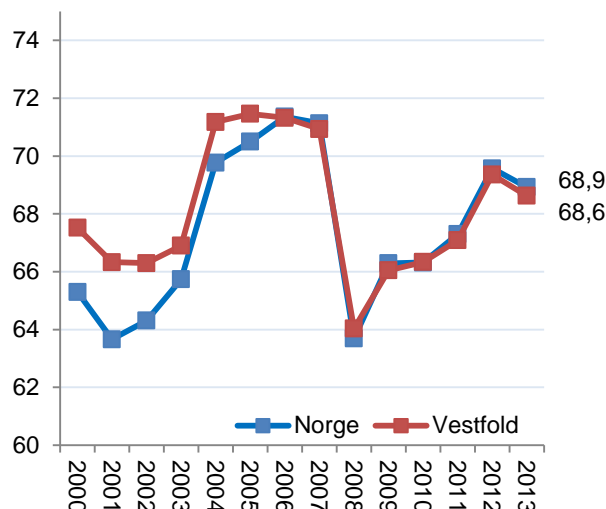
Figur 90: Etableringsfrekvensen i fylkene i 2013, og gjennomsnitt av etableringsfrekvensen for siste ti år.

7.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, for deretter å stige de tre neste årene. I 2013 hadde 68,9 prosent av alle regnskapspliktige foretak positivt resultat før skatt, noe som var en liten nedgang fra 2012.

Siden 2007 har Vestfold hatt en like høy andel lønnsomme foretak som landsgjennomsnittet. Før 2007 var andelen lønnsomme foretak høyere i Vestfold enn i landet som helhet.

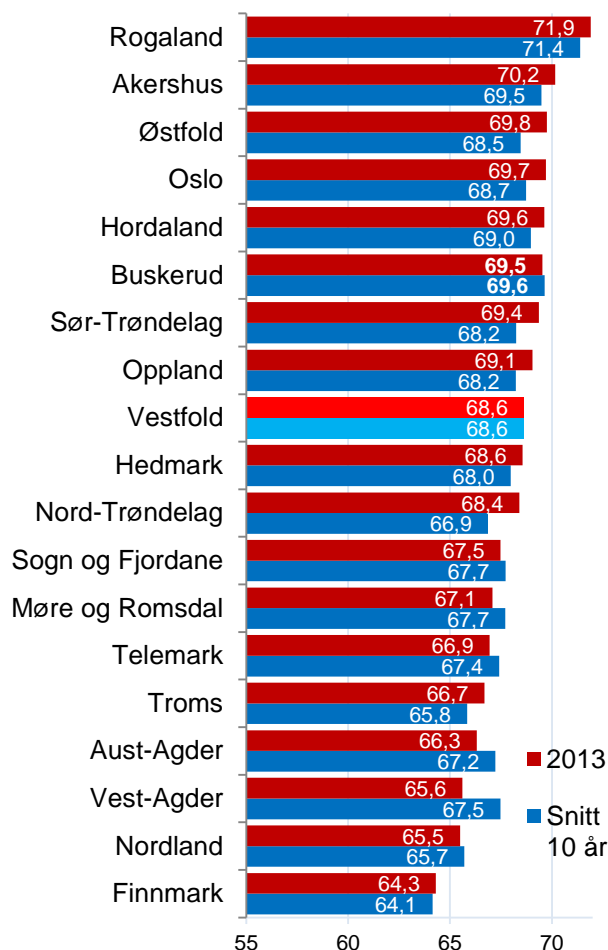
Figur 91: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Norge og Vestfold i perioden 2000-2013.

7.2.1 Andel lønnsomme foretak i fylkene

I figuren ved siden av ser vi hvordan andelen lønnsomme foretak varierer mellom fylkene i Norge.

Rogaland har den beste lønnsomheten, som vanlig i de siste årene. Akershus kom på andreplass. Nabofylket Østfold kom på tredjeplass, den beste plasseringen siden 2000. Østlandet gjør det bedre i NæringsNM for 2013 enn tidligere.

Vi så i figuren over at andelen lønnsomme foretak i Vestfold er ganske lik andelen nasjonalt. Vestfold rangeres også på midten blant fylkene. Til forskjell fra de fleste andre fylker har ikke andelen lønnsomme foretak endret seg mye i år fra årene før.

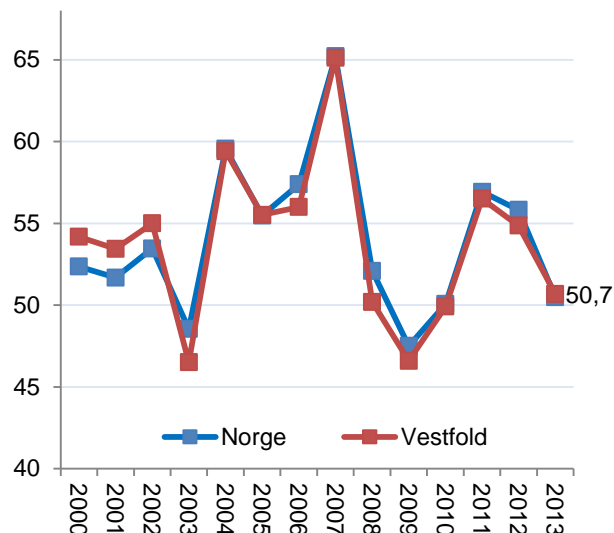

Figur 92: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2013 og i snitt siste ti år.

7.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette tok andelen vekstforetak seg opp, men falt ganske mye fra 2012 til 2013. I 2013 hadde 50,5 prosent av alle foretakene i Norge omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

Andelen vekstforetak i Vestfold er like høy som andelen nasjonalt. Det har den også vært de siste ti årene. Fra 2000 til 2002 hadde Vestfold en høyere andel vekstforetak enn landet som helhet.

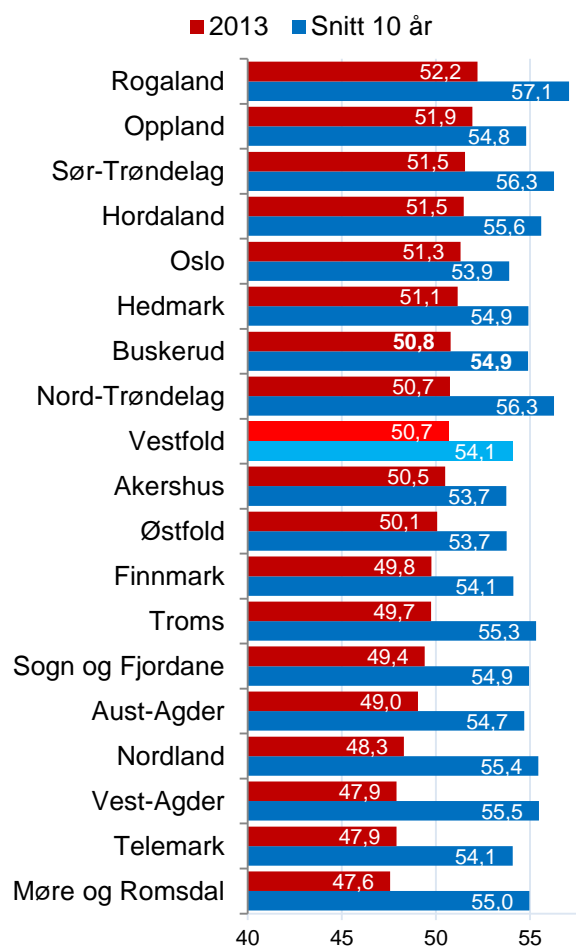

Figur 93: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Vestfold og Norge i perioden 2000-2012.

7.3.1 Andel vekstforetak i fylkene

Figuren til høyre viser andelen vekstforetak i fylkene i 2013 og snittet for de ti foregående årene. Denne indikatoren er av og til vanskelig å forstå og tolke bevegelsene til. Den rimer ganske dårlig for Akershus, hvor næringslivet vokser raskt i antall arbeidsplasser. Det er også vanskelig å forstå hvorfor fylker som Hedmark og Nord-Trøndelag kan ha høyere andel vekstforetak enn Akershus.

Vestfolds andel vekstforetak er omtrent like høy som i Nord-Trøndelag og Akershus. Vestfold hadde en lavere andel vekstforetak i 2013 enn årene før. Dette gjelder for øvrig for alle fylkene i Norge.

Figur 94: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2012 og i snitt for siste ti år.

7.4 NæringsNM for fylkene

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med elleve indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste elleve årene.

I 2001 kom Vestfold på andre plass. Vestfold falt deretter på rangeringen de neste to årene, og hadde sin dårligste plassering i 2003, da de ble nummer 13. Etter det har plasseringene ligget litt over middels.

På de forrige sidene har vi sett at Vestfold har rangert middels på nesten hver indikator. Samlet sett gir dette også en middels plassering i årets NæringsNM.

Vestfold kom på niende plass i årets NæringsNM. Vestfold har kommet på niende plass i mange år tidligere også. Årets plassering er litt bedre enn fjorårets, da Vestfold kom på tiende plass.

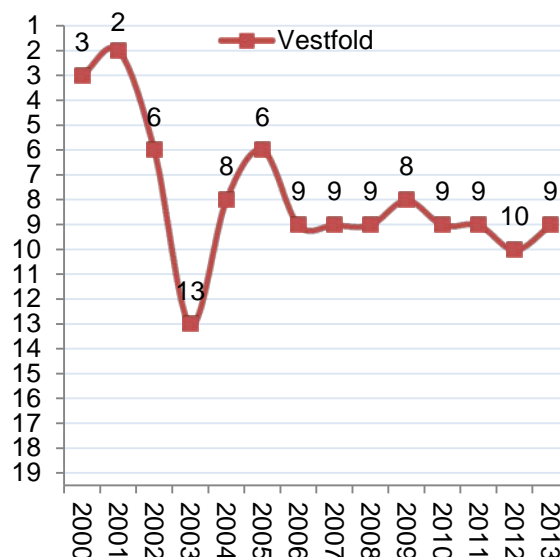
7.4.1 Fylkenes plassering

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Rogaland kom best ut av fylkene i 2013, foran Oslo og Hordaland. Sør-Trøndelag ble nummer fire.

Rangeringen for siste ti år er nokså lik; med Rogaland på førsteplass, etterfulgt av Oslo, Hordaland og Sør-Trøndelag.

Vestfolds snittplassering fra 2002 til 2013 er nummer 8. Hvis vi tar snittet av de siste syv årene, vil det være likt årets plassering, som nummer 9. Det er ikke slik at en indikator trekker den samlede plasseringen opp, og en ned. Vestfold gjør det middels godt på alle indikatorene.

Figur 95: Rangeringen til Vestfold i NæringsNM i perioden 2000-2013.

		■ Lønnsomhet	■ Vekst	■ Nyetableringer
1	Rogaland (1)	10,0	10,0	5,7
2	Oslo (2)	7,1	8,0	10,0
3	Hordaland (3)	7,0	8,4	7,1
4	Sør-Trøndelag (4)	6,6	8,6	6,1
5	Akershus (6)	7,7	6,3	7,0
6	Buskerud (5)	6,9	6,9	4,9
7	Østfold (9)	7,2	5,4	5,7
8	Oppland (13)	6,2	9,4	2,5
9	Vestfold (8)	5,7	6,7	4,6
10	Hedmark (15)	5,6	7,7	3,3
11	Nord-Trøndelag (12)	5,4	6,8	2,3
12	Troms (14)	3,1	4,7	4,9
13	Aust-Agder (11)	2,6	3,2	4,5
14	Finnmark (19)	0	4,7	4,3
15	Sogn og Fjordane (17)	4,2	4,0	0,0
16	Vest-Agder (7)	7,0	7,7	5,6
17	Telemark (16)	3,5	0,7	3,9
18	Møre og Romsdal (10)	3,7	0,0	3,2
19	Nordland (18)	1,6	1,6	2,8

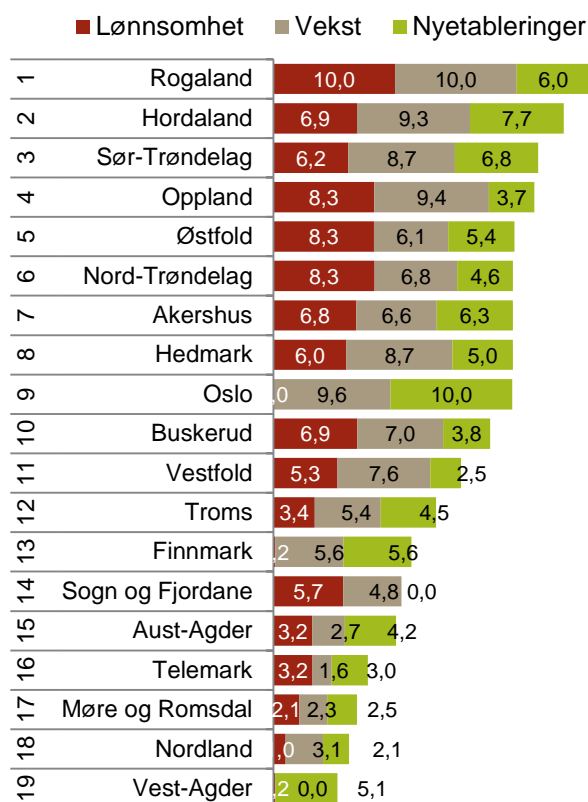
Figur 96: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2013. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2004-2013.

7.4.2 Justert NæringsNM

Skyldes Stavangerregionens og Rogaland sterke posisjon i NæringsNM oljen? I år har vi laget indikatorer for lønnsomhet, vekst og nyetableringer der vi justerer for variasjoner mellom stedene med hensyn til bransjestruktur, bedriftenes størrelse (omsetning) og alder. Vi har da undersøkt om noen steder har bedre lønnsomhet og vekst enn andre, for bedrifter i samme bransje og størrelse, og om det er mange nyetableringer i forhold til stedenes bransjestruktur. Da får vi mål for utviklingen som filtrerer bort strukturelle forskjeller.

Rogaland har de beste resultatene også med denne metoden, selv om forskjellene er noe mindre. Hordaland, Sør-Trøndelag og Oppland kommer på de neste plassene med denne metoden. Fylker som Oppland, Hedmark, Østfold og Nord-Trøndelag kommer bedre ut når vi justerer for bransje- og størrelsesstruktur. Oslo, Vest-Agder og Møre og Romsdal kommer dårligere ut.

Justerer vi for bransje, størrelse og alder, gjør Vestfold det litt dårligere i NæringsNM. Dette kan tyde på at noe av Vestfolds middels gode plassering skyldes ytre forhold. På den annen side kan det skyldes at andre fylker gjør det relativt sett bedre når man justerer for strukturelle forhold.

Figur 97: Bransje- og størrelsesjusterte indikatorer for fylkene.

7.5 NæringsNM for regioner

Svelvik og Sande går inn under Drammensregionen. De øvrige kommunene i Drammensregionen er i Buskerud. Drammensregionen kom på 15. plass i årets NæringsNM. Det er en forholdsvis god plassering.

Sandefjord/Larvik gjorde det også godt i årets NæringsNM. Sandefjord/Larvik har hatt en negativ trend siden 2005. Men årets plassering er langt høyere enn plasseringen året før. Kanskje den negative trenden er på vei til å snu?

Tønsbergregionen gjorde det middels godt i årets NæringsNM. I likhet med Sandefjord/Larvik gjorde Tønsbergregionen det godt i NæringsNM på begynnelsen av 2000-tallet, men stadig dårligere siden.

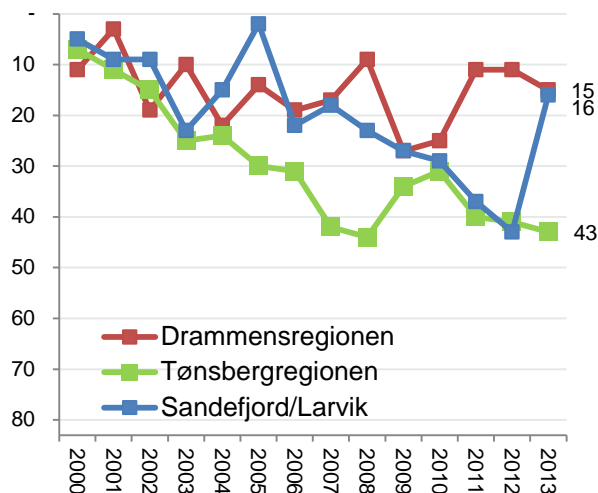
7.5.1 Regionene på Østlandet

Regionenes plassering i NæringsNM er basert på et sett med 11 indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse.

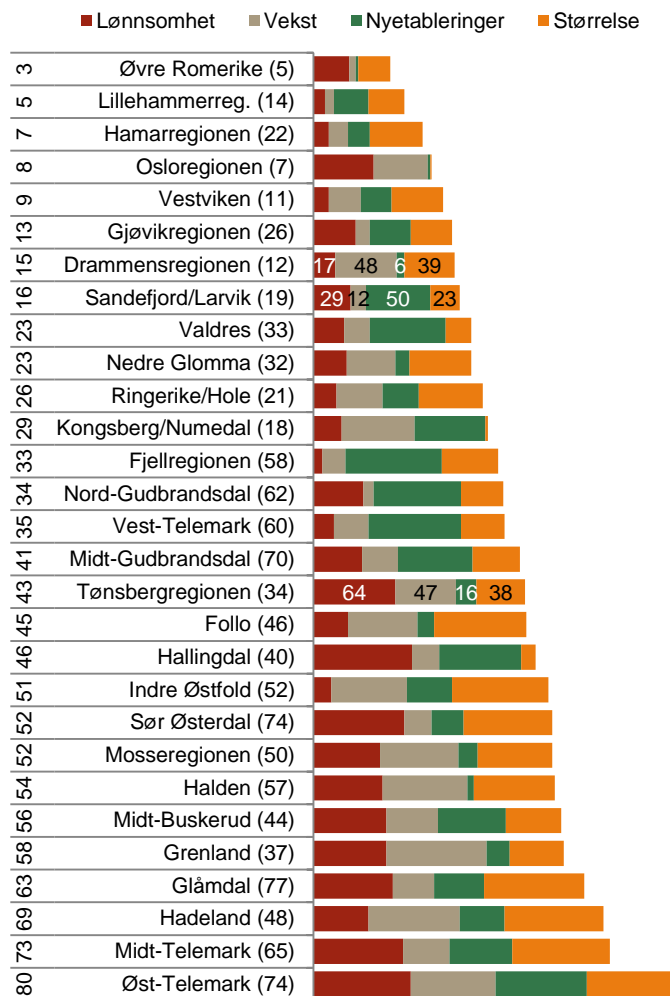
Det er regionene på Vestlandet som har gjort det sterkest i NæringsNM, og Stavangerregionen er på topp for både 2013 og siste ti år. Regionene på Østlandet gjør det imidlertid relativt sett bedre i 2013 enn de forrige årene.

I Tønsbergregionen er næringslivet ganske stort og andelen nyetableringer er ganske høy. Derimot er andelen lønnsomme bedrifter lav, og dette trekker den samlede plasseringen ned.

Drammensregionen har en særdeles høy andel nyetableringer, men andelen vekstforetak er lav. I Sandefjord/Larvik er det motsatt: Andelen vekstforetak er høy, mens andelen nyetableringer er lav.

Figur 98: Rangeringen til regionene i Vestfold i NæringsNM i perioden 2000-2013. Rangering blant 80 regioner. Svelvik og Sande i Vestfold går inn under Drammensregionen.

Figur 99: NæringsNM for regionene på Østlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2013 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

7.6 NæringsNM for kommuner

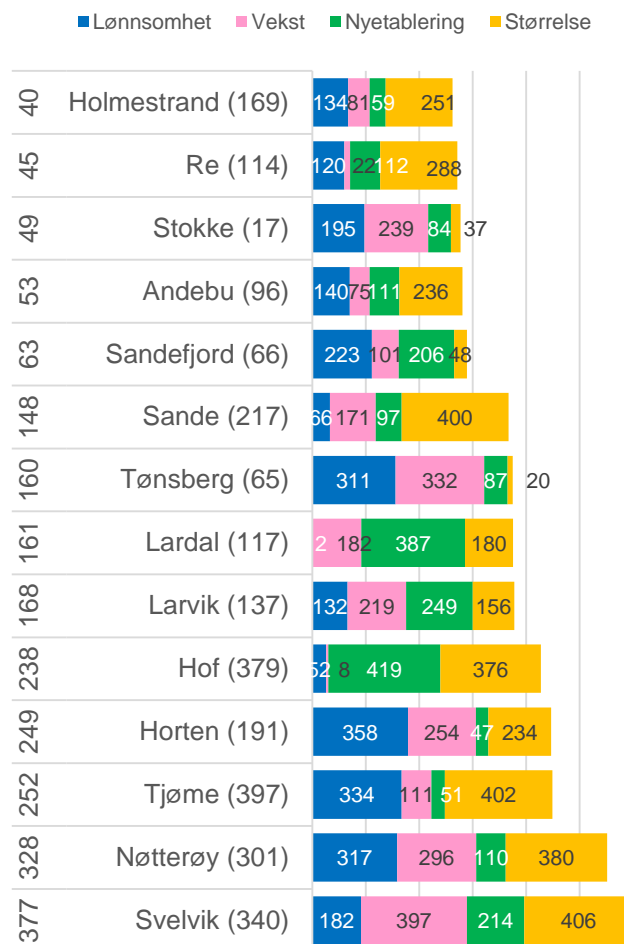
Holmestrand er årets vinner i NæringsNM blant kommunene i Vestfold. Holmestrand har gjort det betraktelig bedre i år enn i de ti foregående. Hadde det ikke vært for næringslivets lille størrelse, ville nok Holmestrand gjort det enda bedre i årets NæringsNM. Holmestrand er en netto utpendlingskommune. Nettoutpendlingen i kommunen tilsvarer 26 prosent av sysselsettingen. Antall arbeidsplasser i privat sektor under halvparten av sysselsettingen. Næringslivets andel av befolkningen blir derfor enda mindre.

Det er mange kommuner i Vestfold med høy grad av netto utpendling. Og disse får da en lav rangering på indikatoren for størrelse. Dette gjelder bl.a. Re, Sande, Hof, Tjøme, Nøtterøy og Svelvik. Disse kommunene får en lav plassering i NæringsNM på grunn av den høye utpendlingsgraden. Riktig nok teller de øvrige indikatorene mer. Og som vi har sett tidligere i rapporten, er det som regel et gode for et sted å ha høy grad av pendling.

Re og Stokke gjør det også bra i årets NæringsNM. Re har en høy andel vekstforetak, mens Stokke tjener på næringslivets relative størrelse.

Sandefjord, Tønsberg og Larvik har alle fått en over middels plassering i årets NæringsNM.

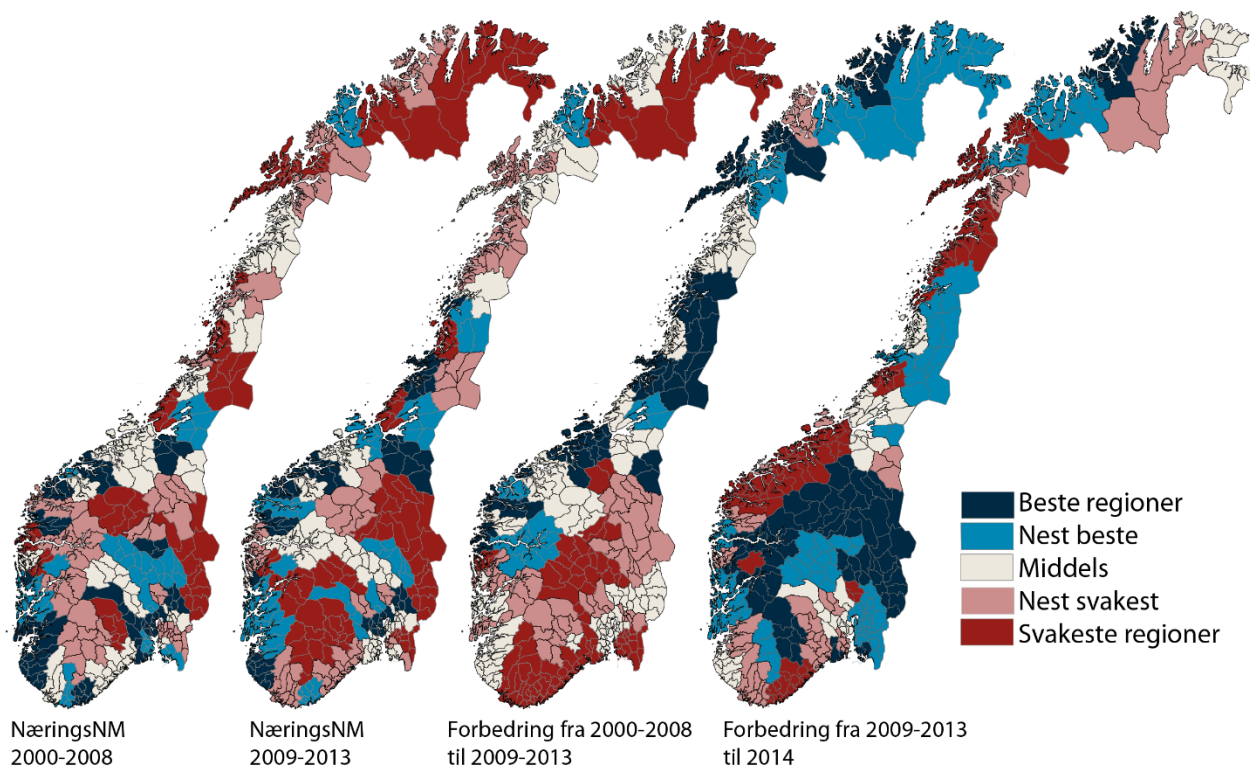
Nøtterøy og Svelvik har kommet dårlig ut i årets NæringsNM og dårligere ut i år enn i de foregående ti årene. Felles for begge disse kommunene er at næringslivet er lite og at andelen vekstforetak er lav.

Figur 100: Kommunene i Vestfold sine resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 428 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste ti år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

7.7 Utviklingstrekk i NæringsNM

Finanskrisen som startet i 2008, representerte et veiskille i den regionale utviklingen i Norge, og påvirket næringsutviklingen ulikt i de forskjellige regionene. NæringsNM for 2014 viser at mange av regionene på Østlandet har forbedret næringsutviklingen igjen.

Figur 101: Kart som viser regionenes sammenlagte resultat i NæringsNM i perioden 2000-2008 til venstre, sammenlagte resultater fra perioden 2009-2012 i midten, og regionenes forbedring i siste periode. I det siste kartet ser vi forbedringene i NæringsNM 2014 i forhold til perioden 2009-2013 (kart nr. to fra venstre).

Hvordan regionene gjorde det i NæringsNM i perioden 2000 til 2008 er vist i kartet til venstre. I midten ser vi hvordan regionene presterte i NæringsNM i perioden 2009-2012, det vil si etter finanskrisen. I kartet lengst til høyre ser vi endringene fra siste års NæringsNM i forhold til perioden 2009-2013.

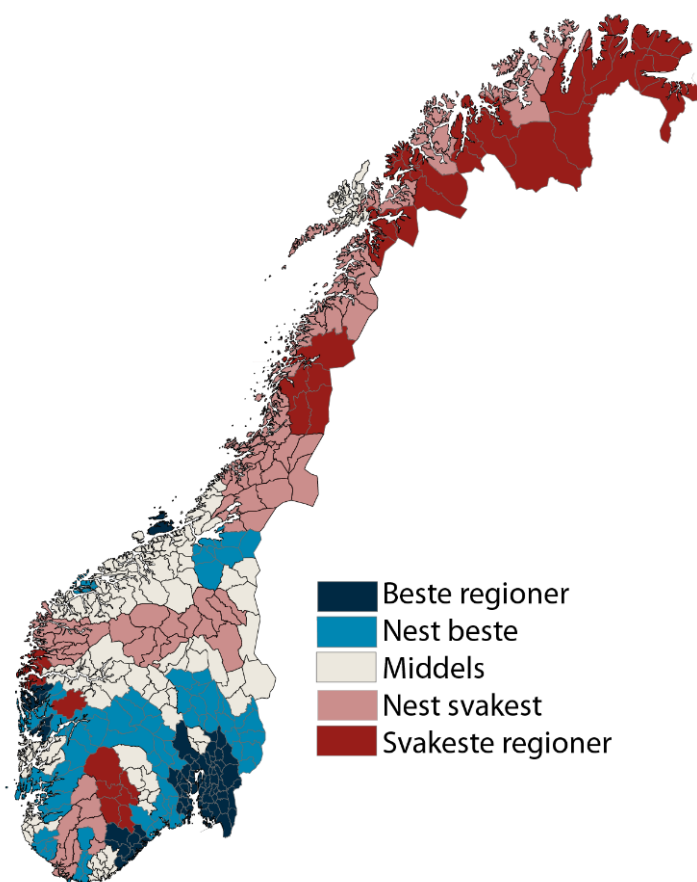
I fjorårets NæringsNM viste vi de tre kartene til venstre, og vi gjorde et poeng ut av mange av regionene på Østlandet gjorde det svakere i årene etter finanskrisen enn årene før.

Denne tendensen ser ut til å ha reversert i løpet av 2013. I NæringsNM for 2014 har mange av regionene på Østlandet forbedret seg i forhold til resultatene fra årene før.

Det gjelder blant annet hele området Oslo, Akershus, Østfold og Hedmark. Med de utsiktene om er nå, med lav oljepris og forventet lavere aktivitet i olje- og gassrelatert næringsliv, kan dette kanskje være starten på en ny utvikling der næringslivet på Østlandet vil styrke seg relativt til næringslivet på Vestlandet.

7.8 Næringsdrevet eller befolkningsdrevet vekst?

Hva kommer først, arbeidsplasser eller folk? Svaret varierer mellom forskjellige steder. På noen steder er befolkningsveksten drivkraften. Noen steder er attraktive å flytte til og bo i, og trekker til seg innflyttere selv om arbeidsplassveksten ikke er sterk. På slike steder øker også arbeidsplassene på grunn av økende etterspørsel og god tilgang på arbeidskraft. Andre steder er det arbeidsplassveksten som er drivkraften. Hvis næringslivet vokser, øker etterspørselen etter arbeidskraft og det fører til at det også flytter folk til stedet.

Figur 102: Regionene i Norge, fordelt etter om de har over eller under forventet nettoutflytting ut fra arbeidsplassveksten i årene 2008-2013.

I kartet over har vi sett på regionenes nettoutflytting i forhold til arbeidsplassveksten i regionene. Kartet sier ikke noe om hvilke regioner som har hatt arbeidsplassvekst, men om hvordan nettoutflyttingen står i forhold til arbeidsplassveksten.

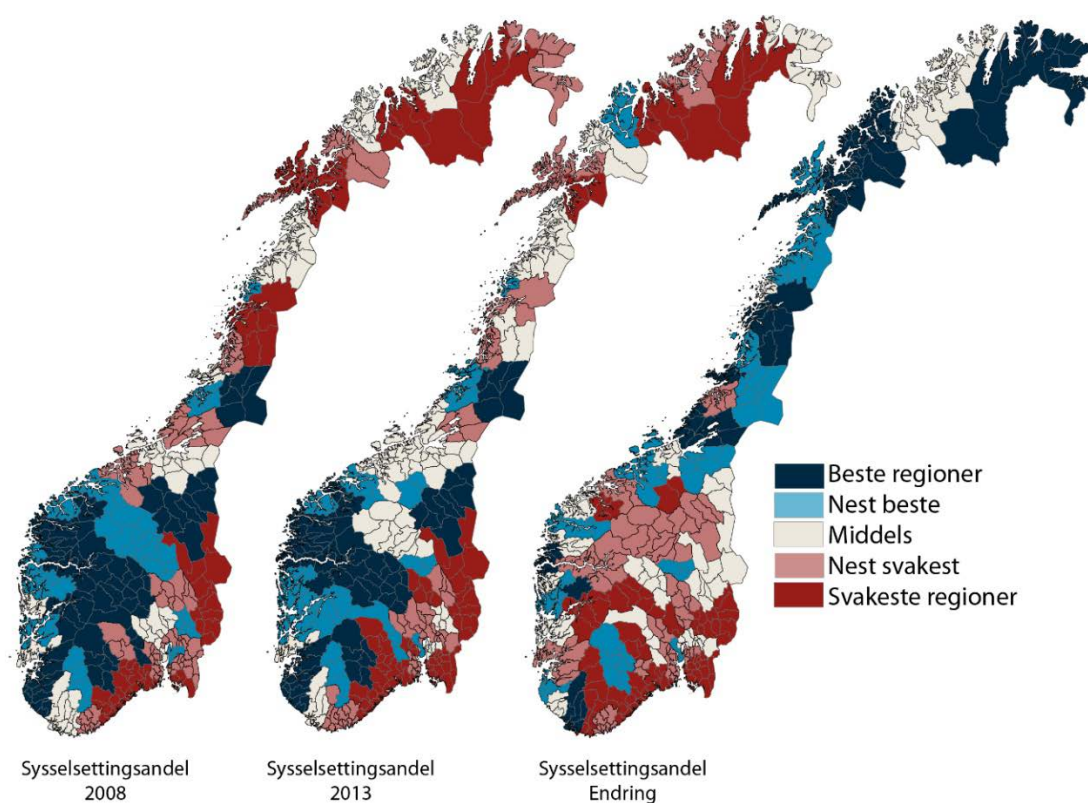
Noen regioner, særlig de som er lokalisert rundt Oslofjorden, har hatt høyere netto innflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Det er det vi har kalt brutto bostedsattraktivitet. Tiltrekningskraften skyldes for den stor del de strukturelle

flyttefaktorene vi gjorde rede for i kapittelet om bostedsattraktivitet. Dette er regioner som har hatt en befolkningsdrevet vekst. De røde regionene er regioner som har hatt større netto utflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. I disse regionene har veksten blitt lavere som følge av nedgang i befolkningen.

Kartet kan brukes som en illustrasjon på hvor i landet det har vært en befolkningsdrevet vekst etter 2008.

7.9 Sysselsettingsandelen

Det er ikke likegyldig om veksten på et sted er næringsdrevet eller befolkningsdrevet. I begge tilfeller øker befolkningen på stedet. Men steder som har befolkningsdrevet vekst får etter hvert en stadig lavere andel av befolkningen som er sysselsatt. Befolkningsveksten på slike steder fører til at det blir flere arbeidsplasser i skjermet sektor, men arbeidsplassveksten blir lavere enn befolkningsveksten. Steder med næringsdrevet vekst får på sin side sterkere arbeidsplassvekst enn befolkningsvekst.

Figur 103: Sysselsettingsandeler i regionene i 2008, 2013 og endringer fra 2008 til 2013. Sysselsettingsandelene er justert for variasjoner i aldersstruktur.

I kartene over ser vi at mange av regionene på Østlandet har lav sysselsettingsandel, og at dette er en tendens som har økt fra 2008 til 2013.

Kartene viser at det er et systematisk mønster, der regioner som har en næringsdrevet vekst oppnår en høy og økende sysselsettingsandel i befolkningen mens regioner med befolkningsdrevet vekst etter hvert får synkende sysselsettingsandel.

Mange regioner på Vestlandet har høy og økende sysselsettingsandel som følge av god næringsutvikling. Mange av regionene i Nord-Norge har også økende sysselsettingsandel, men da først og fremst som følge av utflytting. Den befolkningsdrevne veksten i mange av regionene på Østlandet har dermed en pris i form av at en synkende andel av befolkningen er sysselsatt. Dette gjelder også Vestfold.

Selve Osloregionen har ikke hatt særlig reduksjon av sysselsettingsandelen siden 2008, men hadde i utgangspunktet en forholdsvis lav andel.

ⁱ Bransjeinndelingen tar utgangspunkt i registerdata for arbeidssted, med tilhørende NACE på 5-siffernivå. Fullstendig oversikt finnes på [\(link\)](#)

ⁱⁱ Vi baserer oss å at sysselsettingsandelene innenfor hvert årstrinn er konstant, og har brukt SSBs middeleframskrivning om antall personer i alle årstrinn hvert år til 2040.

ⁱⁱⁱ Vi har brukt progressivt gjennomsnitt for de ti siste årene der veksten de siste årene teller mer enn de første.

^{iv} Rent teknisk måler vi innovasjonsklima gjennom en binær logistisk regresjonsanalyse der avhengig variabel er om bedriften har innovasjon (0/1) og uavhengige variable er størrelse (lineær av antall ansatte), bransje (dummyvariable for hver 2-siffer NACE-bransje) og dummyvariable for regioner. Betakoeffisienten for regionvariabelen vil da være et uttrykk for om regionen har høy eller lav tilbøyelighet for å ha innovasjon. Denne regresjonsanalysen er kjørt for alle de 11 innovasjonstypene, og deretter veid på samme måte som vi veier for frekvenser.

^v Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

Regioninndeling:

Drammensregionen

Svelvik
Sande (Vestfold)

Tønsbergregionen

Horten
Holmestrand
Tønsberg
Hof
Re
Andebu
Stokke
Nøtterøy
Tjøme

Sandefjord/Larvik

Sandefjord
Larvik
Lardal